

PÄÄSKYSEN KIRJASTO N:o 9

M. L. GAGNER

SANKARIEN SANKARI

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA, HELSINGISSÄ

GAGNER
Sankari-
rien
sankari

SANKARIEN SANKARI

CHARLES GEORGE GORDONIN
ELÄMÄ JA UROTYÖT

NUORISOLLE KUVAILLUT

M. L. GAGNER

SUOMENTANUT

ANTTI RYTKÖNEN

HELSINGISSA
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

SANKKARIEN SANKKARI

CHARLES GEORGE GORDONIN
ELÄMÄ JA TUOTO

M. J. GAGNER
SUOMIKIELLE KUVAILTU

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1913

ANTTI RYTKÖNEN
SUOMENTANUT

KUSTANNUSSAKEHTIO OTAVA
HELSINGISSA

ENSIMÄINEN LUKU.

Kotona ja koulussa.

Gordon nimi on vanhastaan tunnettu. Jo vuosisatoja sitten se oli kuuluisa, ja kaikki sen kantajat olivat tunnetut urhoollisiksi miehiksi ja sotureiksi.

Suku on Skotlannin vanhimpia ja etevimpiä yläköömaan sukuja, ja väitetään sen olevan alkuaan pohjoismaista kotoisin.

Tästä suvusta on syntyisin Charles George Gordon — se mies, jonka sankarielämää tässä aiomme esittää. Hänen isänsä, joka oli syntynyt 1700-luvun lopulla, oli oikea Gordon, lahjakas ja ammatissaan taitava mies, enemmän luotu käskemään kuin tottelemaan, vakava, joskus ankara, mutta samalla hänessä oli hyväntahtoisuutta ja taipumusta leikillisyyteen. Kunnian käskyt ja lait olivat aina hänen ensimmäinen ojennusnuoransa ja hänen töittensä vaikuttimet. Hän oli kenraaliluutnantti tykkiväessä, ja hänellä oli luonnollisesti paljon upseereja ja sotureita käskettävinään. Kaikki he häntä rakastivat.

sekä hänen lahjomattoman oikeudentuntonsa että avuliaisuutensa vuoksi.

Kotonaankin kenraali Gordon oli suuresti rakastettu. Hänen vaimonsa oli ylpeä oivallisesta, lujaluontoisesta miehestään, ja lapset, kokonainen poika ja tyttöliuta, viettivät suurimmat riemuhetkensä, milloin isä reippaalla, leikkillisellä tavallaan kertoi huvittavia juttuja elämästään. Mutta samalla hän tunsikin tarkoin oman arvonsa; ja voi sitä, joka huti-loitsi työssään tahi koetti salata tekemiään kepposia. Silloin isän suuttumus saattoi leimahtaa, eikä hän mitään halveksinut siinä määrin kuin raukkamaisuutta ja laiskuutta.

Myöskin Gordonin äiti polveutui vanhasta, tunnetusta Enderby nimisestä perheestä. Hänen isänsä oli rikas liikemies, jolla oli laivoja melkein kaikilla merillä ja jota löytöretkeilyt huvittivat yhtä paljon kuin liikeasiat. Hänen valaanpyyntilaivansa tekivät tuntemattomiin seutuihin toisen rohkean löytöretken toisensa jälkeen, ja niidenpä avulla m. m. keksittiin joukko eteläisen napaseudun ympärillä olevia maita. Enderbyn maaksi nimitetään vielä tänäänkin erästä siellä olevaa aluetta.

Useita kummallisia ja mieltäkiinnostavia asioita saattoi sen vuoksi nuoren Gordonin äiti kertoa pojilleen ja tyköilleen heidän istuessaan hänen ympärillään ja hartaasti kuunnellessaan, ja varmaankin

heräsi heissä silloin halu suurtoihin, vaaroihin ja seikkailuihin. — Äitiinsä he olivat sydämestään kiintyneet. Eikä se ollut ihmeellistä, sillä missä hyvänsä hän oli, siellä oli iloa ja päivänpaistetta. Aina hän ajatteli enemmän muita kuin itseään, aina hän oli kärsivällinen, aina hän osasi herättää toisissa toivoa ja rohkeutta. Vaikeimmissakin kärsimyksissä hän luotti lujasti Luojan apuun.

Charles Gordon oli pojista neljäs. Hän syntyi v. 1833 tammikuun 23 päivänä Woolwichissa, lähellä Lontoota. Täällä hän ei kuitenkaan ollut pitkää aikaa, sillä isä siirrettiin sieltä ensiksi toisiin Englannin kaupunkeihin, sitten Välimeressä olevaan Korfun saareen, joka, samoin kuin muutamat muut läheiset saaret, oli jollakin tavalla Englannin vallan alainen. Kenraali Gordon oli täällä linnoituksen päällikkönä.

Charlie, joksi Charlesta tavallisesti kotona nimitettiin, oli pienenä poikana sangen heikko, ja äiti piti hänestä sen vuoksi aivan erityistä huolta. Hän saattoi säikähtää linnoitukselta kuuluvaa tykinlaukausta, niin että kalpeni ja vapisi, mutta hänellä oli samalla niin luja tahto, että uskalsi sellaistaakin, mitä voimakkaat ja terveet pojat tuskin olisivat uskaltaneet. Niinpä hän yhdeksänvuotiaana, ennenkuin vielä oli oppinut uimaan, joskus heittäytyi suin päin järveen Korfun jyrkiltä kallionlohkareilta, siinä

vahvassa uskossa, että hänen uimakykyiset toverinsa eivät päästäisi häntä hukkumaan.

Kymmenvuotiaana Charlie pantiin kouluun Tauntonin kaupunkiin Englannissa. Tämä koulu oli, kuten tämän maan monet kasvatustilatokset, hoitola, s. o. pojat elivät siellä kouluaikinsa kokonaan. Ainoastaan loma-aikoina Charlie oleskeli kotona vanhempiansa luona, jotka kuitenkin nyt asuivat Woolwichissa, missä kenraali Gordon palveli suurilla sotalaivatelakoilla.

V. 1845, viidentoistavuotiaana, nuori Gordon pääsi Woolwichin sotilasakatemiaan — isä toivoi, että kaikista hänen pojistaan tulisi upseereja — ja siten Charles tuli viettäneeksi lähimmät neljä vuotta melkein kokonaan tässä kaupungissa.

Gordonin kouluvuosista emme juuri paljoa tiedä. Toverit pitivät hänestä yleensä paljon hänen rehellisyytensä ja reippautensa vuoksi, mutta opettajissa herättivät hänen koirankujeensa ja kepposensa usein tyytymättömyyttä. Monta monituista vuotta myöhemmin, kun Gordon oli tullut Sudanin kenraalikubernööriksi, saattoi hän yksinäisyydessään naureskella kaikille hullunkurisille kujeille, joita hän veljiin oli keksinyt Woolwichissa. Niinpä he esim. saattoivat pyydystä rottia kellareista tahi vintiltä ja päästää ne sitten vastapäätä olevaan linnanpäällikön suureen taloon tahi saivat he myöskin asevaraston työmiehiä, joiden kanssa he olivat sangen hyviä ystä-

„ — — — repi olkalappunsa ja heitti ne puhujan jalkoihin.“

viä, tekemään itselleen ruiskuja, niin erinomaisia, että he yhdellä ainoalla sellaisella saattoivat tehdä ihmisen silmänräpäyksessä läpimäräksi.

Suuria vaikeuksia teki Charlielle myöskin hänen kiivas luontonsa. Hänen oli vaikea hillitä itseään, milloin hänen oli toimitettava joku käsky, jota hän piti tarpeettomana tahi epämukavana. Unohtipa hän kerran kunnioituksensa erästä upseeria kohtaan siinä määrin, että hänet tuomittiin ankaraan rangaistukseen. Eräs vanhemmista upseereista — sittemmin Gordonin parhaita ystäviä — lausui hänelle tässä tilaisuudessa: »Teistä ei tule koskaan kunnollista upseeria.» Mutta tästä nuorukainen joutui pois suunniltaan, niin että repi olkalappunsa ja heitti ne puhujan jalkoihin. Seuraus tästä luonnollisesti oli se, että rangaistusta yhä kovennettiin. Varmaankin ajatteli Gordon myöhemmin, opittuaan tuntemaan miten kelvoton on soturi, joka ei voi oppia tottelemaan, kiitollisuudella sitä, että häntä ei rangaistuksen mukaan kuin hän olisi ansainnut, nimittäin eroittamalla sotakoulusta.

Yhdeksäntoistavuotiaana Gordon päätti sotilasopintonsa. Hänestä ei kuitenkaan tullut tykistönupseeria, kuten isästään, vaan hän meni linnoitusosastoon eli insinööriikuntaan, siis siihen sotajoukkosaan, jonka tulee suorittaa linnoitustyöt, siltarakenukset j. n. e.

TOINEN LUKU.

Juoksuhaudoissa Sevastopolin luona. — Kunnollinen upseeri.

Kun Gordon oli palvellut kaksi vuotta aliluutnanttina — koko tämän ajan hän uutterasti suunnittelei linnoituksia erääseen Englannin tärkeimmistä satamista Walesissa — määrättiin hänet joulukuussa 1854, kuten monet muut tuhannet englantilaiset, ottamaan osaa Sevastopolin piiritystyöhön.

1850-luku oli hyvin levoton koko Euroopassa. Venäjää hallitsi silloin Nikolai I, joka oli lujasti päättänyt vallata suuren osan Turkkiä, arvellen helposti kukistavansa »sairaana miehen», joksi levotonta ja heikontunutta Turkkiä nimitettiin. Mutta Turkki sai tukea monilta muilta Euroopan valloilta, jotka eivät tahtoneet, että Venäjä tulisi entistään mahtavammaksi, ja v. 1854 Englanti ja Ranska julistivat sodan Venäjää vastaan. Ranskalais-englantilainen ynnä turkkilainen sotavoima nousivat maihin Krimin niemellä, voittivat venäläiset ja alkoivat sitten piirittää Sevastopolia niemen lounaispuolelta. Koska Sevastopoli kuitenkin oli Venäjän voimakkaimmin linnoitettuja kaupunkeja ja sen satamaan mahtui suuri osa venäläistä laivastoa, oli sen valtaaminen arvaamattoman vaikeata.

Saadessaan kutsun Krimiin Charles Gordon oli ainoastaan 21-vuotias. Hän tiesi, että hän kenties joutuisi moniin vaaroihin, niin — kenties kaatuisikin. Mutta yhtäkaikki hän riemuitsi, sillä hänestä oli epämiehekästä ja raukkamaista jäädä Englantiin, silloin kun niin monta muuta hänen maanmiestensä taisteli ja vuodatti vertansa Krimissä, ja sitäpaitsi hän paloi halusta päästä tutkimaan ammattiansa todellisessa piirityksessä.

Koska Gordonilla ensimmäisinä viikkoinaan Sevastopolissa ollessaan ei ollut mitään varsinaista tehtävää, käytti hän aikansa paikkakunnan luonnonlaadun ja ilmaston tarkkaan tutkimiseen.

Hyvin usein hän kirjoitti kotiin pitkiä, perusteellisia kirjeitä, ja nämä lohduttivat äitiä ja sisaruksia, jotka olivat huolissaan sekä hänestä että hänen molemmista toisista Krimiin komennetuista veljistään.

Sevastopolissa oli muitakin vaaroja kuin venäläisten luodit. Englantilaisen joukon muona- ja vaatetusvarat olivat hyvin huonot, ja ankarat taudit — joista pahin oli kolera — raivosivat heidän leirissään. »Mustaa talvea» ei pitkiin aikoihin unohdeta Englannin historiassa. Pakkanen tuli usein niin ankaraksi, että soturit paleltuivat juoksuhaudoissa kuoliaaksi.

Täällä Charlie Gordon sai paikkansa. Vaikka hän olikin ainoastaan nuori upseeri eikä hänelle alussa

voitu uskoa mitään tärkeämpää tehtävää, herättivät hänen kestävyytensä, uutteruutensa ja soturilajakkaisuutensa pian hänen esimiestensä huomion. Ja kuitenkin hänen täytyi kuukausmääriä, kuokka ja lapio kädessään, tehdä yksitoikkoista työtään juoksuhaudoissa — tulivathan piirittäjät yhä lähemmäksi linnoitusta, ja uusia pattereja oli luotava — työtä, joka pani Gordonin vilkkaan, toimeliaan luonteen kovalle koetukselle. Joskus hän sai siellä työskennellä yhtämittä kaksitoista tuntia ja enemmänkin. Mitä pitemmälle päästiin, sitä taajempina vinuivat vihollisen luodit, sitä vaarallisemmaksi tuli oleskelu haudoissa. Mutta Charles Gordon seisoi horjumatonna paikallaan. Vähitellen hän perehtyi vihollisen liikkeisiin paremmin kuin yksikään toinen hänen osastonsa upseeri. »Me lähetimme aina Gordonin tiedusteluretkelle, kun vain tahdoimme saada selkoa vihollisen suunnittelemista uusista liikkeistä», lausui eräs hänen esimiehistään.

Sattuipa kerran, että eräs Staveley niminen jalkaväen luutnantti, joka juuri oli noussut sairasvuoteeltaan, lausui Gordonin läsnäollessa, ettei hän oikein tiennyt miten selviäisi, kun hänen seuraavana päivänä piti ohjata erästä joukko-osastoa juoksuhaudoissa, sillä hän ei tuntenut niitä kunnollisesti. Gordon oli siihen aikaan ylen rasittunut lakkaamattomasta työstään eikä hän ollut ollenkaan velvollinen

auttamaan jalkaväen upseereja, mutta hän sanoi heti tunnetun reippaasti ja hilpeästi: »Tulkaa luokseni illalla pimeään tultua, niin teemme retken halki juoksuhautojen.»

Ja sitten hän piirsi nopeasti luonnoksen koko piirityslinjasta.

Illalla he tutkivat haudat, joissa Gordon tunsi jokaisen sopen, jokaisen patterin. »Hän vei minut linnoitusta lähinnä olevalle varustuslinjalle asti eikä näyttänyt vähääkään välittävän siitä, että venäläisten luodit suhahtelivat korvissamme», lausuu luutnantti Staveley.

Eipä Gordon juuri aavistanut, että sillä vaikutuksella, jonka luutnantti sai hänen rohkeudestaan ja lahjakkaisuudestaan, tällä kertaa oli niin suuri merkitys koko hänen vastaiseen elämäänsä.

Monta kertaa piirityksen aikana oli hän aivan surman suussa. Niinpä tähtäsi eräänä päivänä venäläinen sotilas häntä päähän ja laukaisi. Luoti suhahti aivan hänen oikean poskensa ohitse. Jos Gordon olisi rahtuakaan kääntänyt päätään oikealle, niin olisi se häneen varmasti osunut. Samana päivänä hän kirjoitti kotiin. Ainoastaan muutamin sanoin hän mainitsi tapahtumasta ja lisäsi: »Venäläiset ovat erinomaisia ampujia; heidän luotinsa ovat suuria ja teräviä.» Kun hän kerran myöhemmin oli ollut kiiwaassa kahakassa, kirjoitti eräs hänen veljistään

kotiin: »Mainitsen vain muutamin sanoin, että Charlie on päässyt ehein nahoin, vaikka pommeja ja kraanaatteja sateli hänen ympärillään. Söatatte ymmärtää, miten huolissani olin hänestä. — — Hän nukkuu nyt, sillä hän on aivan uupunut. Hänhän oli mukana eilen kello kahdesta yöllä seitsemään aamulla ja on tänään ollut palveluksessa puoliyöstä puoleen päivään minuuttiakaan levähtämättä.»

Kului kuukausi toisensa jälkeen, mutta kaupunki ei antautunut. Charles Gordon kadotti monta esimestään ja toveriaan; toiset tappoi vihollisen luoti, toiset nääntyivät liikarazituksesta tahi tauteihin. Mitä enemmän nuori upseeri sai nähdä sodan kauhuja, sitä vakavammaksi hänen mielensä tuli. Pitkinä iltoina ja öinä ulkona juoksuhaudoissa oli hänellä ollut hyvää aikaa ajatella elämää ja kuolemaa. Ja näin hänen täytyi syventyä itseensä, asettaa itsensä Jumalan kasvojen eteen. Hän tuli yhä enemmän vakuutetuksi siitä, että ihmisen elämää ohjaa Jumala eikä sokea sattuma. Sen vuoksi hän myöskin meni pelotta paikalleen, oli se miten vaarallinen tahansa. Kirjoittaessaan kotiinsa kertoo hän erään upseerin kuolemasta seuraavasti: »Minä olen iloinen siitä, että hän oli vakava mies. Pommi räjähti aivan hänen vieressään ja osui, kuten sanotaan, s a t t u m a l t a hänen selkäänsä sekä surmasi hänet heti. Minä sanon sitä Jumalan tahdoksi.»

Vasta yhdeksänkuukautisen piirityksen jälkeen venäläiset lähtivät Sevastopolista. Tämä tapahtui yöllä syyskuun 8 ja 9 päivän välillä v. 1855. Gordon, joka nyt lakkaamatta oli toimestaan, melkein päivät ja yöt, sai nähdä venäläisten lähtöä seuranneen hävityksen. He olivat näet sytyttäneet kaupungin palamaan estääkseen vihollista saamasta ruutivarastoa haltuunsa. »Koko kaupunki», kirjoittaa hän tästä eräessä kirjeessään, »oli liekeissä, ja silloin tällöin kuului kauhea räjähdys — — Kaikki satamassa olevat kolmikantiset laivat he olivat upottaneet, ainoastaan höyryalukset olivat jäljellä.

Tullessani kahdeksan aikana Redanin linnoitukselle kohtasi minua kauhea näky. Kuolleet kasattiin hautaan joukoittain, englantilaiset ja venäläiset sekaisin, ja mr. Wright siunasi heidän hautansa.»

Gordonin erinomainen kunnollisuus herätti hänen päällysmiestensä huomiota. Siitä mainitsi erikoisesti kotiin lähettämässään selonteossa se kenraali, joka oli Krimissä insinöörikunnan päällikkönä, ja jollei Gordonin nuoruus olisi ehdottomasti estänyt hänen ylenemistään, olisi hän varmaan jo nyt saavuttanut kapteeninarvon. Eikä hänen urhoollisuutensa kiinnittänyt ainoastaan englantilaisten, vaan ranskalais-tenkin huomiota, mikä näkyy parhaiten siitä, että hän sai kunnialegioonan ristin, joka oli ylen harvinaisen kunnianosoitus niin nuorelle upseerille.

Tätä ristiä ei hänen kuitenkaan nähty koskaan kantavan. Jo nyt hän näytti panevan hyvin vähän arvoa ulkonaisille kunnianosoituksille. Kenties se johtui siitä, että hän menneinä kuukausina oli nähnyt niin paljon elämän ja kuoleman vakavuutta, joten pikkuseikat pysyivät hänelle ainoastaan pikku-seikkoina. Varmaa on, että juuri tänä aikana Gordon kehittyi tavallisesta hyvästä englantilaisesta nuoresta upseerista joksikin suuremmaksi, vakavaksi ja jaloksi yksilöksi, »ritariksi pelvottomaksi ja moitteettomaksi».

KOLMAS LUKU.

Armeeniassa. — Opiumisota. — Musta lehti Englannin historiassa. — Kesäpalatsin hävitys.

V. 1856 Venäjä teki Pariisissa rauhan vihollistensa kanssa. Uudet rajat olivat määrättävät Venäjän valtakunnan ja Turkin ja Rumaanin välille. Tämä tehtävä uskottiin eräille englantilaisille, ranskalaisille, venäläisille ja turkkilaisille upseereille. Gordon nimitettiin nyt englantilaisen upseerin, majuri Stantonin ajutantiksi. Seuraavana neljänä vuotena hän sen vuoksi oleskeli enimmäkseen Tonavan laskun seuduilla sekä Armeeniassa.

Tässä maassa Gordon tuli ensi kerran villien, sivistymättömien kansanheimojen yhteyteen. Jo nyt hänen maanmiehensä hämmästyivät nähdessään mikä vaikutusvalta hänellä oli heihin. Ennen kaikkea tämä vaikutusvalta oli seuraus siitä, että hän osoitti heitä kohtaan kunnioitusta ja luottamusta, kun taas muut eurooppalaiset heitä useimmiten epäilevät ja ivaa-vat. Kun villien kurdilaisten päälliköt seisoivat kaksikymmenviisivuotiaan Gordonin edessä, tuntui heistä siltä, kuin hän olisi voinut nähdä heidän lävitsensä. Monasti tekivätkin Charlie Gordonin kirkkaat, sini-set silmät melkein ihmeitä.

Muutoin ei hänen ulkomuodossaan ollut mitään erityisesti vaikuttavaa. Hän oli melkein keskiko-koista pienempi, mutta hänellä oli voimakas, hyvin karaistu ruumis, ja hän oli kevyt- ja näppäräliikkei-nen kuin orava. Hänen valoisa, raitis luonteensa sekä hänen Enderby-suvulta perimänsä halu nähdä uusia seutuja ja kansakuntia, tekivät sen, että hän ainakin ensimmäisinä vuosinaan oli erittäin tyytyväinen matkoihinsa ja työhönsä.

Palattuaan Englantiin nimitettiin Gordon huhti-kuussa 1859 kapteeniksi.

Pitkäksi aikaa ei hän kuitenkaan saanut jäädä kotimaahansa. Jo seuraavana vuonna hän sai käs-kyn lähteä Kiinassa olevaan englantilaiseen sota-joukkoon.

„Kun villien kurdilaisten päälliköt seisoivat kaksikymmenviisi-
vuotiaan Gordonin edessä, tuntui heistä siltä, kuin hän
olisi voinut nähdä heidän lävitsensä.

Ennenkuin kerromme enemmän Gordonin vaiheista, täytyy meidän hieman tutustua Englannin ja Kiinan välisiin suhteisiin ja suuren Kiinan valtakunnan tilaan.

Opiumisota on Englannin historian mustimpia lehtiä. Opiumi on vaarallisimpia myrkkyjä, mitä on olemassa, jos sitä käytetään muuksi kuin lääkeaineeksi, ja se vaikuttaa kovin päihdyttävästi. Mikään kansa ei ole siinä määrin joutunut kauhean opiumipaheen orjaksi kuin Kiina, ja sen vuoksi Kiinan hallitus teki jo 1700-luvulla kaiken voitavansa estääkseen opiuminviljelystä Kiinassa ja kieltääkseen sen tuonnin Intiasta.

Tämä maa kuului silloin, kuten nytkin, Englannille, ja englantilaisilla liikemiehillä oli siellä ääretömän suuria opiumi-istutuksia. He tahtoivat ansaita niistä mahdollisimman paljon ja kuljettivat opiumia salaa suurissa määrin Kiinaan, missä he saivat hyvän maksun tavarastaan. Kun opiumintuonti kuitenkin lisääntymistään lisääntyi ja suuret ihmisjoukot Kiinassa joutuivat paheen uhreiksi, päätti hallitus vihdoin v. 1839 tehdä kerta kaikkiaan lopun salakuljetuksesta. Kantonissa olevilta englantilaisilta liikemiehiltä se otti takavarikkoon yli 20,000 arkullista opiumia, yhteensä noin sadanmiljoonan markan arvosta.

Viha englantilaisia vastaan, joka jo niin kauan oli kytenyt Kiinan kansassa, leimahti nyt siellä täällä ilmi liekkiin, ja jo seuraavana vuonna Englannin

hallitus näki olevansa pakoitettu julistamaan sodan Kiinaa vastaan. Luonnollisesti englantilaiset suoriutuivat voittajina taistelusta, ja rauhanteossa Kiinan täytyi luvata, että englantilaiset liikemiehet saisivat asettua useihin Kiinan kaupunkeihin harjoittamaan kauppaa sekä että opiumia saisi vapaasti tuoda maahan.

Saattaa hyvin ymmärtää miten katkeria kiinalaiset olivat kansalle, joka ei välittänyt siitä, että saattoi toisen onnettomaksi, kunhan vain itse ansaitsi rahaa. Sattuvasti he sanoivat vihollisistaan, että »nämä ensiksi antoivat kiinalaisille tuttavilleen rautaisia ja sitten opiumista valmistettuja kanuunankuulia,¹ niin että Kiinan kansalla oli vapaa valta valita toinen kahdesta yhtä synkstä mahdollisuudesta: heidät joko ammuttiin tahi myrkytettiin kuoliaaksi».

Tästä ajasta lähtien nimitetään Kiinassa sekä englantilaisia että muita eurooppalaisia kauhistuttavalla nimellä »fan-kweis» — vieraat perkeleet.

Kiinalaiset koettivat kuitenkin kostaa monella tavalla. Joko he tekivät valtakunnassaan oleville englantilaisille salaa niin paljon vahinkoa kuin suinkin voivat taikka koettivat kierrellen päästä täytämästä rauhanehtoja. Vihdoin Englannin kärsi-

¹ Jähmettyneet opiumipisarot pyöritetään kanuunankuulan kokoisiksi palloiksi ja kuljetet. an sitten arkuissa määräraikkaansa.

vällisyys loppui, ja sota syttyi uudelleen. Tällä kertaa Ranska liittyi Englantiin, koska Kiina oli rikkonut muutamia tämän maan kanssa tekemiään sopimuksia, niinpä oli m. m. eräs ranskalainen lähetyssaarnaaja surmattu. Liittoutuneet valtat voittivat, ja Kiinan täytyi suostua vielä nöyryyttävämpään rauhaan.

Nyt luuli mahtava Suurbritannia täydellisesti kukistaneensa kiinalaisten vastustuksen. Mutta siinä se pettyi. V. 1860 kiinalaiset nousivat jälleen taisteluun »barbaareita» vastaan, joiksi he nimittivät eurooppalaisia. Tällä kertaa viha muukalaisia vastaan teki heidät aivan toisiksi ihmisiksi, rohkeiksi, voimakkaiksi sotureiksi. He aloittivat taistelun ampumalla sitä englantilaisen laivaston osaa, joka oli ankkurissa Pekingin lähistöllä.

Silloin Ranskan ja Englannin hallitukset päättivät kurittaa kiinalaisia niin perinpohjin, että he eivät pitkiin aikoihin uskaltaisi ryhtyä mihinkään vihollisuuksiin. Suuri joukko sotaväkeä ja useita sotalaivoja läksi Englannista Kiinaan, ja pian kiinalaiset huomasivat kaiken vastustuksen turhaksi. He ryhtyivät nyt rauhanneuvotteluihin. Mutta silloin he tavallisuuden mukaan osoittautuivat hyvin viekkaiksi ja uskottomiksi. Eräänä päivänä he ryöstivät kokonaisen englantilais-ranskalaisen upseerikunnan, joka lähenei muutamaa kaupunkia rauhanlipun turvissa. Vangit vietiin eri paikkoihin kiinalaisiin vankiloihin.

ja he saivat kärsiä mitä kauheimpia kidutuksia, niin että kokonaista yhdeksän heistä kuoli.

Tämän jälkeen Euroopan vallat lopettivat keskustelut, ja sotajoukot saivat käskyn marssia suoraan pääkaupunkiin, Pekingiin, ja vallata sen väkiryynnäköllä. Mutta tämä ei ehtinyt tapahtua, sillä kaupunki antautui vapaaehtoisesti. Rangaistakseen kiinalaisia heidän uskottomuudestaan voittajat päättivät, että keisarin asunto, upea Kesäpalatsi, Kiinan kaunein rakennus, revittäisiin ja hävitettäisiin maan tasalle.

Tuskin saatamme kuvitella mielessämme, miten arvaamattoman suurenmoinen ja ihana Kesäpalatsi oli. Siellä oli viehättäviä puistoja, pengermiä ja rotkoja, järviä ja puroja taiteellisesti rakennettuine siltoineen, temppeleineen ja linnoineen. »Huvipuistojen huvipuisto» oli eräs sen kauniita nimityksiä. Kallisarvoisia kulta-, hopea- ja metallikoristeita oli siroitettu sinne tänne linnansaleihin. Valtaistuinsalin seinät olivat taiteellisesti leikelyä norsunluuta, ja kaikkialla nähtiin kiinalaisten erinomaisen käsityötaidon näytteitä. Muun muassa oli siellä arvaamattoman kallisarvoisia peilejä, kelloja, silkkikudoksia ja ompeleita.

Kaiken tämän upseerit ja soturit riistivät nyt itselleen, ja suuri joukko arvokkaimpia esineitä tuhoutui hurjassa saaliinajossa. Ryöstämisen jälkeen sytettiin kaikki rakennukset palamaan.

Euroopassa paheksuttiin suuresti Kesäpalatsin hävittämistä ja oltiin sitä mieltä, että sotajoukot olivat menetelleet suorastaan ryövärien tavoin. Mutta englantilaisten päällikkö väitti, että oikeudenmukaisempaa oli keisarin palatsin polttaminen, kun tiedettiin hänen juuri siellä kiduttaneen eurooppalaisia vankeja, kuin koko kaupungin hävittäminen ja kurjuuden tuottaminen tuhansille ihmisille.

Gordon nousi maihin Kiinassa vähää ennen Pekingin valtaamista. Hänen täytyi ottaa osaa Kesäpalatsin hävittämiseen, jota hän kuitenkin kovin paheksui. »Sydäntäni kirveli ottaessani siihen osaa», kirjoitti hän. Hän ymmärsi miten vaarallista armeijalle oli ryöstöön tottuminen ja että sivistyneet kiinalaiset, joiden arimpia tunteita oli loukattu, eivät hevin unohtaisi tätä ilkityötä.

NELJÄS LUKU.

Vihollisen maassa. — Hietamyrsky.

Heti Kesäpalatsin hävityksen jälkeen Kiina teki rauhan vihollistensa kanssa.

Englantilaiset eivät kuitenkaan uskaltaneet ajatella kaikkien joukkojensa kotiin viemistä, vaan melkoinen osa sai leiriä Pekingistä kaakkoon olevaan

Tientsiniin. Täällä Gordon määrättiin insinöörikunnan päälliköksi.

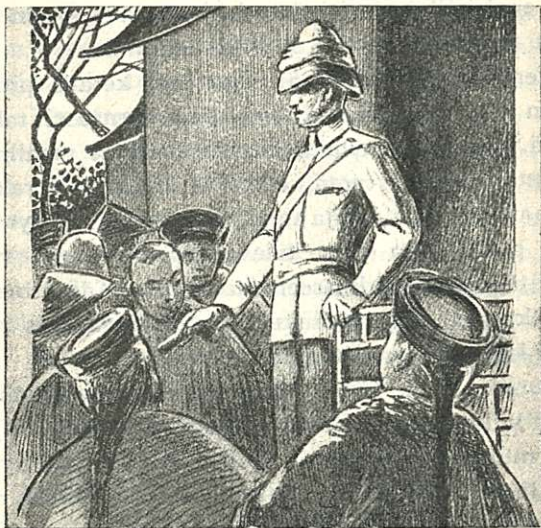
Silloin tällöin hänen täytyi tehdä monien peninkulmain pituisia matkoja muutamiin linnoituksiin, joita englantilaiset pitivät miehitettyinä. Usein hän näillä retkillään joutui suuriin vaaroihin.

Kerran hän teki erään toverinsa keralla pitkän retken Kiinan muurille, jota hän kernaasti tahtoi nähdä. Tätä ihmeellistä muuria, kenties maailman suurinta rakennustyötä, alkoivat kiinalaiset rakentaa jo useita vuosisatoja ennen Kristuksen syntymää, jotta pohjoisesta päin tulevat kansat eivät voisi hyökätä heidän rikkaaseen maahansa. Tämä muuri oli alkuaan 245 peninkulman pituinen, siis runsaasti kaksi kertaa pitempi Suomea.

Gordonilla ja hänen toverillaan oli nuori kiinalainen tulkkinaan. Telttoja ja keittoastioita he kuljettivat mukanaan rattailta. Matka oli kuitenkin hyvin vaarallinen, sillä heidän täytyi kulkea peräkkäin monen sellaisen maakunnan läpi, missä yksikään »fan-kweis» ei ollut käynyt ennen heitä. Vihdoin he saapuivat ihmeelliselle muurille, joka siinä kohdin oli yli kuuden metrin korkuinen ja neljän metrin levyinen.

»Oli ihmeellistä», kirjoitti Gordon eräässä kirjeessään, »nähdä äärettömän muurilinjan kiemurtelevan yli vuoriylänpöydien.» Kotimatalla he kävivät eräässä pikkukaupungissa. Heidän aikoessaan jatkaa

täältä matkaansa vaati viheliäisen majatalon isäntä hyvin suuren summan huoneesta ja ruuasta. He panivat vastaan, mutta mikään ei auttanut. Pian koontui suuri ihmisjoukko talon ympärille, ja vieraille

„Gordon tuli silloin portaille ja veti esiin revolverinsa.“

singahuteltiin uhkaavia sanoja. Gordon tuli silloin portaille ja veti esiin revolverinsa. [Silmänräpäyksessä se temmattiin häneltä pois. Silloin hän sanoi: »Menkäämme mandariinin (kaupungin korkeimman virkamiehen) luokse.»

Kansa rauhoittui jonkun verran, ja sitten lähettiin eteenpäin.

Gordon ja hänen ystävänsä, jotka kuitenkin pelkäsivät, että mandariini oli muukalaisvihaaja, ymmärsivät olevansa hyvin vaarallisessa asemassa. Ainoastaan nopsa päättäväisyys saattoi heidät pelastaa. Samassa silmänräpäyksessä kun he huomasivat olevansa mandariinin talon edessä, sanoi Gordon äkkiä toverilleen: »Oletko valmis hyppäämään?» Siinä siunaamassa he olivat hevosten selässä ja kiitivät pois vinhaa vauhtia. — Turhaan koetti meluava kansanjoukko saada heidät kiinni.

Vähän myöhemmin Gordon joutui toiseen seikkailuun.

Oli huhtikuun iltapäivä. Gordon oli tehnyt pitkän retken linnoituksille ja oli kotimatalla. Silloin nousi äkkiä mitä peloittavin hietamyrsky. Hän oli hyvillään siitä, että oli juuri päässyt suojaan erääseen pieneen kylään. Taivas oli sysimusta, ja toinen valtava hietapatsas ajoi suhisten toistaan. Äkkiä pimeni kuin yöllä, ja kauhistuneina sytytivät hökkeliä köyhät asukkaat vähäiset valaistusneuvonsa. Hetkisen kuluttua Gordon tahtoi tehdä pikku kierroksen ulkona nähdäkseen, eikö ollut odotettavissa mitään sään muutosta. Mutta hän katui pian yritystään, sillä vaikka hän oli poikennut vain muutaman askelen talosta, kesti kym-

menen minuuttia, ennenkuin hän löysi sinne jälleen.

Myrsky kesti kokonaista kuusitoista tuntia, ja sen tauottua huomattiin muun muassa, että muuan kanava, joka oli yli kahdeksan peninkulman pituinen, noin kahden metrin syvyinen ja neljän metrin levyinen, oli tullut hiekkaa täpötäyteen. Alukset, jotka edellisenä päivänä olivat kaikessa rauhassa kulke-
neet kanavassa, olivat nyt tarttuneet hiekkamereen, ja ainoastaan suurella vaivalla ne saatiin laahatuiksi lähellä olevaan virtaan.

Vähän tämän tapauksen jälkeen Gordon sai käskyn lähteä Shanghaihin, erääseen suurimmista Kiinan rannikkokaupungeista, kauaksi Pekingin eteläpuolelle. Ensi luvussa näemme mihin häntä täällä tarvittiin.

VIIDES LUKU.

**Kiinan jättiläiskapina. — Shanghaita uha-
taan. — Vapaaehtoinen joukko
muodostetaan.**

Samaan aikaan kun Kiinan keisarillisten joukkojen täytyi taistella englantilaisia ja ranskalaisia vastaan, oli niiden taisteltava myöskin vaarallisia ja hurjia kapinoitsijoita vastaan omassa maassa. Oli

juuri puhjennut kauhea Taiping-kapina, suurin kapina, mitä maailman historiassa tunnetaan.

Tämän kapinan syytytti muuan Hung-Siu-Tsuen niminen mies. Hän oli köyhän maanviljelijän poika, syntynyt v. 1813, ja näytti jo koulua käydessään taipumuksia opintoihin. Mutta hänessä ilmeni myöskin jo aikaisin hehkuva kunnianhimo. Suuri mies oli hänestä tuleva, ja sitä varten hänen täytyi ennen kaikkea olla oppinut mies. Kiinassa näet pidetään oppia melkein suuremmassa arvossa kuin mitään muuta. Niinpä hän työskenteli ja pännäsi päähänsä kaikin voimin kyetäkseen suorittamaan tarvittavat tutkinnot. Mutta se ei tahtonut hänelle luonnistua, hän sai »reput» kerran toisensa jälkeen. Tämä johtui kenties enin siitä, että hän kuului hyvin halveksittuun heimoon, mutta myöskin siitä, että hänen vanhemmillaan ei ollut varaa antaa hänen opiskella tarpeeksi kauan.

Kun hänen tutkintonsa viimeisen kerran menivät myttyyn, joutui hän kokonaan pois suunniltaan surusta ja katkeruudesta. Nyt hänellä ei ollut mitään muuta neuvoa kuin lähteä kotiin. Hän laskeutui vuoteelle ja selitti tahtovansa kuolla. Mutta hän ei kuollut, vaan vaipui omituiseen horrostilaan. Tällöin hän oli näkevinänsä ihmeellisiä näkyjä. Taivaan herra ilmestyi hänelle ja sanoi, että kaikkien ihmisten tuli polvistua hänen eteensä ja

että kaikki maanpiirin aarteet tulisivat hänen omikseen.

Tämän jälkeen Hung-Siu-Tsuen oli aivan varma siitä, että hänet oli kutsuttu Kiinan keisariksi, ja vihdoin hän naulautti ovensa ulkopuolelle kirjoituksen: »Taivaallinen kuningas, yksinvaltiias kuningas Tsuen.»

Joutuipa sitten eräänä päivänä hänen käsiinsä pieni kirja, jonka eräs kristinuskoon kääntynyt kiinalainen oli hänelle antanut. Ennen ei hän ollut uskaltanut lukea tätä kirjaa. Mutta nyt hän tutki sitä tarkoin. Siinä oli muun muassa osia vanhan testamentin profeetoista. Heidän sanansa Hung-Siu-Tsuen selitti nyt siten, että hän, Tsuen yksin, oli hyvä ja vanhurskas, ja sen vuoksi Jumala oli valinnut hänet lähettilääkseen maailmaan.

Pian hän alkoi saarnata kylänsä väelle, ja ennen pitkää hän sai paljon kannattajia. Itse hän vakuutti julistavansa kristinoppia, mutta se oli hyvin sekoitettua ja kummallista kristillisyyttä. Hän otti itselleen useampia nimiä, sellaisia kuin esim. »Kristuksen nuorin veli» y. m.

Vähitellen liittyi häneen yhä suurempia joukkoja, jotka omistivat hänen oppinsa. Hänet oli taivas valinnut Kiinan keisariksi, hän kohottaisi kansan kurjuudesta ja tekisi valtakunnan jälleen mahtavaksi ja onnelliseksi!

Niinpä alettiin häntä vähitellen palvella aivan jumalallisena ilmestyksenä.

Jollei Kiina tähän aikaan — 1850-luvulla — olisi ollut sellaisessa kurjassa tilassa, ei Hung-Siu-Tsuen olisi koskaan saanut niin paljon kannattajia. Mutta nyt vallitsi melkein koko maassa levottomuus ja katkeruus. Se suuri vahingonkorvaus, joka kiinalaisten opiumisodan jälkeen täytyi maksaa englantilaisille, kohotti veroja melkoisesti. Valtavat tulvat tuottivat kauheita onnettomuuksia suurille alueille. Kun keisari ei tiennyt, miten hän saisi varoja vahingonkorvaukseksi, antoi hän vihdoin rikollisten ostaa itsensä vapaiksi. Mutta seurauksena oli luonnollisesti se, ettei maassa voitu ollenkaan pitää voimassa rauhaa ja järjestystä ja että syntyi oikeita ryöväri-laumoja. Sen lisäksi kaikki Kiinan sivistyneet tunsivat itsensä hyvin onnettomiksi ja nöyryytetyiksi »barbaarien» kanssa solmitun rauhan vuoksi.

Kun kiinalaisia kohtaa huonot ajat, luulevat he sitä usein keisarin syyksi. Jumala rankaisee keisaria hänen syntiensä vuoksi lähettämällä onnettomuuksia hänelle ja hänen kansalleen. Mutta Jumala lähettää myöskin valitun miehen auttamaan kansaa sen häädystä ja tarpeen vaatiessa eroittamaan kelvottoman keisarin.

Kenties Hung-Siu-Tsuen oli se mies, jonka Jumala oli lähettänyt Kiinan pelastukseksi, arveltiin.

Niin ihmeelliseltä kuin kuuluukin, alkoivat kiinalaiset tulla yhä varmemmiksi siitä, ja pian nousivat Hung-Siu-Tsuenin kannattajat kymmeniintuhansiin.

Vihdoin Kiinan hallitus päätti lähettää sotajoukkoja kapinallisia vastaan. Ja nyt vasta tuli kansalle kurjat päivät. Kunkin kaupungin asukkaiden täytyi joko liittyä Hung-Siu-Tsueniin tahi auttaa keisarillisia häntä ja hänen joukkojaan vastaan. Ja useimmiten keisarilliset saivat jäädä syrjään hänen tähtensä. Mutta voi sitä kaupunkia, joka oli häntä vastustanut, kun hän sitten marssi sinne voittajana. Silloin hän ja hänen miehensä harjoittivat mitä hirvittävimpiä julmuuksia, hakattiinpä asujamet usein maahan viimeiseen mieheen. Vihdoin v. 1855, kun Hung-Siu-Tsuenin miesluku nousi noin kahdeksaankymmeneentuhanteen, hyökkäsi hän suureen Nankingin kaupunkiin. Sekin valloitettiin. Ja tänne sijoitti nyt Hung-Siu-Tsuen istuimensa, täällä hänet huudettiin Kiinan keisariksi.

Lähimmät ystävänsä ja sukulaisensa hän asetti alakuninkaiksi, joille annettiin nimitys »Wang». Vähitellen saivat kuitenkin kaikki ne, jotka osasivat saavuttaa hänen suosionsa, »wang»-arvonimen, ja pian oli jo monia satoja sellaisia. — Itse hän nimitti itseään nimellä »Taiping», joka merkitsee samaa kuin »suuri rauha». Hän arveli nimittäin, että sen jälkeen kun kaikki kiinalaiset alistuvat hänen valtaansa,

seuraa Kiinalle onnen ja rauhan aika. Hänen vangittuja kiinalaisia tyttöjä ja nuoria vaimoja kohtaan osoittamansa julmuus todistaa kuitenkin parhaiten, että hän ei rakastanut lempeyttä eikä armeliaisuutta.

Nankingin valtaamisen jälkeen kasvoi taipingien ylimielisyys kasvamistaan. Voitto näyttikin heitä seuraavan, hyökkäsivät he mihin hyvänsä. Vihdoin heidän valtansa levisi alueelle, joka oli yhtä suuri kuin Ranska ja Englanti yhteensä.

Nyt he pitivät itseänsä kyllin voimakkaina hyökkäämään Shanghain kaupungin kimppuun, jossa useimmat eurooppalaiset liikemiehet asuivat, ja valtaamaan sen.

Kaikeksi onneksi oli täällä ranskalaista ja englantilaista sotaväkeä eurooppalaisten turvana. Mutta kun liikemiehet eivät olleet varmoja siitä, kykenivätkö nämä enemmän kuin kelvottomat kiinalaiset sotamiehetkään ajan pitkään valvomaan heidän turvallisuuttaan, muodostivat he keskuudessaan vapaaehtoisen joukon. Tämän johtajaksi valittiin rohkea, Ward niminen amerikkalainen.

Tällä kertaa torjuttiinkin taipingit Shanghaista takaisin, kiitos eurooppalaisten joukkojen sota-kuntoisuuden ynnä äsken muodostetun vapaajoukon horjumattoman rohkeuden.

Sen menestyksen vuoksi, jonka Ward ja hänen miehensä nyt ja lähimpinä vuosina saavuttivat, nimi-

tettiin tätä pientä joukkoa sittemmin tavallisesti nimellä »aina voittoisa armeija».

Vähän päälle vuoden Shanghaita vastaan tehdyn ensimmäisen hyökkäyksen jälkeen lähestyivät taipingit jälleen kymmeniintuhansiin nousevin joukoin kaupunkia. Nyt oli taivaallinen kuningas varmasti päättänyt vallata Shanghain. Itse hän ei ottanut osaa retkeen. Hän näet antoi wang-päällikköjensä tehdä kaikki vaikeat ja vaaralliset työt, sillä aikaa kun hän itse oli kotonaan Nankingissa ja kunnioitutti itseään keisarina.

Shanghaissa syntyi suuri levottomuus ja hämminki. Sinne oli saapunut toinen toistaan huolestuttavampia kertomuksia taipingien sotavoimista ja heidän kaikkialla harjoittamistaan julmuuksista. Pikaviesti lähetettiin Englannin Tientsinissä clevalle sotajoukolle, ja täällä päätettiin, että osa joukosta läksisi Shanghaihin Wardin avuksi.

Englantilaisten Kiinassa olevien joukkojen ylipäällikkönä oli kenraali Staveley, sama upseeri, josta olemme kuulleet puhuttavan Krimin sodan yhteydessä.

Hän määräsi, että Gordon oli lähetettävä hänen luckseen apujoukkoineen. On helppo ymmärtää miksi hän valitsi juuri Gordonin.

KUUDES LUKU.

Gordon taistelee taipingeja vastaan. — „Voit- toisalla armeijalla“ ei ole päällikköä.

Kenraali Staveley oli ottanut päämääräkseen koko Shanghaita lähinnä olevan laajan alueen puhdistamisen taipingeista.

Nämä eivät olleet odottaneet, että englantilaiset, joiden sotakelpoisuuden he hyvin tunsivat, sekaantuivat leikkiin, koska olivat juuri äsken taistelleet samaa vihollista vastaan kuin he itsekin. Siksipä he tämän tiedon saatuaan peräytyivät pian monella taholla.

Ennen muita kehoitti englantilaisia satureita urhoollisuuteen Gordon. Itse hän oli kuulumattoman uhkarohkea, niin että Staveley monasti luuli hänen joko joutuvan vangiksi tahi saavan surmansa.

Niinpä oli heidän kerran valloitettava kaupunki, joka oli korkeiden vallien ja syvien, suurten vesihautojen ympäröimä. Staveley ja Gordon läksivät vesille pienessä veneessä ottaakseen lähemmin selkoa siitä, miten viholliset olivat järjestäneet puolustuksensa. Näiden kuulat eivät voineet hevin saavuttaa heitä näin pitkän matkan päästä. Hetkisen kuluttua pyysi kuitenkin Gordon saada nousta maihin voidakseen paremmin tutkia linnoituksia. Kun

kaikki näytti levolliselta, myöntyi Staveley siihen. Mutta miten suuresti hän kauhistuikaan nähdessään Gordonin menevän yhä pitemmälle vallin alapuolella olevalle maakaistaleelle ja vihdoin aivan rauhassa

„Staveley ja Gordon läksivät vesille pienessä veneessä . . .“

asettuvan erään pagodin taa piirtämään ja tekemään muistiinpanojaan!

Gordon ei välittänyt siitä, että häntä kohti ammuskeltiin valleilta, eikä siitäkään, että muutamat taipingit silminnähtävästi valmistautuivat katkaise-

„Minä pelastin kerran lapsukaisen . . .“

maan häneltä paluutien. Päätettyään työnsä hän riensi nuolennopeudella takaisin veneelle.

Pian onnistuivat Staveley ja Gordon puhdistamaan seudun taipingeista, jotka nyt vetäytyivät

toiselle taholle jättäen aivan hirvittäviä muistoja jälkeensä. »Sanoin ei voi kuvata millaisia kauhuja nämä kapinoitsijat tuottavat tälle kansalle ja millaiseksi kauheaksi erämaaksi he ovat muuttaneet tämän rikkaan maakunnan», kirjoittaa Gordon kotiinsa. »Nämä taipingit ovat muutoin ihmeellistä väkeä; he lähtevät heti karkuun, kun heidän kimppuunsa käydään;¹ he ovat hillittömiä ja julmia ja vievät pois pieniä lapsia toivoen voivansa kasvattaa heistä kapinoitsijoita. Me löysimme alinomaa maakunnista kokonaisia lapsijoukkoja, jotka kapinoitsijat olivat ryöstäneet tapettuaan ensin heidän vanhempansa. Minä pelastin kerran lapsukaisen, joka koettaessaan päästä pakoon oli pudonnut syvään hautaan. Tämä pieni poika tarttui minuun lujasti kiinni likaisine käsineen ja jalkoineen.»

Staveleyn ja Gordonin suorittaessa omia tehtäviään taisteli Ward urhoollisine, mutta sotakuriin aivan tottumattomine joukkoineen toisella taholla taipingea vastaan saavuttaen lukuisia voittoja. Mutta syyskuussa 1862 hän sai surmansa erään kaupungin piirityksessä, ja voittoisa armeija jäi kenraalia vaille.

Kiinan hallitus valitsi silloin päälliköksi erään toisen, Burgevine nimisen amerikkalaisen. Mutta kun hän osoitti olevansa pelkkä seikkailija, joka vain ajatteli omaa etuaan, sai hän pian eronsa. Mikä tulisi nyt

¹ Myöhemmin sai Gordon kuitenkin toisenlaisen käsityksen taipingien rohkeudesta.

Kiinan hallitukselle neuvoksi, jolleivät Wardin hät'hätää haalimat joukot voisi enää pysyä koossa? Nämähän olivat joka tapauksessa ainoat kiinalaiset joukot, joita taipingit pitivät jossakin arvossa. Eikä englantilaisilta ollut enää mitään apua odotettavissa taistelussa kapinallisia vastaan. Englannin hallituksella ei ollut ollenkaan halua uhrata joukkojansa ja rahojansa kapinan kukistamiseen, joka varsinaisesti ei koskenut mitään muuta valtiota kuin Kiinaa itseään. Englanti oli mielestään tehnyt kaiken, mitä siltä voi vaatia, kun se suojellakseen eurooppalaisia liikemiehiä palautti järjestyksen ja levon Shanghain ympäristöön.

Levottomuudessaan ja neuvottomuudessaan Kiinan hallitus kääntyi vihdoinkin kenraali Staveleyn puoleen pyytäen häntä suosittelemaan jotakin kunnollista upseeria, joka voisi ryhtyä Wardin joukon päälliköksi. Staveley tiesi, että Gordon, jos kukaan, saattaisi selviytyä tästä vaarallisesta yrityksestä. Mutta hän epäili hänen ehdottamistaan, koska hän tiesi miten mahdotonta olisi saada nuorta upseeria ryhtymään mihinkään varakeinoihin itsensä suojelemiseksi. Kuitenkin hän huomasi Gordonin hyvin halukkaasti ottavan tarjouksen vastaan ja niin ilmoitti hän asiasta Englannin hallitukselle. Kesti kauan, ennenkuin vastaus saapui, ja Gordonilla oli riittävästi aikaa ajatella sitä vaarallista tehtävää, joka hänelle kenties uskottaisiin.

Mutta hän ei epäröinyt. Kernaimmin hän olisi tahtonut taistella oman maansa puolesta, mutta olihan tässäkin kysymyksessä kokonaisen kansan pelastaminen hirvittävän kapinan kaikista kauhuista, joten hän, ottamalla vastaan tarjouksen, tiesi tekevänsä hyvän työn.

Odotusaikana nimitettiin kaksi englantilaista upseeria peräkkäin Wardin joukon johtajiksi. Mutta nyt näyttivät armeijan voitot olevan lopussa. Kerran toisensa jälkeen se joutui häviölle. Taipingit ivasivat nyt julkisesti »aina voittoa armeijaa» ja ylpeilivät sanomattomasti saaliiksi saamistaan kanuunoista ja muista aseista.

Eivät englantilaiset upseeritkaan näyttäneet voivan pelastaa Kiinaa taipingien ikeestä.

SEITSEMÄS LUKU.

Gordon ottaa vastaan päällikkyuden. —

»Hyson» tekee suuren palveluksen. —

Quinsanin valloitus.

Juuri kun Kiinan tulevaisuus näytti synkimmältä, ilmoitti Englannin hallitus suostuvansa Gordonin asettumiseen Kiinan palvelukseen.

Wardin noin kolmentuhannen miehen suuruinen joukko, jonka päälliköksi hänen piti tulla, oli var-

maankin omituisimpia sotavoimia, mitä koskaan on ollut olemassa. Sotamiehet olivat yleensä kiinalaisia, muut upseerit, noin sataviisikymmentä miestä, tulivat mikä mistäkin Euroopan ja Amerikan kolkasta. Muutamat olivat oikeita seikkailijoita, toiset eroitettuja sotamiehiä, toiset taas karanneita merimiehiä. Rohkeita ja reippaita he olivat, mutta samalla kovia ja hurjamielisiä. Kun he eivät aina olleet saaneet kunnollisesti palkkaansa, olivat he tottuneet ryöstöön ja kiristykseen. Pahin kaikesta oli se, että heidän joukossaan oli juoppous niin suurena määränä vallalla. Niinpä kuoli neljässätoista päivässä kokonaista yksitoista upseeria juoppohulluuteen. — Juovuspäissään joutuivat he myöskin usein riitoihin käskettäviensä kanssa.

Tämän joukon aikoi kolmikymmenvuotias Gordon viedä taipingien valtavia laumoja vastaan!

Ei kestänyt kuitenkaan monta päivää, ennenkuin sekä upseerit että sotilaat tunsivat, että uusi aika oli koittanut »aina voittoisalle armeijalle». Ennen kaikkea Gordon järjesti niin, että kaikki saivat palkkansa kunnollisesti. Mutta samalla hän kielsi kaiken ryöstämisen. Hän hankki myöskin joukolleen kunnolliset aseet, joukon kanuunaveneitä ja muita aluksia. Tämä oli aivan välttämätöntä, koska siinä osassa Kiinaa, jossa hänen tuli taistella, oli aivan ristiin rastiin jokia ja kanavia. Hän ompelutti myöskin

sotureilleen vihreäverkaiset univormut, jotka erosivat täydellisesti kiinalaisten sotapuvuista, niin että näytti siltä, kuin he olisivat olleet kaikki tyynni eurooppalaisia. Aluksi sotamiehet eivät pitäneet tästä univormusta, koska heidän maanmiehensä ivaten nimittivät heitä »fan-kweisien matkijoiksi», mutta tehtyään suuria urotöitä he oikein ylpeilivät uudesta puvustaan.

Vähitellen Gordon sai joukkonsa tottumaan kuriin ja järjestykseen. Hurjat, hillittömät miehet oppivat häntä tottelemaan, niin, he oppivat hänestä pitämään ja häntä kunnioittamaan.

Ennen kaikkea tämä kyllä johtui Gordonin kukistumattomasta rohkeudesta ja lahjomattomasta oikeudentunnosta. Mutta he eivät myöskään voineet olla näkemättä, miten perin pohjintoisenlainen hän oli kuin he itse: heistä tuntui melkein siltä, kuin joku puhtaamman ja korkeamman maailman ihminen olisi tullut heidän joukkoonsa.

Se Kiinan osa, jossa Gordon puolentoista vuoden kuluessa oli vienyt joukkonsa kokonaista kolmekymmentäkolme kertaa tuleen, oli Kiangsun maakunta.

Kaikeksi onneksi hän tunsu perinpohjin suurimman osan maakuntaa, mistä hän sai kiittää Shanghaiassa tekemiään marsseja ja tutkimusretkiä. Tällä oli hyvin suuri merkitys, sillä seutu oli, kuten on mainittu, täynnä vesistöjä, mikä taas teki sotajou-

kolle vapaan liikkumisen mahdolliseksi. — Suuret alueet olivat pelkkiä lampia, jonka vuoksi niitä oli kartettava. »Gordon tuntee», kirjoitti eräs hänen ystävästään, »tämän maakunnan paremmin kuin kukaan toinen ihminen, olkoon hän sitten maan asukas tahi muukalainen, niin, hän tuntee sen paremmin kuin taipingit, jotka ovat samoilleet täällä kymmenen vuotta.»

Uusi kenraali oli päättänyt lopettaa kapinan hyökkäämällä äkkiä ja nopeasti niihin paikkoihin, joissa taipingit kaikkein vähimmin tiesivät olla varuillaan.

Taipingien kolme lujimmin linnoitettua paikkaa olivat kaupungit Taitsan, Quinsan ja Sutshau. Ne aikoi Gordon valloittaa.

Ensiksi hän kääntyi Taitsania vastaan sen vuoksi, että tämän kaupungin päällikkö oli teeskennellyt haluavansa mennä keisarillisten puolelle, mutta kun hallitus oli lähettänyt sinne pienen, kolmensadan miehen suuruisen joukon, häpeällisesti käynyt sen kimpuun ja murhannut sen sekä lähettänyt surmattujen päät Quinsaniin.

Taitsanin tappelussa näkyi selvästi miten tärkeää oli, että Gordon niin hyvin tunsi paikat ja että hän ei ollenkaan säästänyt itseään saadakseen perinpohjin selville, miten vihollinen oli puolustuksensa järjestänyt.

Vaikka Taitsanin miehistö nousi toisellekymmenelletuhannelle, onnistui Gordonille kuitenkin kaupungin valloittaminen. Pian voittajien liput liehuivat linnoituksella, ja taipingit läksivät hurjaan pakoon sotkien kiireessä toisensa jalkoihinsa.

Kun Gordon oli saanut täällä kaatuneiden upseerien sijalle joukon englantilaisia Shanghain rykmentistä, tuli Quinsanin vuoro.

Tämän kaupungin valtaaminen tuntui alussa sulalta mahdottomuudelta. Se kohosi kukkuloilla melkoista korkeammalle ympäristöään. Kaupungin keskiosa oli kaikkein korkeimmalla, ja täältä voivat puolustajat eräästä upeasta temppelistä tarkoin seurata piirittäjien liikkeitä. Miehistöä oli yhteensä noin viisitoistatuhatta. Kaupungin ympärillä olevat vallit olivat oivallisessa kunnossa, ja niiden alapuolella oli leveitä vesihautoja.

Mutta Gordon keksi erään heikon kohdan.

Quinsanin ja Sutshaun yhdisti toisiinsa osittain kapea maantie, osittain leveä kanava. Kanava kulki maantien toista vartta pitkin, toisella puolella oli joukko järviä ja lampia.

Jos kanavaan olisi voinut saada Quinsanin alapuolelle kanuunaveneen, niin olisi tämän kaupungin ja Sutshaun välinen yhteys heti katkennut.

Mutta millä keinoin voi kanuunaveneen saada kanavaan?

Väsymättömällä innolla Gordon otti selvää koko paikkakunnan vesistöryhmästä. Vihdoin hän huomasi muutamia peninkulmia Quinsanista pienemmän kanavan, joka vei suurempaan. Sen ohella hän keksi aivan kaupungin lähellä, maantien ja suuren kanavan vieressä kylän, joka oli heikosti varustettu.

Nyt hänen suunnitelmansa oli valmis.

Toukokuun 30 päivänä ohjasi hänen oivallinen pieni »Hyson» niminen jokihöyrylaivansa pikkualuksia, jotka muodostivat kokonaisen hyvin varustetun laivaston, pientä kanavaa pitkin suurempaan, ja sitä myöten saavuttiin pieneen Chunyen kylään. Tämän heikko varusväki antautui heti. Gordon jätti nyt tänne osan hyvin asetettuja sotureitaan, mutta itse hän jatkoi »Hyson» laivallaan matkaa suurta kanavaa pitkin Sutshauta kohti.

Kaikki tämä tapahtui niin nopeasti, että Quinsanissa ja Sutshaussa ei oltu ollenkaan selvillä siitä, mitä oli tekeillä.

Saattaa käsittää mikä hämmästys ja kauhu valtasi lukuisat kapinoitsijajoukot, jotka maitse ja vesitse olivat matkalla Quinsaniin auttaakseen sen miehistöä, kun aivan äkkiä kuului terävä vihellys ja »Hyson» liiti eteenpäin nuolennopeudella ja kannunanlaukaukset alkoivat jymistä. Toinen maantien vierellä oleva pieni linnoitettu kivirakennus ammuttiin hajalle toisensa jälkeen, ja joukoittain

antautuivat vallankumoukselliset Gordonille, joka laski maihin »Hysonilla» milloin missäkin.

Quinsaniin piiritettyjen levottomuus kasvoi päivän kuluessa kasvamistaan. Ei tiedetty oikein mitä oli tapahtunut, aavistettiin vain, että kaupunki joutuisi joka puolelta saarroksiin. Iltapäivällä päätettiin yön pimeydessä hyökätä kaupungista Chunyen kylään, johon vihollinen, kuten luultiin, ei voinut koota mitään huomattavampaa sotavoimaa.

Keskellä yötä yllätti Gordonin soturit Chunyessä vahtien räikeät huudot: »Taipingit tulevat!» Koko Quinsanin miehistö syöksyi esille. Heidät otettiin vastaan tulella, mutta he olivat monta kertaa vastustajiaan vahvemmat, ja nämä alkoivat juuri joutua epätoivoon taistelun kulusta.

Silloin kuului äkkiä vesiltä omituinen ääni, tulisilmät alkoivat loistaa, ja kauhea kummitus tuli räikeästi viheltäen ja suhisten taistelevia vastaan.

Taipingit tulivat aivan mielettömiksi kauhusta, pakenivat päistikkaa, ja suurin osa heistä otettiin vangeiksi.

Gordon oli »Hysonillaan» tullut avuksi juuri oikealla hetkellä. Ennenkuin päivä edes valkeni, oli hän saanut Quinsanin valtaansa. Tekemättä hyökkäystä ja melkeinpä mieshukatta oli hän vallannut kaupungin.

KAHDEKSAS LUKU.

**Salaliitto. — »Mies, jolla oli taikasauva.» —
Rikottu lupaus. — Burgevine liittyy
vallankumouksellisiin.**

Niistä vangeista, jotka Gordon tähän asti oli ottanut joukkoihinsa, rupesi noin seitsemänsataa vapaaehtoisesti hänen palvelukseensa.

Ennen päälliköksi tuloaan hän oli pakoittanut Kiinan hallituksen ja sotajoukon korkeammat upseerit varmasti lupaamaan, ettei saisi harjoittaa mitään julmuuksia vankeja kohtaan. Näiden piti tietää, että se mies, joka oli saanut heidät valtaansa, oli brittiläinen upseeri, jonka kunniaan he saattoivat luottaa.

Oli todellakin tarpeen, että Gordon oli tehnyt tämän sopimuksen, sillä siten hän säästi tuhannet kiduttavasta kuolemasta, jonka keisarilliset ja maan asukkaat olisivat varmaankin heille valmistaneet. Jälkimäisten keskuudessa vallitsi sammumaton viha taipingeja vastaan kaikkien niiden kärsimysten johdosta, joita nämä olivat heille tuottaneet.

Näihin aikoihin oli Gordon keskusteluissa useiden taiping-päälliköiden kanssa koettaen saada heidät siirtymään keisarillisten puolelle. — Hän halusi sydämensä pohjasta säästää ihmishenkiä niin paljon

kuin mahdollista ja sen vuoksi hän noudattikin mahdollisimman pitkälle kapinallisten toiveita.

Mutta vaikka ihmeellinen Quinsanin valtaus oli melkoisesti laimentanut heidän ylimielisyyttään, päättivät he kuitenkin jatkaa taistelua. He kiinnittivät toivonsa Sutshauhun, joka oli erinomaisen hyvin linnoitettu.

Sillä välin alkoi Gordonin joukoissa ilmetä vanhaa tyytymättömyyden henkeä. Osittain se johtui siitä, että hän oli jyrkästi kieltänyt sotajoukkoja asettumasta päämajaan erääseen etelämpänä olevaan kaupunkiin, jossa sotamiehet viihtyivät erittäin hyvin, koska he saivat helposti myydyksi sen, mitä ryöstämällä olivat itselleen hankkineet.

Lopuksi puhkesi kapina julkisesti ilmoille. Sen aloittivat tykkimiehet. He kieltäytyivät marssimasta ja uhkasivat ampua kaikki kärkeammat upseerit, sekä kiinalaiset että englantilaiset. Kyhäisivätpä he vielä hävyttömän kirjelmän ja lähettivät sen Gordonille. Hän ymmärsi, että hänen olisi mahdollonta saada valtaansa takaisin, jos hän nyt taipuisi, ja samalla hän aavisti, että kapinan sieluna olivat rykmentin aliupseerit, jotka jo aikaisemmin olivat osoittautuneet uppiniskaisiksi. Senpä vuoksi hän kutsutti heidät kokoon ja käski heitä siinä silmänräpäyksessä ilmaisemaan kuka oli laatinut kirjelmän ja miksi rykmentti kieltäytyi tottelemasta.

Kukaan ei vastannut.

Silloin Gordon selitti aivan rauhallisesti, että hän ammuttaisi heistä joka viidennen miehen.

Raivon murinaa kuului.

Gordon katsoi tutkivasti miehiin, tarttui omin käsin äänekkäimpään joukosta ja ammutti hänet heti paikalla.

Toiset saivat tunnin arestia ja ajatteluaikaa. Jolleivät he sitten tahtoneet sanoa kirjoittajan nimeä, ammuttaisiin heistä joka viides.

Se auttoi.

Syyliseksi huomattiin juuri se, joka jo oli saanut rangaistuksensa.

Vain ani harvoin täytyi Gordonin sodan aikana turvautua näin ikävään rankaisutapaan, ja saamme olla vakuutetut siitä, että hän suri sitä. Vaikka hän viettikin suuren osan elämästään sodassa, on harvoja, jotka ovat pitäneet ihmiselämää niin suuressa arvossa kuin hän. Olemme nähneet, miten hän keskellä marssia saattoi pysähtyä ottamaan korjuuseen pienen hyljätyn poika-paran. Ja ollessaan Sudanin kenraalikuvernöörinä saattoi hän keskellä yötä poistua leiristään mennäksään auttamaan pientä huutavaa neekeripöykää.

Eräs kiinalainen upseeri, joka oli Gordonin palveluksessa, sanoo kuvaavasti kylläkin, että hän näki

Gordonin käyttävän revolveriaan sodan aikana armeijassa vain yhden ainoan kerran.

Tämä tapahtui joku aika äsken kuvatun tapahtuman jälkeen, ja silloinkin oli kysymyksessä salaliiton estäminen. Kuuma aika oli juuri tullut, ja joukot olivat upiuupuneet, sillä niiden oli täytynyt ahkerasti pitää harjoituksia voidakseen täydellä tarmolla ryhtyä Sutshaun piiritykseen.

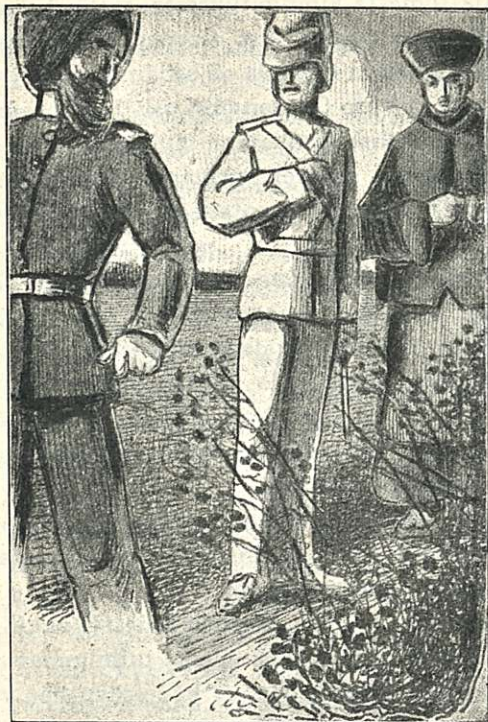
Rutto ja kolera alkoivat raivota sotajoukossa, eikä kuri ollut niin luja kuin muulloin.

Kun joukot määrättiin menemään kahdella jokialuksella muutamille linnoituksille, jotka olivat valtavat, kieltäytyivät tykkimiehet jälleen tottelemasta. Eräs komppanioista näytti erityisesti uppiskaiselta.

Silloin ilmestyi äkkiä Gordon tulkkeineen. Hän tuli jalkaisin, oli aivan levollisen näköinen, eikä hänellä näyttänyt olevan mitään aseita.

Tulkin avulla hän nyt käski, että jokainen sotamies, joka ei tahtonut nousta jokialukseen, astuisi esille. Ainoastaan yksi rohkeni sen tehdä. Silloin Gordon veti esille pistoolin rintataskustaan, tähtäsi sen miehen päätä kohti ja komennutti tulkillaan: »mars!» Mies totteli heti paikalla samoin kuin kaikki toisetkin.

»Me olimme kaikki», sanoo kiinalainen upseeri, joka tämän jutun kertoo, »ehdottomasti yksimieli-

„Silloin Gordon veti esille pistoolin rintataskustaan . . .“

set siitä, että totteleminen tässä tapauksessa johtui siitä rajattomasta kunnioituksesta, vieläpä ihailusta, jota koko sotajoukko tunsi Gordonia kohtaan. Itse asiassa sotajoukon mieliala oli sellainen, että jos joku toinen upseeri kuin Gordon olisi uskaltanut menetellä samoin, niin olisi ilmikapina puhjennut ja kaikki upseerit olisivat saaneet surmansa. Nyt ei kulunut viikkoakaan, ennenkuin sotaväen mieliala oli jälleen hyvä.»

Suurempaa ulkonaista vastakohtaa kuin Gordon ja hänen upseerinsa saattoi tuskin nähdä. Edellisellä oli hyvin yksinkertainen univormu, vailla kaikkia koristeita, miekkaa ja miekan kannatinta, jälkimäiset taas olivat puetut oikeiksi teatteriryöväreiksi tai merirosvoiksi korkeine reunusvartisine saappaineen ja erilaisine aseineen.

Vaikka Gordon aina itse otti osaa taisteluun, ei hänellä tavallisesti ollut mitään muuta asetta kuin pieni bamburuokoinen keppi.

Usein tapahtui, että Gordon ilmestyi äkkiä joukkojen keskelle niiden juuri ollessa tuimimmassa taistelun temmellyksessä. Ruoko kädessään hän viittasi rauhallisesti siihen suuntaan, mihin miesten oli mentävä.

Pian syntyi kiinalaisissa satureissa usko, että tämä espanjalainen ruoko oli taikasauva, ja Gordonia itseään ruvettiin pitämään haavoittumattomana.

Mitenpä hän muutoin voisi seisoa niin levollisena keskellä pahinta luotisadetta.

Tapahtui eräässä hyökkäyksessä, että Gordon, kulkiessaan joukkonsa etunenässä, näki sen rupeavan väistämään ankaraa tulta. Silloin hän kääntyi ympäri ystävällisin, innostuttavin ilmein, sytytti sikarinsa ja heilutti taikasauvaansa merkiksi, että hänen joukkonsa seuraisivat häntä. Ja niin hän riensi eteenpäin.

Hänen soturinsa olivat saaneet uutta rohkeutta, hyökkäsivät perästä ja valtasivat paikan.

Usein tapahtui, että Gordon keskellä hyökkäystä näki jonkun raukkamaisen pelkurin tahtovan vetäytyä takaisin. Silloin hän meni suoraan hänen eteensä ja iloisesti ja toverillisesti otti hänet mukaansa kuumimpaan taisteluun. — Näytti siltä, kuin päällikön silmä itse kahakassa olisi voinut seurata jokaista miestä.

Ennenkuin Gordon aloitti Sutshaun piirityksen, piti hän välttämättömänä muutamien sen lähellä olevain pienten, lujasti linnoitettujen kaupunkien valtaamista. Hänelle onnistui, kunnia hänen erinomaisen nopeiden liikkeittensä, näiden valloittaminen kahdessa päivässä. Noin 4,000 taipingia antautui hänelle.

Keisarillisten kenraalin Kingin, joka nyt oli Gordonin taistelutoveri, piti ottaa näitä joukkoihinsa noin 1500.

Hän oli kunniasanallaan luvannut kohdella heitä hyvin. Mutta Gordon oli saanut tietää, että

hän oli syönyt sanansa ja mestauttanut heistä melkoisen osan.

Nyt Gordon joutui aivan suunniltaan katkeruudesta. Jo aikaisemmin oli hän monta kertaa ollut harmissaan Kiinan hallitukselle siitä, että se ei lähettänyt hänelle ajoissa joukkojen palkkoja ja kitsasteli raha-asioissa mikäli mahdollista. Mutta mitä nyt tapahtui, oli pahempi kuin mikään muu: kenraali Kingin menettely tahrasi hänen kunniansa brittiläisenä upseerina, sillä eihän sotajoukossa voitu tietää, että vankien murhaaminen oli tapahtunut vastoin Gordonin nimenomaista kieltoa.

Hän päätti muutta mutkitta luopua päällikkyydestä ja ratsasti tässä tarkoituksessa Shanghain.

Mutta sinne saavuttuaan hän huomasi koko kaupungin olevan kauhuissaan. Burgevine oli ilmestynyt jälleen ja koottuaan pienen joukon seikkailijoita ja karanneita merimiehiä höyryaluksella lähtenyt taipingien luokse Sutshauhun. Hän oli siis siirtynyt vihollisten puolelle!

Koska tiedettiin, että hänen väkensä oli ylen urhoollista, kuolemaa halveksivaa, peljättiin kaikkialla, että voitto kääntyisi jälleen kapi-nallisten puolelle. Kauhustusta lisäsi vielä huhu, että Burgevine olisi antanut miehilleen luvan ryöstää ja raastaa mielin määrin kaikissa kaupungeissa, jotka joutuisivat heidän valtaansa. Shanghaita, joka

oli maan rikkaimpia kaupunkeja, katselivat nämä seikkailijat erityisen halukkain silmin. Ja täällä oli nykyisin ainoastaan verrattain heikko puolustusjoukko.

Gordon ymmärsi, että peräytyminen oli hänelle asian näin ollen mahdotonta. Siten hän olisi saattanut kokonaisen kansan hyvinvoinnin vaaranalaiseksi.

Hän päätti pysyä paikallaan ja läksi heti Shanghaista. Mutta varmaankin oli hänen mielensä hyvin raskas sinä pitkänä yönä, jona hän ratsasti Shanghaista Quinsaniin, missä edelleen oli hänen joukkonsa päämaja. Pahinta kaikesta oli, jos hänen joukkonsa monet upseerit, jotka olivat olleet mukana sodassa Burgevinen aikana ja jotka muistivat miten vapaasti ja hillitsemättömästi he olivat saaneet ryöstää, nyt siirtyisivät jälleen hänen puolelleen.

Tämä ei tuntunut ollenkaan uskomattomalta, etenkin kun Burgevine oli älynnyt selittää eroittamisensa syyksi sen, että hän muka oli valvonut alaistensa parasta.

Lähinnä seuraavina päivinä näytti siltä, kuin Gordonin pahimmat aavistukset toteutuisivat. Mutta hänen viisaat toimenpiteensä sekä se valta, joka hänellä oli ihmisten mieliin, saivat rauhan palautetuksi. Ja sotajoukon rohkeus ja luottamus kasvoi melkoisesti, kun Sutshaun esikaupunki Patshau oli saatu vallatuksi syyskuun 29 päivänä.

YHDEKSÄS LUKU.

Ihmeellinen pelastus. — Burgevinen miehet karkaavat. — Gordon pelastaa vangit. — Burgevine suunnittelee petosta.

Patshaun ja Sutshaun välillä oli noin 90 metrin pituinen, 53 holvikaaren kannattama silta. Kun Gordonin tuli kuljettaa eräs laivoistaan sillan alitse, oli hän otattanut pois muutaman holvipylvään.

Usein hänellä oli tapana kävellä tahi levätä hetkinen sillalla, joka, ihmeellistä kyllä, oli taipingien ja keisarillisten puolueeton yhtymäpaikka.

Eräänä iltana hän istui siellä aivan yksin polttaen sikaria. Äkkiä suhahti hänen ohitsensa kaksi kiväärinluotia, jotka sattuivat muuriin irroittaen siitä joukon poroa ja kalkkia.

Laukaukset olivat Gordonin kummastukseksi tulleet hänen omasta leiristään. Hän riensi heti tarkastamaan mitä oli tekeillä.

Mutta hän oli tuskin ehtinyt kulkea pariakaan askelta, kun jo koko se sillan osa, jolla hän oli seisonut — 26 holvikaarta — luhistui kokoon valtavasti rytisten. — Monet hänen miehistään olivat nähneet tapahtuman ja riensivät kertomaan toisille kenraalin ihmeellisestä pelastuksesta. Tämän jälkeen oli hänen pieni armeijansa entistäkin lujem-

„— — — kaksi kiväärinluotia, jotka sattuivat muuriin
irroittaan siitä joukon poroa ja kalkkia.“

min vakuutettu siitä, että Gordonin henki oli suojattu ja pyhä.

Hänen leiristään tulleilla kiväärinluodeilla ei ollut mitään merkitystä, siellä ei ollenkaan tiedetty, että Gordon oli sillalla.

Mutta Gordonille itselleen oli tällä tapahtumalla suuri merkitys. Yhä lujemmaksi vahvistui hänessä usko, että Jumala saattoi hänet pelastaa kaikkein suurimmista vaaroista. »Niin kauan kuin Jumala tarvitsee meitä», kirjoitti hän kotiin, »suojelee hän meitä täällä, ja jollei hän meitä tarvitse, niin varmaankin hän tahtoo meitä käyttää toisessa maailmassa.»

Sutshaussa alkoivat taipingien päälliköt King-wang ja Moh-wang vähitellen ruveta epäilemään, ettei Burgevine pelannut rehellistä peliä. Ja kun hän oli omin päin tehnyt pari onnistumatonta hyökkäystä Gordonin joukkoja vastaan, ilmaisivat he hänelle suoraan ajatuksensa. Tämä raukkamainen mies katui nyt taipingeihin liittymistään ja suunnitteli keinoa, millä pääsisi pälkähästä.

Hän kirjoitti Gordonille kirjeen, jossa hän ilmoitti haluavansa kääntyä keisarillisten puolelle ja pyysi saada tavata kenraalia. Tämä suostui ottamaan hänet vastaan. Burgevine selitti silloin olevansa valmis luopumaan vallankumouksellisista, jos hän miehineen pääsisi vapaaksi kaikesta edesvastuusta siitä, mitä olivat tehneet näiden palveluksessa.

Gordon suostui tähän ehtoon ja tarjoutui ottamaan osan heistä joukkoonsa sekä auttamaan toisia pois maasta.

Mutta nyt oli Burgevine taas saanut vettä myllynsä.

Kohdatessaan toisen kerran Gordonin hän ehdotti, että he yhdessä valloittaisivat Sutshaun, pidättäisivät tämän kaupungin sekä keisarillisilta että vallankumouksellisilta, asettaisivat sotajalalle 20,000 miehen suuruisen sotajoukon, tämän kanssa hyökkäisivät Pekingiä vastaan, eroittaisivat keisarin ja muodostaisivat uuden keisarikunnan.

Miten huonosti Burgevine tunsikaan edessään seisovan nuoren upseerin!

Gordonin siniset silmät ilmaisivat syvää halveksumista, ja amerikkalainen seikkailija varoi tekemästä hänelle toista kertaa samantapaista ehdotusta.

Burgevinesta ja hänen miehistään tuntui heidän olonsa Sutshaussa niin epävarmalta, että he päättivät karata.

Eräänä pimeänä yönä he hiipivät kaupungista Gordonin leirille. Mutta taipingit ottivat kiinni Burgevinen ja joukon eurooppalaisia. Gordon, joka pelkäsi, että taipingit kostaisivat heille hirveästi, lähetti molemmille päälliköille kirjelmän, jossa kehoitti heitä antamaan vankien vapaasti poistua. Koska Gordo-

nin kirje on hyvin kuvaava hänelle, julkaisemme tässä osan siitä:

»Teidän Ylhäisyytenne! Te olette varmaankin jo huomanneet, että minä aina, milloin asia on riippunut minusta, olen ollut sääliväinen ja hyvän-
tahtoinen vangitsemiani sotilaitanne kohtaan, enkä ainoastaan persoonallisesti, vaan olen myöskin koettanut estää keisarillisia viranomaisia kohtelemasta heitä millään tavalla epäinhimillisesti. Kysykää niiltä miehiltä, jotka vangittiin Wokongissa ja joiden nyt täytyy olla Sutshaussa, eikö tämä lausuntoni ole tosi!

Samalla kun sanon tämän, pyydän Teidän Ylhäisyyksiänne muistamaan palveluksessanne olevia eurooppalaisia. Jokaisessa armeijassa täytyy jokaista soturia ohjata oma sisällinen uskollisuudentunteensa, jotta hän voisi täyttää hyvin velvollisuutensa. Mies, jota vastoin tahtaan pakoitetaan taistelemaan, ei ole ainoastaan huono soturi, vaan hän saattaa varmasti olla vahingoksikin; hänestä on vain kiusaa ja levottomuudenaihetta johtajilleen.

Jos Sutshaussa on paljon eurooppalaisia, tahtoisin sen vuoksi esittää Teidän Ylhäisyyksillenne kysymyksen, eikö olisi paljoka parempi antaa heidän rauhassa jättää Teidän palveluksenne, jos he niin haluvat? Täten Te pääsette irti alinomaisesta levottomuudentunteesta, saavutatte vieraiden kansojen

myötätunnon ja saatte nähdä, että kaikki vaikeudet tulevat ainoastaan ulkoapäin eikä omasta leiristäne.

Teidän Ylhäisyytenne ajattelevat kenties, että mestauksia toimeenpanemalla pääsee helpoimmin selkkauksista. Mutta silloin Te teette itsenne syylliseksi rikoksiin, joiden seurauksista saatte ennemmin tahi myöhemmin kärsiä. Olkaa varmat siitä, mitä minä sanon: jos Te surmaatte ne eurooppalaiset, jotka tahtovat Teidät jättää, tahi pidätätte heidät vastoin heidän tahtoaan, niin saatte todella sitä kerran katua.

Minun yksityisille eduilleni on aivan yhdentekevää, jäävätkö he kaupunkiin vai poistuvatko he sieltä; olen esiintynyt heidän puolestaan ainoastaan sen vuoksi, että olen tahtonut pelastaa nämä onnettomat.

Teidän Ylhäisyytenne saattavat olla varmat siitä, ettei Teille ole pienintäkään vahinkoa heidän poistumisestaan; Teidän ei tarvitse peljätä, että urkkisin heiltä tietoja Teidän asioistanne. Minä tiedän miten suuri Teidän sotavoimanne on, minä olen tuntenut aikoja sitten teidän aseenne ja ampumavaranne enkä sen vuoksi tarvitse mitään lisätietoja.

Jos pyyntöni näiden ihmisten puolesta olisi turha, niin olkaa ainakin inhimillisiä ja lähettäkää minulle haavoitetut heidän joukostaan, ja Te ette ole koskaan menettelyänne katuva!»

Kun Gordonin lähetti tuli kirjelmiseen Mohwangin eteen, katsoi päällikkö häneen terävästi

ja alkoi hänelle tehdä lukuisia kenraalia ja tämän joukkoja koskevia kysymyksiä. Hän koetti udella kautta rantain, eikö ollut mahdollista lahjoa Gordonia ja saada häntä kääntymään heidän puolelleen. Luonnollisesti hän sai kieltävän vastauksen.

Silloin kysyi Moh-wang, joka silmännähtävästi piti hyvin huonona enteenä sitä, että Burgevine ja hänen miehensä olivat hyljänneet heidän yhteisen asiansa: »Luuletko, että Gordon anastaa kaupungin?»

»Luulen», vastasi lähetti varmasti.

Vastaus pani Moh-wangin ajattelemaan ja sai hänet sanattomaksi.

Hetkisen kuluttua hän päästi miehen menemään luvattuaan ensiksi ajatella Gordonin pyyntöä.

Pian sen jälkeen laskettiin vangit — ihmeellistä kyllä — vapaiksi, Burgevine kuitenkin ainoastaan sillä ehdolla, että lähtisi maasta.

Eipä Gordon voinut aavistaakaan, miten peräti viheliäinen tämä mies oli. Samalla kun keskustelut hänen vapauttamisekseen olivat käynnissä — mistä Burgevine aivan hyvin tiesi — teki hän uuden suunnitelman, saadakseen englantilaisen upseerin houkutteluksi ansaan. Tämän suunnitelman hän ilmaisi ystävälleen ja lähimmälle miehelleen, Jonesille, joka oli Sutshaussa pidätettyjen joukossa. Mutta Jones kauhistui niin ilkeätä petosta.

Silloin Burgevine tarttui revolveriinsa, tähtäsi häneen ja laukaisi. Luoti tunkeutui hänen leukaansa.

»Ammuit parhaan ystäväsi», huudahti Jones.

Mutta Burgevine ei välittänyt hänestä sen enempää, mutisi vain raivoissaan, että oli toivonut surmaavansa hänet siihen paikkaan.

Ei ollut kumma, että Kiinan hallitus, joka oli ollut tekemisissä useiden Burgevinen kaltaisten valkoisten kanssa, epäili kaikkia samaan rotuun kuuluvia.

Sitävastoin kaikki toiset vapautetut vangit, enimmäkseen yksinkertaisia merimiehiä, jotka Burgevine oli saanut houkutelluiksi sotajoukkoonsa, olivat Gordonille sydämestään kiitollisia siitä, että hän oli pelastanut heidät kidutuksesta ja kuolemasta.

KYMMENES LUKU.

Gordon ja luutnantti Perry. — Sankariutta. — Moh-wangin kuolema.

Sittenkin kun eurooppalaiset olivat lähteneet Sutshausta, oli kapinallisten sotavoima siellä monia kertoja suurempi kuin Gordonin. Hänen mieslukunsa nousi, siihen luettuna myöskin jokihöyryaluksilla oleva miehistö, ainoastaan noin 4000:een.

Tosin oli häneen liittynyt keisarillinen kenraali Tshing, jolla oli varsin suuri sotajoukko, mutta siihen hän ei voinut luottaa lähimainkaan niinkuin omaansa. Sitäpaitsi kenraali saattoi hänet ymmärtämättömällä sodankäyntitavallaan pulaan kerta toisensa jälkeen.

Gordon toivoi voivansa valloittaa Sutshaun väkiryynnäköllä, jonka vuoksi hän ensiksi aikoi anastaa kaupungin lähistöllä ja vieressä olevat linnoitukset toisen toisensa jälkeen, niin että vallankumoukselliset vähitellen joutuisivat saarroksiin. Hän tiesi, että nämä lopullisesti — päinvastoin kuin esim. saarroksiin joutuneet eurooppalaiset — eivät koettaisi voimakkaasti hyökkäämällä tunkeutua vihollisten läpi, vaan aivan yksinkertaisesti joutuisivat kauhun valtaan ja antautuisivat muutta mutkitta.

Valloitettavien varustusten joukossa oli eräs Liku niminen linnoitus. Leiriydyttyään tänne sai Gordon tietää, että eräs hänen upseereistaan, luutnantti Perry, oli ollut kirjevaihdossa muutamien kaupungissa olevien taipingien kanssa ja muun muassa ilmaissut kaikenlaista sotajoukkoa ja sen liikkeitä koskevaa. Ja kun Gordon oli vakuutettu siitä, että Perry oli tehnyt itsensä syyvääksi enemmän ajattelamattomuuteen kuin petokseen, sanoi hän hänelle ainoastaan vakavasti: »Minä annan teille anteeksi tämän asian, mutta odotan, että te taistelussa olette

„Tuskin ehti Gordon saada hänet syliinsä, kun
hän jo heitti henkensä.

joukkonne etunenässä, ja toivon voivani luottaa teihin täydellisesti.»

Gordon unohti sitten koko asian, mutta muisti sen jälleen, kun luutnantti Perry, joka Likun valtauksessa oli koko ajan pelottomasti taistellut joukkonsa etunenässä, yhtäkkiä sai luodin suuhunsa. Tuskin ehti Gordon saada hänet syliinsä, kun hän jo heitti henkensä. Hän oli hyvittänyt erehdyksensä. Eräessä kirjeessä nimitti Gordon häntä erinomaiseksi upseeriksi.

Sillä välin tuli Sutshaun tila yhä vaikeammaksi. Lopuksi ei siellä ollut mitään syötävää, vaan syntyi todellinen nälänhätä. Epäjärjestys ja sekamelska lisääntyi, ja vihdoin johtajatkin riitaantuivat.

Moh-wang ja muutamat hänen ystävänsä tahtoivat pitkittää vastarintaa, mutta toiset wang-päälliköt tahtoivat antautua.

Sillä aikaa Gordon teki useita hyökkäyksiä. Kerran hän joutui pääjoukosta erilleen ainoastaan pieni miesjoukko ympärillään. Heti taipingit saarsivat heidät.

Mikä nyt neuvoksi?

Reippaasti teki Gordon päätöksensä. Takaisin he eivät voineet eivätkä tahtoneet, siis eteenpäin! Miestensä seuraamana hän hyökkäsi taipingien kimppuun ja valloitti erään heikosti puolustetun varustuksen. Siellä he olivat siksi, kunnes eräs joukonosasto ehti avuksi.

Saatamme kysyä, oliko Gordonin häikäilemätön rohkeus ja vaaroihin antautuminen epäviisasta tai mieletöntäkin. Mutta asianlaita on epäilemättä siten, kuin eräs kuuluisa sotakirjeenvaihtaja lausuu: »Sellainen rohkeus olisi ollut rikos, jos sitä olisi osoittanut tavallisen armeijan päällikkö. Mutta täällä sen voi hyvin käsittää, olipa se aivan välttämätönkin, sillä sen tuli olla esikuvana koko sille kirjavalle joukolle, jota Gordon johti.»

Nyt alkoivat kaupungin useimmat päälliköt ryhtyä keskusteluihin Gordonin kanssa. Päätettiin, että eräs kaupungin porteista avattaisiin viholliselle sillä ehdolla, että Gordon hankkisi keisarin lähimältä uskotulta, kuvernööri Li'ltä, joka oli leirissä, varman lupauksen siitä, ettei taipingeille tehtäisi mitään pahaa.

Gordon antoi Tshingin johtaa neuvottelut loppuun ja meni itse kuvernööri Li'n luo saadakseen hänen sanansa siitä, ettei mikään vaara uhkaisi taiping-päälliköiden henkeä tai ruumista.

Mutta tuskin oli Moh-wang, joka oli urhoollinen kuin leijona, saanut tiedon siitä, mitä toiset hänen selkensä takana olivat päättäneet, kun hän joutui suunniltaan katkeruudesta ja kutsutti koolle sotaneuvoston.

Ensiksi pidettiin »jumalanpalvelus» kaikkine meinoineen, jolloin muun muassa langettiin polvilleen

»taivaallisen kuninkaan» tyhjän valtaistuimen eteen. Sen jälkeen seurasi juhlallinen ateria, johon kaikki wang-päälliköt ottivat osaa koreissa ruhtinasvai-poissaan ja kultakruunuissaan.

Nyt oli sotaneuvottelu pidettävä. Moh-wang yksin kannatti puolustamista viimeiseen mieheen. Silloin kavahti Tshung-wang äkkiä pystyyn, heitti päältään kuninkaallisen pukunsa ja pisti tikarinsa Moh-wangin selkään. Kaikki toiset wang-päälliköt seurasivat hänen esimerkkiänsä, ja vihdoin vaipui Moh-wang lattialle. Hänen uskottomat toverinsa laahasivat ulos hänen ruumiinsa ja hakkasivat hänen päänsä poikki.

Gordon sai tietää mitä oli tapahtunut, juuri kun hän palasi tuoden mukanaan Li'n lupauksen, että kaikkien taiping-päällikköjen, myöskin Moh-wangin, henki olisi turvattu. Ketään vastustajistaan ei Gordon pitänyt yhtä suuressa arvossa kuin häntä. Hän oli sekä urhoollinen että lujaluontoinen. Viimeksimainitusta ominaisuudestaan oli hän antanut näytteen pitäessään Gordonille tekemänsä Burgevinea ja hänen vankitovereitaan koskevan lupauksen.

YHDESTOISTA LUKU.

Ryöstämiskielto. — Kauhistuttava epäluulo. — Taipingien vallassa.

Samana yönä Sutshau antautui. Olisi luullut, että Gordonin mieli oli nyt kevyt ja hilpeä, mutta niin ei ollut asianlaita. Keskustellessaan Li'n kanssa hän ei näet ollut saanut tätä ottamaan huomioon erästä esittämäänsä tärkeää toivomusta. Gordon oli pyytänyt, että hänen urhoollinen sotajoukkonsa saisi korvaukseksi siitä, että sitä oli kielletty ryöstämästä, kaksinkertaisen palkkauksen kahdelta viimeiseltä kuukaudelta. Syynä Li'n kieltoon oli se, että tämä, kun ei vielä tuntenut Gordonia kylliksi, epäili hänen tahtovan pitää rahat itse.

Myöhemmin Li kuitenkin katui ja lähetti Tshingin kenraalin luokse luvaten sotaväelle kaksinkertaisen palkan yhdeltä kuukaudelta. Huhu hallituksen ahneudesta pääsi kuitenkin jollakin tavoin liikkeelle ja se ärsytti sotilaita suuresti. Siellä täällä syntyi heidän joukossaan levottomuuksia, ja soturien kuultiin ivallisesti lausuvan, että päivän kestävä ryöstäminen oli parempi neljän kuukauden palkkaa. Gordon alkoi peljätä, että kiusaus tulisi heille liian voimakkaaksi, ja päättikin marssittaa koko joukkonsa Quinsaniin. — Itse hän oli sitä mieltä, ettei häntä

nykyisin tarvittu Sutshaussa, jonka vuoksi hän seurasi joukkoja.

Muutamien päivien kuluttua Gordon palasi ai-noastaan erään nuoren tulkin seuraamana Sutshauhun. Hän ihastui suuresti saatuaan Tschingiltä kuulla, että Li oli julistanut yleisen anteeksiannon, s. o. vakuuttanut, että kaikkien kaupungin asukkaiden sekä henki että ruumis oli turvattu.

Sitten hän läksi sen wang-päällikön luokse, jota kohtaan hän tunsu suurinta myötätuntoa, nimittäin Nar-wangin. Gordonin ja taipingien välisissä neuvotteluissa oli hän ollut näiden edustajana, ja Gordonin mieltä oli liikuttanut se, että hän lämpimästi rukoili suojaa perheelleen, jota hän suuresti rakasti. — Nar-wangin luokse olivat nyt kaikki muut päälliköt kokoontuneet mennäkseen sitten yhdessä kaupungin portille ja jättääkseen juhlallisesti kaupungin avaimet Li'lle.

Gordon näki heidän lähtevän matkaan. Hänellä oli nyt järjestettävänä useita eri asioita, m. m. Moh-wangin hautaus, jonka vuoksi kestikin melko kauan, ennenkuin hän tuli jälleen kaupunkiin.

Mutta miten suuresti hän hämmästyikään kohdattessaan meluavia keisarillisia sotamiehiä, jotka tavan takaa laukaisivat pyssynsä! Hän hilti heitä ja kielsi heitä häiritsemästä kaupungin asukkaita.

Juuri samassa tuli kenraali Tshing esille eräältä syrjäkadulta. Nähdessään Gordonin hän kalpeni ja näytti erittäin epävarmalta ja levottomalta. Synkkä epäluulo valtasi Gordonin mielen. Hän kysyi kiihkeästi miten keskustelu wang-päälliköiden ja Li'n kanssa oli päättynyt. Mutta Tshing ainoastaan änkytti ja vastasi välttelevästi.

Tuskallisia ajatuksia heräsi Gordonin mielessä. Mitä olikaan tapahtunut?

Hän hyppäsi hevosen selkään, käski tulkin seurata ja kiiti täyttä laukkaa Nar-wangin palatsiin. Täällä olivat keisarilliset sotamiehet täydessä ryöstön touhussa. Eräs Nar-wangin sukulainen tuli epätoivoisena häntä vastaan ja pyysi häntä pelastamaan naiset.

Gordonille selveni silmänräpäyksessä miten suuressa vaarassa hän oli, varsinkin kun hän oli aseeton. Hän oli kunniasanallaan luvannut, että wang-päälliköille ja heidän kodeilleen ei tehtäisi mitään paha — ja nyt täällä oltiin paraikaa ryöstämässä. Voi häntä, jos jotkut hurjat taiping-joukot saisivat hänet käsiinsä!

Tuskin oli Gordon kuitenkaan ehtinyt rakennuksen sisälle, kun jo monet tuhannet aseelliset taipingit ympäröivät hänet. He ottivat hänet vangiksi ja sanoivat tahtovansa pitää hänet panttivankina omia päällikköjensä vastaan, joiden kohtalosta he kai-

keksi onneksi eivät, enemmän kuin Gordonkaan, mitään tienneet. Jos he olisivat tienneet mitä näille oli tapahtunut, niin he olisivat aivan varmasti hirmuisesti kostaneet Gordonille.

Nytkin he olivat hänelle varsin vihamielisiä eivätkä tahtoneet sallia hänen lähettää tulkkia viemään viestiä kapteenille hänen kaupungin lähellä ankuroivaan jokialukseensa.

Tämä tapahtui illalla joulukuun 6 p:nä 1863.

Tunnin toisensa jälkeen mietti Gordon keinoa päästäksensä vapaaksi. Mutta kaikki näytti turhalta.

Vihdoin noin kahden seuduissa aamulla hän sai vartijansa suostumaan siihen, että hän sai lähettää tulkin matkaan.

Ne muutamat sanat, jotka hän kirjoitti paperille, mikä tulkin piti jättää kapteenille, ovat varsin kuvaavia hänelle: itsestään hän ei maininnut sanaakaan, mutta sitä vastoin hän antoi kapteenille määräyksen, että tämä ottaisi kiinni kuvernööri Li'n ja »kiristäisi häntä», kunnes wang-päälliköt pääsisivät vapaiksi.

Mutta hänen suunnitelmansa ei onnistunut.

Hetkisen kuluttua palasi tulkin mukana lähetetty opas takaisin ja kertoi, että taipingit olivat ottaneet kiinni tulkin ja repineet kirjeen.

Saatamme kuvitella mielessämme miltä Gordonista silloin tuntui.

Vihdoinkin sallivat taipingit hänen mennä ottamaan selkoa tulkista. Mutta hänen täytyi sitä ennen antaa kunniasanansa, että hän suojelisi heitä keisarillisten soturien väkivaltaa vastaan. Gordon ei kuitenkaan ollut ehtinyt kulkea montakaan askelta, ennenkuin muutamat keisarilliset, jotka luulivat häntä kapinalliseksi, ottivat hänet kiinni. Mutta hetkisen kuluttua hän pääsi pakenemaan ja riensi paikalle, johon hänen henkivartiostonsa oli sijoitettu. Tämän hän lähetti silmänräpäyksessä taloon, josta hän äsken oli lähtenyt, mutta sen olivat keisarilliset jo ehtineet ryöstää.

KAHDESTOISTA LUKU.

Petos. — Gordon Li'tä ahdistamassa. — Mies, joka ei ota vastaan rahalahjoja eikä kunniamerkkejä.

Hetkisen kuluttua tuli kenraali Tshing Gordonin luokse selvityksille. Mutta tämä, joka oli melkein varma siitä, että Tschingillä oli ollut osansa siinä, mitä oli tapahtunut, kieltäytyi ottamasta häntä vastaan.

Myöhemmin lähetti Tshing erään tykkiväenupseerin Gordonin luokse välittämään asiaa. Tshing tervehti lähettilään kautta Gordonia ja vakuutti

hänelle, että kaiken, mitä hän oli tehnyt, oli hän tehnyt kuvernöörin pakoittamana. Sitäpaitsi upseeri kertoi, että Tshing kuultuaan Gordonin suuttumuksesta oli tullut niin murheelliseksi, että oli itkusta lyyhistynyt kokoon ja osoittaakseen hyvää tahtoaan empimättä ammuttanut kaksikymmentä miestä, jotka olivat ryöstön touhussa.

Ellei hetki olisi ollut niin peloittavan vakava, niin olisi Gordon tuskin voinut olla hymyilemättä Tschingin »katumukselle».

Upseeriltakaan ei Gordon saanut kunnollista selkoa tapahtumasta. Hän sanoi kyllä kuulleensa, että wang-päälliköt olivat mestatut, mutta hän ei tiennyt mitään varmaa. Luultavasti hän ei uskaltanut sanoa totuutta. Kenties Nar-wangin pieni poika, joka oli ulkona, olisi selvillä asiasta, sanoi hän vihdoin.

Poika kutsuttiin sisälle Gordonin luokse, ja nyt hän sai tietää kaikki. Juuri keskustelun kestäessä Li'n kanssa oli kaikki wang-päälliköt mestattu. Nyhyttyäen ja koko ruumis vavisten viittasi Nar-wangin poika siihen paikkaan, missä murha oli tapahtunut.

Tämä oli liikaa kunnialliselle, uskolliselle, jalomieliselle Gordonille. Asia koski häneen niin syvästi, että hän puhkesi kyyneliin. Hän piti kunniaansa tahrattuna, sillä juuri hänen välityksellään Li oli luvannut wang-päälliköille sekä hengen että ruumiin turvan.

Silmänräpäyksessä soudatti Gordon itsensä keisarilliseen leiriin, jossa hän tiesi ruumiiden olevan. Sieltä hän löysikin ne. — Nar-wangin pään hän tunsi varsin hyvin. Ruumiit olivat kauheasti raadellut ja hakatut keskeltä kahtia. — Nar-wangin ruumis oli osittain poltettu.

Tällainen näky saattoi Gordonin aivan pois suunniltaan. Ensimmäisen kerran tämän verisen sodan aikana hän asestautui aikoen täydellä todella ampua vastustajansa kuoliaaksi. Hän tahtoi katsoa Li'tä ja Tshingiä silmästä silmään ja kostaa heille sen tahran, jolla he olivat häväisseet hänen ja Englannin kunniaa.

Mutta Tshing, joka edelleen oli ylen kauhuissaan, oli kiiruhtanut varoittamaan Li'tä, jonka vuoksi Gordonin tultua kuvernöörin alukselle se olikin tyhjä. Li oli piiloutunut kaupunkiin. Gordon seurasi hänen jälkiänsä useita päiviä, mutta turhaan.

Silloin hän päätti lähteä joukkojensa luokse Quinsaniin.

Syvästi liikutettuna hän teki heille selkoa siitä, mitä oli tapahtunut. Upseereilleen hän ilmoitti pitävänsä mahdottomana brittiläiselle upseerille olla edelleen kuvernööri Li'n palveluksessa. Hänen tarkoituksensa ei ollut sotajoukon hajoittaminen, mutta hän ei tahtonut olla sen kanssa missään tekemisissä, ennenkuin Kiinan hallitus oli antanut Li'lle ansaitun

rangaistuksensa. Siihen saakka olisivat joukot Shanghaissa olevan englantilaisen kenraalin käskyn alaiset.

Siinä määrin oli Gordonille onnistunut upseeriensa kasvattaminen, että nämä tunsivat samaa inhoa ja halveksumista ilkityötä kohtaan kuin hän itsekin. Hekin sitä paitsi käsittivät sen, minkä Gordon oli heti huomannut, että nimittäin jäljellä olevat taiping-kaupungit olisivat toinen toisensa jälkeen vapaaehtoisesti antautuneet, joten olisi säästetty paljon aikaa ja verenvuodatusta — jollei tätä pe-
tosta olisi tapahtunut.

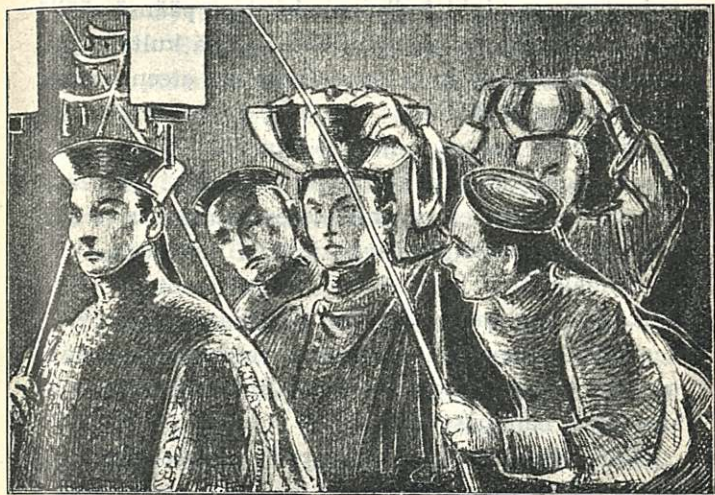
Kahden kuukauden ajan oli Gordon Quinsanissa toimeettomana lähettäen Kiinan hallitukselle useita kirjelmiä, joissa hän teki selkoa menettelytavastaan sodassa ja kaikesta siitä vahingosta ja vauriosta, minkä Li ja Tshing olivat tuottaneet keisarilliselle asialle.

Mutta Li'pä oli viekas.

Hänkin lähetti keisarille selontekoja, joissa hän oikeastaan puhui vain kaikesta siitä, mitä hän, Li ja keisarillinen joukko olivat toimittaneet. Hän oli muka Sutshaun varsinainen valloittaja, vaikkakin Gordon oli ollut hänelle hyvänä apuna.

Hallitus kuuli luonnollisesti enemmän häntä kuin Gordonia. Li'lle myönnettiin valtakunnan korkein sotilasarvo sekä annettiin sen lisäksi joukko muita palkintoja.

Mutta ansaitsihan Gordonkin paljon kiitosta ja suuren palkinnon. Niinpä päätettiin, että hän saisi hyvin korkean arvon ja suuren rahasumman.

„Nämä saapuivat suurena juhlakulkueena kantaen päänsä päällä koreja ja maljoja, jotka olivat täynnä kultalevyjä.“

Nyt, arvelivat hallitus ja Li, on Gordon varmaan-kin tyytyväinen — rahahan tavallisesti tukkii »puna-tukkaisten barbaarien» suut. Ja kun hallitus sitä-paitsi lähetti hänelle ylimääräisen summan jaetta-

vaksi sotajoukoille ja avuksi haavoitetuille, katsoi se tehneensä enemmän kuin tarpeeksi.

Erityisten lähettiläiden piti juhlallisesti tuoda Gordonille kunniamerkki ja rahasummat. Nämä saapuivat suurena juhlakulkueena kantaen päänsä päällä koreja ja maljoja, jotka olivat täynnä kultalevyjä.

Mutta heidän astuessaan Gordonin eteen valtasi hänet äkkiä syvä viha.

Hallitus tahtoi niinmuodoin lahjomalla saada hänet kärsimään vilppiä ja petosta! Nopeasti hän tarttui pieneen espanjalaiseen ruokoonsa ja ajoi koko nöyrästi kumartelevan joukon huoneesta.

Kiinalaisten hämmästys oli sanomaton. Kun hylkääkin kallisarvoiset rahat ja lahjat! Ajaapa vielä kepillä ulos keisarilliset lähetit! Jos he olisivat nähneet auringon putoavan taivaalta, eivät he olisi enemmän hämmästyneet.

Sillä mandariinilla, jonka tuli antaa lahjat, oli sitä paitsi mukanaan kunnialahjana neljä pientä silkki-lippua, joista kaksi oli Li'n ja kaksi erään kiinalaisen kenraalin lähettämiä. Li'n lahjan lähetti Gordon luonnollisesti heti takaisin, mutta toisen hän piti, koska se ei ollut missään yhteydessä lupauksenrikkomisen kanssa.

Keisarin Gordonille lähettämä kiitollisuusadressi oli juhlallisesti asetettu keltaisella silkillä katetulle pöydälle, jolle oli pantu kaksi palavaa kynttilää.

Mutta Gordon kirjoitti silmänräpäyksessä seisaaltaan seuraavan vastauksen keisarillisen kirjelmän toiselle puolelle:

»Majuri¹ Gordon ottaa kiitollisuudella vastaan Keisarin hyväksyvän tunnustuksen, mutta valittaa, että hän Sutshaun tapahtumain jälkeen ei voi ottaa vastaan minkäänlaisia lahjoja Hänen Keisarilliselta Majesteetiltaan. Hän vakuuttaa Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen alamaista kiitollisuuttaan hänelle ajatellusta palkinnosta ja pyytää saada kieltäytyä sitä vastaanottamasta.»

Omaisilleen Gordon kirjoitti tästä tapahtumasta silloin m. m. seuraavasti:

»Totta puhuakseni en haeskele palkintoja enkä kunnianosoituksia, en Kiinan enkä omalta hallitukseltamme. Kunniaa en ole koskaan etsinyt. Tiedän saaneeni aikaan yhtä ja toista hyvää, ja se antaa minulle riittävästi tyydytystä. En olisi ottanut keisarillista lahjaa, vaikka Sutshaussa olisikin käynyt toisin. — Minä tiedän, että te ymmärrätte minun asemani, joka ei suinkaan ole helppo. — Kuvernööri Li'lle olen antanut opetuksen, jota hän ei varsin pian unohda.»

¹ Tämä arvo hänellä oli nyt brittiläisessä armeijassa.

KOLMASTOISTA LUKU.

Uudelleen taistelutanterelle. — Li'n vilpin uusia seurauksia. — Kenraali haavoitettuna. — Tshantshufun valloitus.

Kapinallisten joukossa syntyi hurja ilo, kun saatiin tietää, että Gordon ei enää johtanut voittoisaa armeijaa. Kaikista kärsimistään vastuksista huolimatta alkoivat he toivoa kuitenkin lopuksi voittavansa.

Gordonin joukossa syntyi alinomaa uusia levottomuuksia. Nämä johtuivat enimmäkseen siitä, etteivät joukot voineet unohtaa, että eivät saaneet ottaa osaa Sutshaun ryöstöön.

Näin näytti kaikki Gordonin työ jäävän hedelmättömäksi.

Silloin hän päätti, huolimatta kaikesta siitä, mitä oli tapahtunut, vielä kerran ottaa vastaan armeijan päällikkyyden.

Tähän vaikuttivat ainakin jossakin määrin ne nöyrät rukoukset, anteeksipyynnöt ja selitykset, joita Li oli hänelle lähettänyt.

Wang-päälliköt olivat, sanoi Li, keskustelussa hänen kanssaan esiintyneet voittajina eivätkä voitettuina; jollei heitä olisi mestattu, niin olisi täytynyt vähän ajan kuluttua ryhtyä uudelleen taisteluun heitä vastaan.

Kun Li pyysi uutta keskustelua Gordonin kanssa, suostui hän siihen. Tällöin hän lupasi uudelleen asettua joukkonsa johtajaksi, kun Li oli sitoutunut julkaisemaan selityksen, että Gordonilla ei ollut mitään osaa taipingien murhaan ja että se oli tapahtunut vastoin hänen nimenomaista tahtoaan.

Sitten hän läksi joukkoineen uudelleen sotatanterelle purevassa pakkasessa talvella 1864.

Tästä viimeisestä sotaretkestä muodostui aivan yhtä vaivalloinen kuin edellisetkin. Gordon päätti nyt uhata itse Nankingia, jossa »taivaallinen kuningas» oli suurine sotajoukkoineen ja jonne hän pääsisi valloitettuaan peräkkäin kaikki tämän kaupungin ja Sutshaun välillä olevat linnoitetut paikat.

Hanke oli hyvin vaarallinen, sillä nyt hän joutui keskelle vihollismaata, jossa ei Shanghai ollutkaan enää hänellä tukikohtana eikä muonavarastopaikkana. Kanuunaveneitään hän ei myöskään saattanut kuljettaa mukanaan yhtä keskeymättä kuin ennen, sillä seutu ei ollut niin vesirikasta kuin ne suuret maa-alueet, joissa hän tähän asti oli oleskellut.

Matka kävi yli Wusiehin, Yesingin, Lijangin ja Kintangin.

Ensimmäisessä kaupungissa, Wusiehissa, oli Gordonilla elettävä muutamia vaikeita hetkiä.

Eräänä iltana tuli muuan vanha nainen läheisestä pikku kylästä kertomaan hänelle, että muutamia

kuukausia sitten oli joitakuita valkoisia miehiä surmattu erään lähellä olevan temppelin luona. Vielä olivat luurangot jäljellä.

Gordonin valtasi heti epäluulo. Eräs pieni keisarillinen kanuunavene, jossa oli neljä eurooppalaista, oli juuri siihen aikaan kadonnut, eikä upseereja oltu löydetty kaikesta etsimisestä huolimatta.

Hän seurasi naista ja heidän tultuaan temppelin lähistölle näki hän yhtä ja toista, mikä todisti, että eurooppalaisia oli kuljetettu tätä tietä, kuten vaatteiden jäännöksiä, kynäveitsen kappaleita y. m. Sitten he menivät kivetyn pihan poikki temppeliin. Tämän takana lojui eräessä syvennyksessä neljä hiiltynyttä luurankoa ja yltympäri poltettuja luita.

Väristys kävi Gordonin ruumiin läpi. Hän oli jo keksinyt kuka oli tehnyt tämän ilkeän rikoksen. Se oli Tshung-wang, »uskollinen kuningas», kuten hänen lisänimensä kuului. Ennen Li'n kanssa pidettyä neuvottelua oli hän kiireesti lähtenyt Sutshausta ja mennyt Wusiehin kautta Nankingiin. Mutta miksi hän oli mestauttanut juuri nämä eurooppalaiset?

Tähän Gordon sai pian selityksen: Tshung-wang oli näet juuri Wusiehissa saanut tiedon wang-päälliköiden mestauksesta, ja kun hänellä tällä kertaa ei ollut muita vihollisia kostettavinaan, oli hän iloinen voidessaan ottaa vangiksi nämä neljä eurooppa-

„Väristys kävi Gordonin ruumiin läpi.“

laista ja kiduttaa heidät kuoliaaksi. Heidän kärsimyksensä olivat varmaan olleet hirmuiset.

Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin kapinalliset olivat uskaltaneet raadella ja surmata eurooppalaisia.

Kovaa oli Gordonille, joka juuri äsken oli kärsinyt niin paljon samasta syystä, nähdä mitä kauheita seurauksia Li'n petoksesta oli ollut näille miesparoilte.

Vasta Kintangissa tekivät taipingit jonkun verran voimakkaampaa vastarintaa. Kun kaupunkia oli pommitettu kolme tuntia, käski Gordon ryhtyä väkiryntäykseen. Mutta hyökkäys torjuttiin, ja nyt tapahtui jotakin, joka oli sotajoukon silmissä aivan uskomatonta: Gordon haavoittui. Heti alkoi eräs sotilas kenraalin läsnä ollessa huutaa, että tämä oli haavoittunut. Mutta Gordon käski silmänräpäyksessä miestä vaikenemaan ja antoi edelleen määräyksiänsä, ikäänkuin mitään ei olisi tapahtunut, vaikka hän oli vähällä pyörtyä verenvuodosta. Vihdoin hänet vei sotilaslääkäri, tohtori Moffat, väkivallalla taistelusta.

Raskaita viestejä sai Gordon vähän sen jälkeen. Tshung-wang oli suuren sotajoukon kanssa lähtenyt Nankingista, vallannut Futshanin ja uhkasi nyt Sutshauta. Avoimesti hän selitti, ettei aikunut pysähtyä, ennenkuin valloittaisi Shanghaiin.

Asema oli melkein toivoton, sillä »voittoisan armeijan» mieliala oli alakuloinen ja levoton viimeisen vastoinkäymisen johdosta. Kintangin piirityksestä

oli näet täytynyt luopua, ja olihan sitä paitsi kenraali haavoittunut!

Mutta Gordon ei menettänyt kaikkea toivoaan. Hän päätti kantotuolissa leväten komentaa joukkojaan ja eroitettuaan noin tuhat miestä, joihin hän ei voinut luottaa, hyökkäsi hän taas maahan, joka jälleen oli täynnä taipingien joukkoja.

Voimme täysin yhtyä siihen englantilaiseen kirjailijaan, joka kuvatessaan tätä taistelua lausuu: »On jotakin ihmeellistä siinä ylevässä ja puhtaassa uskossa, siinä reippaassa rohkeudessa, joka tätä sairasta miestä kannusti, kun hän lähti pieni sotajoukko mukanaan alueelle, jossa oli tuhansittain vihollisia.»

Kauheat näyt kohtasivat Gordonia ja hänen joukkojansa kaikkialla mihin he tulivat. Eräessä kylässä he esimerkiksi näkivät viisikymmentä miestä, sekä naisia ja lapsia, joilta oli kurkku katkaistu. Se oli taipingien työtä. Nälänhätä oli hirvittävä. Sadoittain nälkäisiä ihmisiä harhaili kylän raunioilla. He eivät kyenneet edes hautaamaan kuolleitansa, eikä heillä ollut mitään muuta ruokaa kuin näiden ruumiit. »On pöyristyttävää kuulla puhuttavan ihmisistä, jotka elävät ihmisenlihasta, mutta aivan hirvittävä on katsella ruumiita, joista liha luuta myöten on kalvettu.»

Tunne, että Gordonin t ä y t y i vapauttaa tämä onneton maa taipingien vallasta, antoi hänelle mel-

kein jättiläisvoimat. Jälleen saavutti hänen kunnia-
kas armeijansa voittoja. Ja ennen pitkää oli Gordon
joukkoineen Tshantshufun kaupungin edustalla, jota
keisarilliset Li'n johdolla olivat kauan turhaan pii-
rittäneet.

Näytti siltä, kuin taipingit olisivat tahtoneet
tehdä voimakasta vastarintaa. Jollei Gordon jouk-
koineen olisi tullut Li'lle avuksi juuri tämän ryh-
tyessä ratkaisevaan hyökkäykseen kaupunkia vas-
taan, olisikin se varmasti jäänyt taipingien käsiin.
Urhoclinen päällikkö, Hu-wang, puolustautui vii-
meiseen mieheen asti, ja kun hänet vihdoin palatsis-
saan vangittiin, tarvittiin kymmenen miestä pitä-
mään häntä kiinni.

»Jollei Gordon miehineen olisi ollut mukana»,
huusi hän raivoissaan, »ei Li olisi koskaan vallannut
kaupunkia.»

Toukokuun 11 päivänä vallattiin Tshantshufu.
Pari tuntia rynnäkön jälkeen kirjoitti Gordon kirje-
lipun äidilleen. Se kuului seuraavasti:

»Rakas äiti! Tshantshufun valtasivat tänään
k:lo 2 keisarilliset ja minun joukkoni. Toukokuun 13
päivänä minä palaan Quinsaniin enkä lähde enää tais-
telutanterelle; vallankumoukselliset ovat nyt kukis-
tetut; heillä on jäljellä ainoastaan Tajan ja Nanking.
Tajan kukistuu kai näinä päivinä, ja Nanking saattaa
kestää korkeintaan kaksi kuukautta. Olen onnelli-

nen voidessani ilmoittaa sinulle, että olen ehein nahoin suoriutunut taistelusta. Sinun uskollinen poikasi

C. G. Gordon.»

NELJÄSTOISTA LUKU.

Nankingin kukistuminen. — Kiinan hallitus ja Gordon. — Erään kapinallisen todistus kenraalista.

Gordon piti nyt itseään oikeutettuna hajoittamaan joukkonsa, sillä Nanking, ainoa kapinoitsijain hallussa oleva valtakunnan kaupunki, oli suuren keisarillisen sotavoiman piirittämä ja sen täytyi kaupungissa vallitsevan nälänhädän vuoksi pian antautua. Kuvernööri Li, joka vähitellen oli oppinut ymmärtämään minkä laatuinen mies Gordon oli, luotti nyt häneen täydellisesti ja antoi hänen itsensä määrätä ne palkinnot, jotka olivat jaettavat sekä upseereille että sotamiehille.

Ja näin oli tämän »aina voittoisan armeijan» tarina päättynyt.

Gordonin lausunto Nankingin kohtalosta osoittautui täydelleen oikeaksi. Kesäkuussa samana vuonna kaupunki kukistui. Taipingit taistelivat uhkarohkeasti. He puolustivat jokaista tuumaa maata »tai-

vaallisen kuninkaan» palatsille asti. Hung-Siu-Tsuen itse oli vajonnut tylsään välinpitämättömyyteen. Nähdessään, että hänellä ei ollut mitään pelastumisen mahdollisuutta, hirtätti hän kaikki vaimonsa ja otti sitten itse myrkyä.

Hänen urhoollisin ja uskollisin päällikkönsä Tshung-wang otettiin vangiksi kaupunkia piirittäessä ja tuomittiin mestattavaksi, mutta sai luvan sitä ennen kirjoittaa muistelmansa. Ne ovat olleet arvokkaita lähteitä taiping-kapinan tutkijoille.

Kun Nanking vallattiin, oli Gordon Shanghaissa, jossa hän Li'lle antamansa lupauksen mukaan opetti kiinalaisille upseereille eurooppalaista sotataitoa.

Sanoin ei voi kuvata sitä hämmästystä ja ihailua, jota Kiinan hallitus tunsikin, kun tämä ihmeellinen mies nytkin kieltäytyi ottamasta vastaan palkintoja.

Hän lähti Kiinasta yhtä köyhänä kuin oli sinne tullutkin, sillä palkkansa hän oli jakanut sotamiestensä tarpeiksi.

Kun nyt keisari ei voinut häntä taivuttaa ottamaan vastaan rahoja, antoi hän hänelle korkeimman sotilaallisen mandariininarvon sekä keltaisen riikin-kukonsulilla koristetun takin, kunnianosoitus, joka jotensakin vastaa kaikkein ylimmän ritarikunnan nauhaa Euroopan maissa.

Ja osoittaakseen hänelle miten suuressa arvossa hallitus häntä piti, irroitti prinssi Kung, keisarilli-

Gordon mandariinina.

nen prinssi, jonka oli jätettävä hänelle kunniamerkki, kaulastaan kultavitjansa ja sanoi:

»Tätä vastaanottamasta ette ainakaan voi kieläytyä.»

Sama prinssi valitti Pekingin lähettiläälle, ettei Gordonia voitu palkita millään tuntuvammalla tavalla: »Hän ei tahdo ottaa meiltä rahoja vastaan», sanoi hän, »ja me olemme jo osoittaneet hänelle kunnioitustamme kaikin keisarille mahdollisin keinoin. Minä pyydän teitä jättämään tämän kirjeen Englannin kuningattarelle, jotta hän voisi palkita häntä jollakin tavalla, jolle hän panisi suuremman arvon.»

Kauniimpaa tunnustusta kuin Gordon on tuskin mikään kenraali saanut päällikönteimestaan.

Enin puhuvat kuitenkin ne sanat, jotka eräs hänen vihollisistaan, muuan taiping-päällikkö, kirjoitti hänestä eräässä kirjeessä:

»Kaukana siitä, että kukaan uskoisi Gordonilla olleen tietoa verilöylystä¹. Tosin olimme tottuneet siihen raakaan kohteluun, johon moni itseään englantilaiseksi nimittävä oli tehnyt itsensä syypääksi, mutta silmänräpäystäkkään emme uskoneet, että armeijan suuri päällikkö antaisi suostumustaan niin kauheaan murhaan. — — — Me tiedämme, että Gordon katkerasti suri julmuuksia, joita hän ei voi-

¹ Hän tarkoittaa tällä wang-päälliköiden murhaa.

nut estää, ja että hänen sydäntänsä kirveli ajatus, että hänen maanmiehensä hänen onnellisessa maassaan läntisen valtameren rannalla pitäisivät näitä ilkitöitä hänen syynään.

Tuokoon hänelle jotakin tyydytystä se ajatus, että niidenkään joukossa, jotka kernaasti olisivat tahtoneet olla hänen ystäviään, mutta jotka olivat pakoitettut olemaan hänen vihollisiaan, ei koskaan syytetty häntä tapahtumista, joita hän ei voinut vallita. Ja meidän hartain toivomuksemme oli, että hänen sijassaan olisi ollut päällikkönä joku arvoton seikkailija, joku, jota vastaan olisi saattanut taistella ilman mielipahaa ja jonka olisi saattanut surmata ilman katumusta.

Usein minä näin, miten surmaa uhkaava kivääri iskettiin maahan, kun joku meihin liittynyt voitonaluinen englantilainen tähtäsi Gordonia, joka aina huolelta antautui vaaroihin. Se joka häntä näin suojele, oli aina joku meidän johtajiamme — kerran Hu-wang itse.»

Shanghaissa, Pekingissä ja useissa muissa Kiinan kaupungeissa haluttiin osoittaa Gordonille kunniaa kaikin mahdollisin keinoin. Mutta hän ei mennyt koskaan juhliin, joihin häntä usein kutsuttiin; hänen luonnettaan vastaan soti itsensä juhlituttaminen.

Gordonin ollessa kotimatalla kerättiin kerran laivalla varoja eräälle köyhälle leskelle. Mutta Gordon tiesi, ettei hänellä ollut rahaa enempää kuin mitä hän kotimatallaan tarvitsi. Yhtäkkiä hän otti prinssi Kungin antamat ketjut ja laski ne vaieten lautaselle.

Jokseenkin samoin kävi eräälle kultamitalille, jonka Kiinan keisarinna oli hänelle antanut omistuskirjoituksineen.

Joku aika Gordonin kotiintulon jälkeen tuli suuri hätä Manchesterin puuvillatyöntekijäin keskuudessa. Gordonin kukkaro oli silloin tyhjä niinkuin monasti muulloinkin, koska hän antoi niin paljon rahoja hyväntekeväisyystarkoituksiin.

Mutta auttaa hänen täytyi.

Ja hän otti raskaan mitalin, hankasi siitä pois omistuskirjoituksen ja lähetti sitten rahan eräälle kaupungin papille jaettavaksi apuna hätääkärsiville. Ei kukaan Gordonin lähimmistä tiennyt asiasta, ihmeteltiin vain miksi mitalia ei koskaan näkynyt.

Vasta parin vuoden kuluttua saatiin sattumalta tietää mihin se oli joutunut. Ja niin syntyi Gordonin ystävien kesken sananparsa: »Täytyy osata luopua myöskin mitaleistaan.»

Kuningatar Victorialle kirjoitti Englannin Pekinissä oleva lähettiläs Gordonin kotiintulon jälkeen:

»Everstiluutnantti Gordon ansaitsee erittäin suuressa määrässä Teidän Majesteettinne suosion, sillä

paitsi sitä, että hän on osoittanut erittäin suurta sotapäälliköntaitoa ja lannistumatonta rohkeutta, on hänen omanvoitonpyytämättömyytensä ollut omiaan antamaan kiinalaisille entistä paremman käsityksen brittiläisen kansallisuuden luonteenominaisuuksista.»

Vihdoinkin oli Kiina saanut nähdä englantilaisen, joka oli Kristuksen oppilas todella eikä ainoastaan nimeksi.

VIIDESTOISTA LUKU.

Jälleen kotona. — »Kiina-Gordon».

Palkitakseen Gordonia hänen Kiinassa tekemistään urotöistä oli Englannin hallitus nimittänyt hänet everstiluutnantiksi jo ennen hänen Englantiin palaamistaan. Tämä oli kerrassaan tavaton kunnianosoitus, sillä Gordon oli tähän aikaan ainoastaan 31-vuotias. Muullakin tavalla osoitettiin hänelle kunnioitusta, ja kun hän 1864 palasi isänmaahansa, ylistivät häntä kaikki Britannian sanomalehdet.

»Kiina-Gordon» tuli nyt hänen kunnianimeksensä.

Hän otti virkavapautta muutaman kuukauden ajaksi levähtääkseen perheensä keskuudessa, joka nyt asusti Southamptonissa. Saattaa ymmärtää, miten ylpeitä kaikki kotona olivat hänestä ja miten iloisiksi he tunsivat itsensä saadessaan hänet jälleen luokseen.

Nopeasti kuuluivat talvi-illat Gordonin istuessa takkavalkean ääressä ja tunnin toisensa jälkeen kertoessa kaikista niistä ihmeellisistä seikkailuista, joihin hän oli joutunut Kiinassa viettämänsä kolmen vuoden aikana. Vanhempain ja sisarusten silmät eivät hetkeksikään irroittuneet hänestä hänen liikutuksesta väräjäväällä äänellä kertoessaan kaikesta näkemästään hädestä ja niistä julmuuksista, joita hänen oli täytynyt katsella, tahi kun hän vihasta säkenöivin silmin puhui jostakin raukkamaisesta ja viheliäisestä työstä, johon vihollinen tahi hänen oman joukkonsa miehet olivat tehneet itsensä syypäiksi. Edessään hänellä oli iso Kiinan kartta ja siitä hän näytti samalla kaikki huomattavat paikat. Mutta hän ei koskaan sanallakaan maininnut omasta urhoollisuudestaan tahi sotapäälliköntaidostaan. Hän päinvastoin mielellään oli puhumatta sellaisista tappeluista, joissa hän itse oli erikoisesti kunnostautunut. »Me istuimme silloin aivan kuin hänen persoonallisuutensa lumoamina», sanoo eräs ystävä, joka joskus sai olla läsnä näissä illoissa.

Tuskin saattaa olla kysymättä itseltään, miten sellainen mies, joka oli pelastanut häviöstä kokonaisen valtakunnan, saattoi olla niin nöyrä, niin todellisesti ja rehellisesti nöyrä kuin Gordon.

Mutta tutkiessamme nuorta upseeria lähemmin ymmärrämme syyn siihen. Näinä lakkaamattomien

vaarojen vuosina oli hän tullut yhä lähemmäksi Jumalaa. Kaiken hän uskoi niin sanoaksemme Luojan käteen; sen vuoksi hän saattoi olla levollinen kuin lapsi — mutta kaikesta menestyksestään hän antoikin kunnian Jumalalle. Terveys, voima ja lahjakkaisuus, ovathan ne kaikki Luojan lahjoja; miten tarkoituksetonta onkaan siis, että ihmiset ylistävät ja kiittävät jotakuta siitä, mitä hän on tehnyt! Hehän asettavat vain ansan lähimäisensä jalkoihin, sillä silloin saattaa helposti unohtaa, kenelle kunnia on oikeastaan tuleva.

Monasti tapahtui, että Gordon, joka jo lapsuudesta alkaen sai taistella kiivasta luontoaan vastaan, ei ollenkaan voinut salata kärsimättömyyttään, kun äiti, jota hän kuitenkin jumaloi, puhui vieraille hänen Kiinan-retkestään tahi ylpeänä näytti erinomaisen hyvin piirrettyä karttaa, jonka Gordon oli tuonut kotiinsa. Niin, suuttuipa hän kerran kaikesta sekä ystävien että äidin hänelle tuhlaamasta ylistyksestä siinä määrin, että repi kartan palasiksi.

Jokseenkin samoin kävi eräälle hänen taiping-sodan aikana kirjoittamalleen päiväkirjalle. Hän oli sen lähettänyt kotiin sillä nimenomaisella ehdolla, ettei sitä saanut näyttää kenellekään vieraalle.

Kuitenkin oli eräs ministereistä kuullut kirjasta puhuttavan. Hän pyysi saada sitä lainaksi ja huomattessaan, että se oli erinomaisesti kirjoitettu ja eri-

tyisen sovelias opettamaan ihmisiä ymmärtämään kaikkia niitä arvaamattomia vaikeuksia, joita Gordon oli saanut sodassa kokea, painatti hän sen muitta mutkitta. Tekijällä ei tietenkään saattanut olla mitään painatusta vastaan, sillä siitähän hänen ja hänen tekojensa maine vain kasvoi!

Tämä tapahtui ennen Gordonin kotiintuloa. Eräänä iltana istuessaan omaistensa luona hän kysyi sattumalta kirjaa. Kerrottiin mitä oli tapahtunut. Sanaakaan sanomatta, mutta silminnähävästi kovin liikutettuna, lähti Gordon heti ulos ja ajoi ministerin luokse saadakseen takaisin käsikirjoituksensa.

Mutta ministeri ei ollut kotona. Silloin hän kiihuhti kirjanpainajan luokse ja sai tietää, että kirjaa paraikaa painettiin. Heti käski Gordon polttaa kaikki painetut kappaleet samalla ehdottomasti kieltäen uusien painamisen.

Miten päiväkirjalle sittemmin kävi, ei kukaan tiedä. Onhan selvää, että rikas ja ylhäinen maailma tahtoi tehdä tuttavuutta Kiina-Gordonin kanssa, eikä kestänytkään kauan, ennenkuin hänelle alkoi sadella kutsumuksia kaikenmoisiin juhlatilaisuuksiin. Mutta Gordonia ei ollenkaan haluttanut olla »kaiken maailman päivällisvieraiden silmänruokana», ja järjestään hän kieltäytyi tulemast.

Silloin alettiin loukkaantua ja tehdä ivaa moimesta erakosta. »Gordonhan on hullu», sanoi kerran

muuan upseeri erään korkean englantilaisen Wolseley nimisen upseerin läsnä ollessa.

»Vai niin», sanoi tämä tuimasti ja katsoi terävästi puhujaan, »silloin on tosiaankin vahinko, ettei hän ole purrut toisia upseereja, niin että hekin olisivat voineet tulla hulluiksi samalla tavalla kuin hän.»

KUUDESTOISTA LUKU.

Gravesendissa. — Gordonin »kuninkaat». — Jalaa kylvöä.

Kun Gordonin virkavapaus oli lopussa, liittyi hän jälleen insinöörikuntaan, ja nyt hän sai ohjata muutamia linnoitustöitä Thamesin varrella.

Hän asettui asumaan Gravesendiin likelle Lontoota.

Gordonin toimitettavana ei ollut tosiaankaan mikään laiskurintyö. Päivä toisensa jälkeen nähtiin hänen seisovan polviaan myöten joessa ahkerassa työssä. Tapansa mukaan hän ei pitänyt halpana tehdä juuri samaa työtä, jota hänen alamaisensa tekivät. Näiltä hän vaati paljon, ja sattui usein, että hän hermostui ja tuli kärsimättömäksi, jolleivät he kyllin nopeasti täyttäneet hänen käskyjään. Mutta yhtä-

kaikki ihailivat ja kunnioittivat he häntä suuresti, sillä he huomasivat pian, miten ylevämielinen ja vapaa kaikenlaatuisesta itseensä tyytyväisyydestä ja ylpeydestä hän oli.

Koska Gordonin perhe ei asunut täällä ja koska hän ei juuri välittänyt seuraelämästä, jäi hänelle melko lailla vapaata aikaa.

Asunnokseen hän oli saanut hyvin hauskan rakennuksen, Fort Housen, jota ympäröi suuri puutarha.

Ei kestänyt kauan, ennenkuin tässä rakennuksessa syntyi elämää ja liikettä. Gordon ei ollut enää yksinään, mutta hänen seuralaisensa eivät suinkaan olleet upeita naisia tahi herroja, vaan joukko yksinäisiä, repaleisia, likaisia ja kovaäänisiä katupoikia.

Juuri täällä Thamesin rannoilla vetelehti sellaisia joukoittain. Useilla heistä oli tilapäinen paikka laivoissa tahi pikkualuksissa.

Gordon, joka erityisesti piti pojista, ei voinut jättää heitä oman onnensa nojaan, varsinkin kun monella heistä ei ollut omaa kotia.

Kerran hän tapasi pienen pojan, joka näytti hyvin murheelliselta. Gordon alkoi jutella hänen kanssaan, ja silloin poika kertoi, että hänen äitinsä oli hyljännyt kodin ja että siellä nyt oli niin viheviä, ettei hän enää tahtonut sinne mennä. Gordon kysyi heti, eikö hän tahtoisi tulla iltaisin Fort Housen käydäkseen siellä toisten kanssa iltakoulua. Gor-

don oli näet perustanut sellaisen kotiinsa ja oli itse siellä opettajana. Yhtä suurta intoa osoitti hän nyt opettaessaan oppilaitaan kuin ennen viedessään joukkojaan voittoihin.

Nyt piti opettaa poikia lukemaan ja kirjoittamaan edes sen verran, että he voisivat päästä johonkin työhön kyetäkseen ansaitsemaan jokapäiväisen leipänsä.

Kerran tuli Gordonin luo eräs äiti parka, joka itkien kertoi, että hänen poikansa, joka oli erään liikemiehen palveluksessa, oli varastanut, ja nyt aikoi liikemies vetää hänet oikeuteen. Hän pyysi ja kerjäksi Gordonilta apua.

Tämä meni heti liikemiehen luo ja sai hänet lupamaan kanneaikeestaan. Sitten hän lähetti pojan kouluun, ja kun tämä oli suorittanut vuoden kuluttua tutkinnon, hankki hän hänelle paikan laivalla.

Pojasta tuli kelpo merimies ja kunnan ihminen eikä hän luonnollisesti koskaan unohtanut »everstiä».

Gordon ei päässyt koskaan rauhaan, ennenkuin oli saanut pojilleen paikan. Monista heistä tuli, kuten äskenmainitustakin, merimiehiä, ja hän otti tarkan selon siitä, missä he milloinkin olivat ja miten he menestyivät. Niin iloinen ja ylpeä hän oli heistä, että hänellä oli tapana sanoa heitä »kuninkaikseen».

Ja kun kerran eräs hyvä ystävä kysyi häneltä, miksi hänen seinäkartassaan oli niin paljon nuppineu-

loja, vastasi hän, että hän niillä merkitsi »kuninkaiden» matkat maailman merillä.

Miten suuresti nämä repaleiset poikaparat rakastivatkaan everstiään, jolla oli kirkkaat, läpituokevat, siniset silmät ja ystävällinen, mutta hyvin päättäväinen esiintymistapa!

Ja täytyihän heidän toki joskus ilmaista tunteensa omalla poikamaisella tavallaan, kuten piirtämällä penkkeihin ja pöytiin sellaisia lausemia kuin: »C. G. on oivallinen vanha veitikka» tahi: »Kauan eläköön rakas opettajamme Gordon!»

Ja ne »kuninkaat», jotka jo olivat maailmalla, lähettivät hänelle sisällysrikkaita, kummallisesti kokoonpantuja kirjeitä, jotka ilahduttivat suuresti hänen sydäntään.

Kerran kun muutamat pojat olivat sairastuneet tularokkoon, piti hän heidät luonaan Fort Housessa ja hoiti heitä itse. Yön toisensa jälkeen hän saattoi istua heidän luonaan ja pitää heidän kuumeisia käsiään omissaan.

Eräs pikkupoika tuli niin sairaaksi, että hänet oli vietävä sairashuoneeseen. »Tuletko, eversti, sinne myöskin?» kysyi hän kiihkeästi Gordonilta. »Minä tiedän, että minun täytyy kuolla!» — »Mutta ethän pelkää?» sanoi Gordon. »Sinä tiedät kuka on ylönousemus ja elämä. Hän on yhtä lähellä sinua sairashuoneessa ja kuolemassa kuin täälläkin.» — »Niin, minä tiedän sen», sanoi poika, joka ei ollut

kuullut ystävällistä sanaa keltään muulta kuin Gordonilta, ja katsoi turvallisesti everstiin. Miten hän saattoi peljätä kuolemaa, kun eversti, joka oli niin urhoollinen ja viisas, sanoi hänelle, ettei hänellä ollut mitään peljättävää!

Näin kiintyivät pojat ja Gordon toisiinsa, ja pian tuli nuorta joukkoa niin paljon, ettei iltakoulu enää mahtunut hänen kattonsa alle. Hän vei silloin pojat kaupungin n. s. »köyhäinkouluihin», mutta opetti heille siellä itse useita aineita.

Pyhäkoulussakin Gordon opetti, vaikkakaan hän ei koskaan mielellään puhunut kerrallaan suurelle lapsijoukolle. Ei, hän tahtoi ympärilleen vain yhdeksän, kymmenen kappaletta, niin että hän saattoi katsoa heidän kirkkaisiin silmiinsä ja tutustua heihin jokaiseen erikseen.

Joskus saattoi tapahtua, että joku poika, joka luuli Fort Housen everstillä olevan tarjona herkullisia ruokia, tekeytyi yksinäiseksi ja onnettomaksi ja pyysi apua. Hän pyysi saada seurata everstiä kotiin, mutta miten noloksi hän tulikaan, kun Gordon pani hänen eteensä hyvin yksinkertaisen illallisen! Mitään muuta ei tarjottu kuin teetä ja leipää, ja sekin oli joskus vanhaa.

Mutta eipä everstiä noin vain petettykään. »Hänen silmänsähän näkivät heti jokaisen läpi», sanoo eräs hänen ystävänsä Gravesendin ajoilta. »Ne eivät

sallineet poikien valehdella hänelle, vaan houkuttelivat heitä avaamaan hänelle sydämensä. Se joka niihin oli katsonut, tiesi, ettei Gordon koskaan rikkoisi lupautaan ja että hän uskollisesti pysyisi hyljätyn puolella, vaikkakin kaikki muut ystävät hänet jättäisivät.»

Vielä tänäänkin on Gravesendin köyhäinkouluissa jäljellä Gordonin niille lahjoittamat kiinalaiset liput, jotka hän itse oli ottanut taipingeilta. Niitä pidetään pyhinä muinaisjännöksinä ja ne otetaan esille ainoastaan erityisissä juhlatilaisuuksissa.

Mutta eivätpä ainoastaan Gravesendin köyhät pojat tarvinneet Gordonia. Monien yksinäisten sairaiden elämän hän myöskin teki kevyemmäksi. Kun eräs nuori nainen kerran katsellessaan hänen puutarhaansa ilmaisi kummastuksensa nähdessään siellä erittäin tarkoin toisistaan eroitettuja pieniä kasvispenkkejä, kertoi Gordonin taloudenhoitajatar, että eversti, joka ei koskaan itseään varten hennonut käyttää mitään, mikä kasvoi hänen puutarhassaan, antoi köyhille ihmisille siitä tilkkusen, jossa he kukin saivat viljellä mitä halusivat.

Vuosi kului toisensa jälkeen, ja pian ei koko Gravesendissa ollut ketään, joka ei olisi tietänyt kuka hyvä eversti oli. Vihdoin tottuivat köyhät menemään hänen luokseen kaikkine huolineen ja suruineen. Usein lähettivät kuolevat kernaammin noutamaan häntä kuin seurakunnan pappia.

Kärsivällisenä ja osaaottavaisena hän istui heidän vuoteensa vieressä ja kuunteli kaikkea, mitä heillä oli sanomista. Ja niin tapahtui, että Kiina-Gordon, kunniakkaan armeijan kuuluisa päällikkö, mies, jota piiriinsä houkutellakseen hienosto oli tehnyt kaiken voitavansa, sai vastaanottaa monen yksinäisen köyhän viimeisen luottamuksen.

Kuudeksi vuodeksi Gordon jäi Gravesendiin. Mutta vielä monta vuotta sen jälkeen, kun hän oli lähtenyt kaupungista, oli hän lakkaamattomassa yhteydessä siellä olevien suojattiensä kanssa. Ja kauan, kauan jälkeenpäin, Gordonin kuolonsanomaa saavuttua Englantiin, nähtiin vielä, että he eivät olleet häntä unohtaneet.

Tällöin saapui Gordonin veljen luo eräs nuori työmies sanoen, että hän ja monet muut, jotka olivat olleet Gordonin poikia Gravesendissa, tahtoivat tehdä jotakin kunnioittaakseen everstin muistoa. Itse hän tahtoi antaa noin 500 markan suuruisen summan tarkoitukseen. Hän ei tahtonut ilmaista, miten syvälle Gordonin kuolema oli häneen koskenut, mutta vihdoin hän ei voinut enää itseään kauemmin pidättää, vaan kyynelät juoksivat pitkin hänen poskiaan.

»Jumala siunatkoon everstiä!» huoahtaa varmaan vieläkin moni Gordonin »poika» sydämensä syvyydestä.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Toisenlaatuista työtä. — Gordon määrätään johtamaan taistelua Keski-Afrikan orjanpyydystäjiä vastaan.

Oli vuosi 1871. Tällöin läksi Gordon Gravesendista mennäkseen Galatsin kaupunkiin Rumaaniaan. Englannin hallitus oli antanut hänen tehtäväkseen suurten insinööritöiden valvomisen, joihin oli ryhdytty, jotta eräs Tonavan tärkeimmistä laskuista saataisiin purjehduskelpoiseksi. Pariisiin rauhassa oli määrätty, että Mustanmeren sekä Tonavan laskun ympärillä olevan alueen tulisi olla puolueetomia ja että viimeksimainittu olisi erään komissionin alainen, jossa Euroopan suurimmilla valtioilla olisi edustajansa. Gordon oli Englannin edustaja komissionissa.

Hän vietti kaksi vuotta Galatsissa ja oivallisen työn hän siellä suoritti. Vaikka hänellä oli työtä yllin kyllin, ei hän koskaan unohtanut Gravesendissa olevia ystäviään. Kirjeen toisensa jälkeen hän lähetti »kuninkailleen» ja niille, jotka olivat häntä auttaneet näiden kasvatuksessa. Kun muuan iso laiva laski maihin Tonavan suistomaalla ja kaikki ympäristön pikku pojat ihastuneina koettivat päästä sitä katsomaan, muistutti se häntä hänen olostaan poikiensa parissa Gravesendissa. »Minä toivoisin», kir-

joitti hän kerran kotiin, »että voisin tehdä kiertokulun kotoisilla linnoituksilla ja saisin nähdä kaikki rakkaat kasvot. Tervehtikää kaikkia vanhoja ystäviäni. Usein toivoisin saavani olla heidän joukossaan. Ilmoittakaa minulle, jos joku tarvitsee rahaa, ja minä koetan tehdä minkä voin.»

Joulun aikana 1875 Gordon tapasi Konstantinopolissa egyptiläisen valtioministerin, Nubar pashan. Tämä, joka hyvin tunsii Gordonin loistavan maineen, kysyi häneltä, tahtoisiko hän ruveta johtamaan suurta retkikuntaa, jonka Egyptin kediivi oli varustanut hävittämään orjakauppaa Keski-Afrikasta. Silloin ei kuitenkaan tehty mitään ratkaisevaa päätöstä, mutta seuraavana vuonna tarjous uudistettiin. Gordon epäröi suuresti, ottaisiko sen vastaan, mutta jonkun ajan kuluttua, kun Englannin hallitus oli antanut hänelle luvan siirtyä Egyptin palvelukseen, päätti hän antaa myöntävän vastauksen. Itse hän ymmärsi, että häntä odotti ylen vaivalloinen työ. Mutta siitä hän ei välittänyt, sillä hän oli lujasti vakuutettu siitä, että Kaitseimus oli kutsunut hänet tähän tehtävään. »Minähän tiedän», kirjoitti hän m. m. eräessä Egyptin-matkalta kotiin kirjoittamassaan kirjeessä, »että Hän valitsee usein aseikseen heikot ja puutteelliset ihmiset. Sen vuoksi minä myöskin uskon, että Hän nyt voi ja tahtoo käyttää minua.»

Omituista oli, että juuri samaan aikaan, jolloin Gordon lähti Englannista — helmikuussa 1874 — tuli Lontooseen sanoma jalon englantilaisen lähetys-
saarnaajan Livingstonen kuolemasta. Livingstone oli kuollut huulillaan rukous, että Luoja armahtaisi Afrikan onnetonta kansaa ja lähettäisi sille pelastajan. Näytti aivan kuin rukous olisi tullut kuulluksi Gordonin sinne lähtiessä.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

Egypti ennen ja nyt. — Orjakaupan synty Sudanissa. — »Ryöväripasha».

Kuullessamme Egyptin nimen ajattelempa tavallisesti Niilin ympärillä olevaa muinaista mahtavaa maata emmekä meidän päiviemme heikkoa, köyhää Egyptiä. Tällä maalla on todellakin ollut monenlaiset vaiheet. Se on ollut assyrialaisen, persialaisen, makedonialaisten, roomalaisten ja arabialaisten vallassa, kuuluen 1400-luvun lopulta asti Turkille. Viime vuosisadan alkupuolella sitä hallitsi voimakas ja nerokas turkkilainen maaherra, Muhammed Ali. Hän kävi sotaa ympärillä asuvia kansoja vastaan ja laski uuden, äärettömän suuren alueen, egyptiläisen Sudanin, Egyptin vallan alaiseksi. Turkin sulttaa-

niin nähden hän teki itsensä melkein itsenäiseksi, ja vihdoin määrättiin, että Egyptin maaherruus tulisi perinnölliseksi hänen suvulleen. Kediivi olisi maan hallitusmiehen arvonimi.

Egyptiläinen Sudan rajoittuu pohjoisessa Nubiaan, etelässä suuriin Njansa-järviin, idässä Punaiseen mereen ja lännessä Dar-Fur maan läntiseen rajaan. Tälle tavattoman suurelle alueelle tahtoi Muhammed Ali perustaa kunnollisia kauppasemia, joissa neekerit saisivat myydä tavaroitaan, kuten esim. norsunluuta, ja ostaa omia tarpeitaan; samalla hän tahtoi vähitellen levittää sivistystä yhä kauemmaksi etelään. Mutta neekeriheimojen ja muiden kansojen välisestä lähemmästä yhteydestä koitui ensiksimmäisille kauhea vaara, nimittäin orjakauppa. Egyptiläiset ja arabialaiset liikemiehet, jotka asettuivat asumaan kauppapaikoille, alkoivat pian huomata, että neekerit olivat paljoa parempaa kauppatavaraa kuin norsunluu. Tämä kauppa tuotti heille sitä vähemmän omantunnonvaivoja, kun koraanissa, muhamettilaisten pyhässä kirjassa, nimenomaan sanotaan, että sotavangit myytäkööt orjiksi muhamettilaisperheille. Aina, milloin vain oli kahakoita kahden heimon välillä, olivat kauppiaatkin osallisina saaliinjaossa. Pian asettui myöskin eurooppalaisia liikemiehiä kauppasemille. Ja nämä olivat vieläkin viekkaampia ja kavalampia kuin muut liikemiehet. Ai-

van järjestelmällisesti he ärsyttivät toisen neekerikansan toistaan vastaan, niin että heidän välinsä rikkoutuivat, ja he joutuivat pitkällisiin sotiin keskenään. Tästähän eurooppalaisen »sivistyksen» levittäjille oli ainoastaan etua. Mutta he menivät vieläkin pitemmälle. He tekivät myös itse hyökkäyksiä ja ryöstivät kokonaisten kylien asukkaat. Muodostui lukuisia ihmisryöväriliittoja, jotka tunkeutuivat yhä syvemmälle maahan, ja suuret alueet, joissa ennen oli asunut rauhallisia, onnellisia paimenkansoja, joutuivat nyt autioiksi. Egyptin hallitus tunsu hyvin kurjuuden, mutta Muhammed Alin jälkeläiset, jotka olivat heikkoja, ryhdittömiä miehiä, eivät tehneet mitään sitä estääkseen. Menipä hallitus niinkin pitkälle, että antoi heille määrättyä vuotuista veroa vastaan apua heidän harjoittaessaan häpeällistä ammattiaan. — Mutta Eurooppaan alkoi vähitellen levitä kauheita huhuja Afrikan orjakaupasta. Eurooppalaisten liikemiesten menettely herätti häpeää ja suuttumusta, ja 1860-luvun alulla he olivat pakoitettut vetäytymään takaisin. Mutta heidän egyptiläisille ja arabialaisille tovereilleen antamansa opetukset olivat langenneet hyvään maahan. He pitivät nyt huolen orjajahdistista aivan samoin kuin eurooppalaiset olivat tehneet ennen. Vähitellen arabialaiset orjakauppiat tulivat yhä mahtavammiksi, hankkivatpa muutamat heistä itselleen niin suuria rikkauk-

sia, että heillä oli oikein omat joukot ja linnoitetut paikat, jonka vuoksi heitä täydellä syyllä sanottiinkin orjakuninkaiksi. Alueitaan he hallitsivat melkein rajattomalla vallalla. — Huomattavin heistä oli hurjan näköinen Zubuir Rachama, »musta pasha» tahi »petopasha». Hänellä oli hallussaan enemmän kuin kolmekymmentä asemaa, ja hänen nimensä oli peljätty koko Sudanissa.

Mikäli orjanpyydystäjien mahti kasvoi, sikäli he alkoivat tulla yhä riippumattommiksi Egyptin hallituksesta, ja vihdoin monet heistä lakkasivat maksamasta veroa. Turhaan kediivi koetti heitä silloin masentaa. Täytyipä hänen vielä, kun kerran oli ryhdyttävä sotaan hedelmällistä Dar-Furin aluetta vastaan, joka ei silloin vielä kuulunut Egyptille, pyytää apua Zubuirilta. Yritys onnistui, ja Zubuir nimettiin pashaksi. Mutta tähän hän ei tyytynytkään. Hän tahtoi tulla koko uuden maakunnan kenraalikuvernööriksi ja oli niin häikäilemätön, että meni itse Kairoon hankkimaan kediivin suostumusta siihen. Sanotaan hänen vieneen mukanaan kahta miljoonaa vastaavan summan lahjoakseen sillä tarpeen vaatiessa kediivin neuvonantajat.

Mutta hänen yrityksensä meni kokonaan myttyyn. Zubuir vangittiin ja pidätettiin Kairossa. Saattaa käsittää, miten hänen kohtalonsa häntä rai-vostutti. Hän ei kuitenkaan ollut toimetonna, vaikka

olikin vankina. Poikansa Suleimanin kanssa hän oli salaisessa kirjevaihdossa, ja kun tämä nosti vaarallisen kapinan hallitusta vastaan, olikin sen takana oikeastaan Zubuir pasha.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Kairossa. — Matka ja tulo Gondokoroon.

Kediivi Ismael alkoi peljätä orjakauppiaiden tulevan häntä itseään mahtavammiksi, ja vaikkakaan hänellä ennen, orjakaupan tuottaessa hänelle rahoja, ei ollut mitään sitä vastaan, tuli hänestä nyt sen innokas vastustaja. Eurooppalaisten kansojen hämmästykseksi ja riemuksi hän julisti aikovansa varustaa retkikunnan tätä tarkoitusta varten ja ilmoitti, että se mies, joka ottaisi sen johtaakseen, saisi rajattoman vallan Gondokoron kaupungin eteläpuolella olevassa Sudanin osassa. Eräs Baker niminen englantilainen tuli yrityksen ensimmäiseksi johtajaksi. Gordon oli nyt tuleva hänen jälkeläisekseen.

Gordon ei ollut kauan Kairossa, ennenkuin pääsi perinpohjin perille sekä kediivin että hänen ministeriensä aikeista. Näistä oli Nubar pasha viekkain ja vaarallisin. Pääasiana heille ei suinkaan ollut itse orjakaupan poistaminen, vaan mahtavien orjan-

pyydystäjain kukistaminen. »On häpeä, että Englannin kansaa voidaan täten pimittää», kirjoitti Gordon kotiinsa. Nubar, joka luuli olevansa tekemisissä tavallisen, helposti aisoissa pideltävän eurooppalaisen kanssa, tuli levottomaksi ja epäluuloiseksi huomatesaan, miten Gordon alusta alkaen vakavasti osoitti, että hänen tarkoituksensa oli orjanpyydystyksen hävittäminen. Kaikkein enin hämmästytti Egyptin hallitusta se seikka, että Gordon hänelle tarjotusta, noin 20,000 markan suuruisesta palkasta ei tahtonut ottaa kuin viidennen osan. »Minun tarkoitukseni on», kirjoitti hän sisarelleen, »näyttää kediiville ja hänen joukoilleen, etteivät kaikki kumartele kulta ja hopeaa. Kenen kustannuksella tämä kulta hankitaan? Niiden ihmisraukkojen, jotka ovat kauppatavarana.»

Kediivin antamaa upeaa arvonimeä »Hänen ylhäisyytensä kenraaliluutnantti Gordon, kuvernööri päiväntasaajalla», ei hän kuitenkaan voinut kieltäytyä vastaanottamasta.

Gordon olisi tahtonut lähteä tavallisena matkustajana Suakiniin, josta matka erämaan kautta alkoi. Mutta tätä ei Nubar suinkaan sallinut. Ei, kuvernöörin täytyi matkustaa komeasti ja arvokkaasti. Tilattiin ylimääräinen juna, ja suuri vartiosto ja lukuisa palvelijajoukko seurasi mukana. Aluksi sujui matka hyvin, mutta sitten veturi särkyi, ja nyt oli kuljet-

tava tavallisella junalla. Tämä huvitti suuresti Gordonia. »Aloitimme matkamme», kirjoitti hän omaisilleen, »komeasti ja kerskuen, mutta se päättyikin häpeään.»

Gordonin »päällikkökuntana», s. o. hänen apulaisinaan yrityksen johdossa, olivat italialainen Gessi, johon hän oli tutustunut Krimissä, kaksi Linant veljestä ja pari muuta englantilaista.

Matka Suakinista Gondokoroon kesti kokonaista kaksi kuukautta. Mutta Gordon ei ollut kovinkaan tyytymätön tähän pitkään matkaan, sillä sen aikana hänellä oli hyvä tilaisuus opettaa pienelle joukolleen sotakuria. Ja tämä oli ylen tarpeellista.

Paljon kummallisia luonnonilmiöitä ja ihmeellisiä eläimiä, kuten esim. valtavia krokotiileja, virtahepoja, apinoita, kirahveja, pelikaaneja ja flamingoja hän sai nähdä matkallaan. — Eräänä kauniina kuutamoilta, hänen liukuessaan veneessään pitkin Niiliä ja ajatellessaan Englantia, herätti hänet äkkiä unelmistaan rantapensaikosta kuuluva äänekäs iva-nauru. Hän hämmästyi melko lailla, mutta ei sitten voinut olla puhkeamatta äänekkääseen nauruun huomattessaan naurajain olevan joitakin haikarantapaisia lintuja, jotka näyttivät olevan hyvällä tuulella.

Kun Gordon oli päässyt omalle alueelleen, tuli siellä täällä heimopäälliköitä häntä vastaan osoit-

tamaan hänelle kunnioitustaan. Aluksi uusi kuvernööri aivan ällistyi heidän tervehtimistä vastaan. Usein se tapahtui niin, että päällikkö ensiksi tarttui hänen oikeaan käteensä ja sitten vasempaan, jonka jälkeen hän nuoli niitä oikein perusteellisesti; vihdoin hän toi kasvonsa aivan likelle Gordonin kasvoja mitä vakavimmin aikoen sylkäistä niihin, jollei Gordon olisi ehtinyt sitä torjua.

— — — tuli siellä täällä heimopäälliköitä häntä vastaan osoittamaan hänelle kunnioitustaan.“

Toukokuun 16 päivänä Gordon saapui alueensa

pääkaupunkiin Gondokoroon. Sen asujaimet eivät edes tienneet, että olivat saaneet uuden kuvernöörin, jonka vuoksi mitään juhlallista vastaanottoa ei tapahtunut, seikka, johon Gordon oli hyvin tyytyväinen. Kaikkia sekä kaupungissa että sen ympäristöllä asuvia mustia alkuasukkaita olivat egyptiläiset ja arabialaiset liikemiehet siinä määrin pettäneet ja pidelleet pahoin Egyptin hallituksen tekemättä mitään heitä suojellakseen, että he nyt olivat ylen epäluuloisia kaikkia kohtaan. Kaupungissa vallitsi täydellinen sekamelska ja nyrkkivalta, vaikka hallituksella oli ollut siellä maaherra ja 700 sotamiestä. Ja niin rauhattomat olivat ympäristöt, että soturit ainoastaan suurissa joukoissa uskalsivat lähteä kaupungista.

KAHDESKYMMENES LUKU.

Muutamia orjakaupan hedelmiä. —

Hyvä alku.

Ennen kaikkea oli Gordonin voitettava alkuasukkaiden luottamus. Hänen sydämensä vuoti verta, kun hän pitkillä matkoillaan tuli toisesta hävitetystä ja poltetusta kylästä toiseen ja näki kaiken sen kurjuuden, johon orjakauppa oli neekeriparat syössyt. Monin paikoin näytti siltä, kuin ainaiset

eroamiset olisivat tylsistyttäneet perheenjäsenten keskinäisiä tunteita, niin että vanhempain ja lasten, sisarusten ja sukulaisten keskinäinen rakkaus oli kokonaan kuollut.

Kerran asettui eräs mies vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa asumaan lähelle sitä asemaa, jossa Gordon majaili. Hän antoi heille hieman viljaa, n. s. durraa, sillä heidän oma kylvämänsä ei ollut vielä valmista leikattavaksi. Eräänä päivänä tullessaan mökkiin huomasi Gordon ainoastaan toisen lapsista isän ja äidin mukana. Hän kysyi toista. Miten suuresti hän hämmästyikään, kun äiti aivan levollisena kertoi antaneensa toisen lapsistaan miehelle, jolta he ennen tänne tuloaan olivat varastaneet lehmän ja joka oli nyt saanut heidät käsiinsä. »Mutta ettekö ollenkaan sure lastanne?», kysyi Gordon. »Emme toki», vastasi äiti, »lehmä oli paljoa parempi.»

Tällaista sydämättömyyttä ei olisi varmaankaan ilmennyt täällä asuvien neekerien keskuudessa, ellei orjakauppa olisi paaduttanut heidän sydämiään. Sen voi päättää esim. erään tutkimusretkeilijän kuvauksista, joka oli asustanut kauan erään likeisen nekeriheimon keskuudessa, missä orjakauppiat eivät olleet koskaan käyneet. Hän kertoo nähneensä monta esimerkkiä vanhempien ja lasten sekä muutenkin sukulaisten välisestä rakkaudesta ja uskollisuudesta. Siellä missä Gordon oleskeli, tuli köyhiä raukkoja pyytä-

mään hänen apuansa. Tylsinä ihmetellen näkivät alkuasukkaat, miten hän aina oli valmis auttamaan hädässä olevia; hän mahtoi olla kuvernöörille aivan vieras henkilö.

Eräänä iltana rankkasateessa huomasi Gordon laihan, viheliäisen olennon horjuvan tietä pitkin. Vihdoin hän ei enää jaksanut, vaan jäi seisomaan, ja sade sai virrata hänen päälleen. Gordon lähetti silloin erään miehistään katsomaan, että hän pääsisi johonkin mökkiin yöksi. Yö oli myrskyinen ja sateinen, jonka vuoksi Gordon ei voinut nukkua. Silloin hän kuuli pikku lapsen huutavan lähellä mökkiä. Hän nousi ylös, meni ulos ja näki mustan vaimoparan lepäävän kuolleena, kuten hän luuli, keskellä vesilätäkköä. Kukaan ei ollut tahtonut ottaa häntä vastaan. — Gordon käski haudata hänet ja meni edelleen. Kosteassa ruohostossa hän huomasi silloin pienen lapsi raukan, joka oli huutanut. Sittemmin huomattiin, että hänen oma äitinsä oli hänet jättänyt sinne! Gordon otti lapsen käsivarrelleen ja aikoi mennä takaisin asuntoonsa. Nähdessään, etteivät hänen palvelijansa olleet vielä yrittäneetkään haudata naisparkaa, jätti hän lapsen sylistään ja pakoittaen muutamia neekereitä tulemaan avuksi nosti hänet maasta. Hämmästykseseen hän silloin huomasi naisen vielä elävän. Hänet vietiin erääseen mökkiin, jossa hiekka pestiin hänen väsyneistä silmistään. Hän

oli ainoastaan kuudentoistavuotias! Lapsen sai Gordon erään perheen hoiviin jokapäiväistä durraannosta vastaan.

Ei kestänyt kauan, ennenkuin neekerit alkoivat ymmärtää, että he saattoivat luottaa uuteen kenraalikuvernööriinsä, joka väsymättä samosi paikasta paikkaan ottaakseen kiinni orjalähetyksiä.

Pian Gordon kuitenkin huomasi, että orjakauppiaita pääasiallisesti tukivat — eri paikoilla olevat egyptiläiset viranomaiset ja että hänen alaisiaan virkamiehiäkin koetettiin lahjoa. Koska orjakauppiat yleensä tekivät »hyviä kauppvoja», olikin heidän varsin helppo runsailla lahjoilla saada Gordonin miehiä puolelleen. Kerran sattui Gordonin tulkki saamaan kiinni erään orjanpyydystäjän lähetin, joka vei viestiä Fashoda-alueen egyptiläiselle kuvernöörille. Kirjeessä, joka häneltä anastettiin, olivat sanat: »Me olemme matkalla mukanaamme 2,000 lehmää ja kaikki muu mitä tarvitaan.» — Gordon ymmärsi heti kirjeen ajatuksen, yllätti orjanpyydystäjän matkalla ja otti häneltä koko hänen saaliinsa, sekä nuoryövätyt 2,000 lehmää että kaikki orjat. Viimeksimainitut saattoivat tuskin uskoa onneaan. He hiipivät hänen ympärilleen, koettivat päästä suutelemaan hänen käsiään ja vaatteitaan ja osoittivat hänelle joka tavalla, miten kiitollisia he olivat. Mikä ihmeellinen valkoinen mies olikaan tullut heidän kes-

kuuteensa! Eihän hän kohdellut heitä, ikäänkuin he olisivat olleet halveksittuja neekeriparkoja, vaan aivan kuin oikeita ihmisiä! Orjain joukossa oli myöskin heimopäällikkö. Tästä Gordonilla oli sittemmin suurta hyötyä, sillä hän oli hyvin perehtynyt seutuun.

Huomattavimmat orjakauppiaat Gordon pani vankeuteen. Siellä hän kävi heidän luonaan ja arvelen, että monesta heistä olisi hänelle suurta apua, jos he jättäisivat ammattinsa ja liittyisivät häneen, päästi hän heidät jonkun ajan kuluttua vapaiksi ja otti heidät palvelukseensa. Verrattain harvoin hänen tarvitsi katua menettelyään.

KAHDESKYMMENESYHDES LUKU.

»Pieni kediivi». — Sairautta ja muita vaikeuksia. — Ensimmäinen vuosi Sudanissa.

Ennen pitkää Gordon sai vihiä uudesta orjalähetyksestä. Se seutu, jossa hänen täytyi sitä odottaa, oli aivan kammottavan autio. Jo aikoja sitten olivat orjakauppiaat tuhonneet sukupuuttoon ympärillä asuvat neekerit — monen peninkulman alalla ei näkynyt ainoatakaan majaa. Gordonin upseereista tuntui hyvin sietämättömältä tällaisella pai-

kalla oleskeleminen, mutta hän itse ei menettänyt koskaan kärsivällisyyttään eikä hyvää tuultaan. Toimetonna hän tuskin oli ainoatakaan päivän hetkeä. Ja häntä tarvittiin kaikkialla, sillä hänen palvelijansa olivat melkein täydellisesti kykenemättömiä. Yksinkertaisintakaan tehtävää he eivät voineet suorittaa. Gordonin täytyi esim. itsensä tehdä rotanpyydykset, vieläpä ommella housut mustille palvelijoilleen. Kotiin kirjoittamissaan kirjeissä hän lasi leikkiä kaikista erilaisista tehtävistään. Hän oli iloinen saatuaan rotanpyydykseensä kerran kokonaista 7 rottaa. Eikä ollutkaan kumma, että hän siitä iloitsi, sillä rotat olivat kuljettaneet pois hänen partaveitsensä ja saippuansa, syöneet hänen kirjojensa kannet ja turmelleet hänen saappaansa.

Näin kului päivä toisensa jälkeen, eikä orjaläheyyksiä enää näkynyt.

Eräänä päivänä nähtiin kuitenkin vene, joka purjehti Niiliä alaspäin. Se näytti kaikin puolin varsin viattomalta: lastina oli puita ja norsunluuta, eikä näkynyt ainoatakaan ihmistä paitsi kapteenia ja miehistöä. Mutta Gordoniapa ei petettykään. Hän käski miestensä purkaa lastin, ja mitäs sen alta löytyikään! Toinen mustavillainen pää sieltä pilkisti esiin toisensa jälkeen!

Neekeri parat olivat otetut vangeiksi. He pääsivät nyt vapaiksi, eikä heidän ihastuksellaan ollut

rajoja. Monet heistä kerjäsivät, että saisivat jäädä Gordonin, »pienen kediivin» luokse, joka oli paljoo parempi kuin suuri, kaukana Kairossa asuva, ja Gordon noudatti heidän pyyntöään. Hän käytti heitä sitten rakennustöihin, kun Niilin varrelle perustettiin sotilasasemia.

Paluumatkalla Gondokoroon kohtasi Gordonia monenlaiset vaikeudet. Ilmasto oli peräti epäterveellinen. Melkein sietämätön kuumuus vallitsi päivät ja yöt. Sen lisäksi oli vaivana hirvittävä paljous kiusallisia hyönteisiä, moskiittoja.

»Ne purevat minun jalkojani, kun syödessäni pöydän ääressä en niitä huomaa; ne purevat vaatteiden läpi, asettukootpa mihin hyvänsä; housut, paita, takki eivät ole minään esteenä ja erittäinkin ne ovat hyvillään, milloin niiden uhri istuutuu ruokotuoliin», kirjoittaa Gordon. Kaikin mahdollisin keinoin koetettiin niitä estää tunkeutumasta makuuhuoneisiin, mutta turhaan.

Gordonin upseereista sairastui toinen toisensa jälkeen ilmanalakuumeeseen. Hänen telttansa muodostui sairashuoneeksi, ja itse hän myöskin toimi yötä päivää sairaanhoitajana. Yhdeksästä sairastuneesta eurooppalaisesta kuoli kokonaista kolme, m. m. toinen Linant veljeksistä. Gordon itse rasittui ylenmäärin, jonka vuoksi hän sai ankaran kuumeen. Mutta hän ei siitä välittänyt, vaan liikkui edelleen-

kin, joskin vapisevin askelin ja kuumeesta hehkuvin poskin, sairaiden keskuudessa.

Tuskin oli hänen väkensä ehtinyt parantua, kun jo ilmestyi uusia vaaroja ja vaikeuksia. Eräs entinen orjakauppias Abou Saoud, jonka Gordon jo Kairossa oli ottanut palvelukseensa, petti hänet ja koetti saada aikaan salaliiton joukkojen keskuudessa. Hän tahtoi kukistaa kuvernöörin ja anastaa itse vallan. Hänen hankkeensa tulivat kuitenkin ilmi, ja mies lähetettiin tiehensä.

Abou Saoud ei ollut ainoa lurjus, jonka kanssa Gordon joutui tekemisiin. Huolimatta siitä, että hän piti tarkoin maakuntansa virkamiehiä silmällä, huomasi hän alinomaa, miten he pettäen häntä olivat liitossa orjainomistajain kanssa. Kediivi oli antanut hänen tehtäväkseen orjakaupan lopettamisen, mutta kediivin omat virkamiehet tekivät kaiken voitavansa sitä elvyttääkseen.

»Mietiskelen mielessäni, mahtaisikohan hänen ylhäisyytensä hyväksyä, jos hirtättäisin nämä miehet, joiden olen huomannut olevan liitossa orjakauppiaiden kanssa», kirjoitti Gordon kotiin eräässä kirjeessään. »Minä epäilen sitä. Pelkäänpä kediivin huomanneen valinneensa huonosti ottaessaan minut palvelukseensa. Hän olisi varmaankin tahtonut kernaammin jonkun taipuvaisen, helposti lahjottavan miehen.»

Ajatellessamme kaikkea vilppiä ja juonitteluja, joiden alaiseksi Gordon joutui, tuntuu suorastaan ihmeelliseltä, että hän näinä ensimmäisinä vuosina voi tehdä niin paljon kuin hän teki.

»Kun hän kymmenen kuukautta sitten tuli tänne», sanoi eräs hänen upseereistaan kotiinsa kirjoittamassaan kirjeessä, »oli hänellä Gondokorossa käytettävänä 700 sotamiestä, jotka ainoastaan joukoittain ja asetettuina uskalsivat poistua sata askelta paikalta; näillä 700 miehellä Gordon on pannut kuntoon ja miehittänyt kahdeksan asemaa. — Bakerin retkikunta maksoi hallitukselle 1,170,247 puntaa¹. Gordon on jo lähettänyt suuria summia Kairoon ei ainoastaan tämän, vaan tulevankin vuoden yrityksiin menevien kulujen korvaamiseksi.»

Gordonin hyvät raha-asiat olivat seurauksena siitä, että hän niin viisaasti ja tunnollisesti oli pitänyt huolta kaikista alueeltaan saatavista tuloista.

¹ Punta = 25 Smk.

KAHDESKYMMENESKAHDES LUKU.

Suuria suunnitelmia. — Gordon ja Bidden.

Kauan ei Gordon ollut oleksinut Sudanissa, ennenkuin hän pääsi selville siitä, että paras keino orjakauppan poistamiseksi oli teitten ja siltojen rakentaminen sekä sotilasasemien perustaminen alueen eri osiin. Kun maassa voi turvallisesti liikkua, niin voisi hallitus varmaankin taivuttaa joukon kunniallisia liikemiehiä, jotka eivät tahtoneet harjoittaa orjakauppaa, ryhtymään kaupantekoon Sudanissa.

Vuoden 1875 tehtäväkseen Gordon suunnitteli höyrylaivaliikenteen aikaansaamista koko Niilille, ohi kaikkien valtaviin putousten aina Njansa-järville asti, jotka hän myös aikoi avata laivaliikkeelle. Kulku vesitse helpoittuisi sitäpaitsi, jos samalla voisi rakentaa teitä järvien ja Intianmeren rannalla olevan Mombas kaupungin välille.

Ottamalla huomioon, miten äärettömän avara ja liikkeelle vaarallinen Gondokoron ja Njansa-järvien välinen alue on — Gondokoron ja erään Albert Njansa nimisen kaupungin väliseen matkaan esim. kului kuusi kuukautta, eikä ainoakaan karavaani uskaltanut sitä tehdä, jollei siinä ollut sataa miestä — ymmärrämme, miten laajat Gordonin suunnitelmat olivat. Asia kiinnitti suuresti kediivin mieltä; eräs hä-

nen mieluisimpia ajatuksiaan oli, että Egyptin lippu liehuisi Njansa-järvillä.

Gordonin ensimmäisiä tehtäviä oli Gondokoron lähistössä asuvan Bidden nimisen heimopäällikön kukistaminen, koska tämä oli alkanut orjapäällikköjen kera vehkeillä häntä vastaan. Kun hän osoitti vihamielisyyttä erästä lähistössä asuvaa päällikköä kohtaan, joka oli ollut hyvin ystävällinen Gordonille, katsoi tämä olevansa pakoitettu häntä rankaisemaan. Hän tahtoi kuitenkin kernaimmin karttaa verenvuodatusta ja päätti sen sijaan ottaa takavarikkoon Biddenin karjalaumat.

Eräänä kirkkaana kuutamoyönä hän läksi liikkeelle miehineen kahdella veneellä pitkin jokea. Äkkiä he näkivät muutamia valtavia virtahepoja lepäämässä rannalla. Ne heräsivät airojenloiskeesta, ja Gordon, joka oli erittäin hyvällä tuulella, heilutti niille hilpeästi nenäliinaansa. Eläimet kauhistuivat suuresti ja molskahtivat virtaan synnyttäen valtavan pauhinan.

Biddenin laumat olivat muutamissa Niilin saarissa, ja niitä pidettiin öisin jonkinlaisissa rakennuksissa, joissa oli ainoastaan yksi aukko. Kussakin rakennuksessa oli muutamia vartijoita. Laumat olivat nyt otettavat takavarikkoon juuri ennen päivän sarastusta, jotteivät ehtisi päästä laiturille. Myöhemmin se olisi ollut aivan mahdotonta. Gordonin

miehet hiipivät aukolle ja ampuivat pari laukausta. Vahdit heräsivät luonnollisesti heti ja puhalsivat torviin kutsuakseen apua. Sellaista ei kuitenkaan ollut lähistöltä saatavissa, jonka vuoksi Gordon sai varsin helposti laumat valtaansa. Täällä kukistettiin vastarinta ainoatakaan verenpisaraa vuodattamatta, ainoatakaan majaa polttamatta.

Neljätoista päivää myöhemmin ollessaan ratsastamassa Gordon kohtasi aivan odottamatta Biddenin, jota hän ei ollut pitkään aikaan nähnyt ja joka hänen hämmästykseseen nyt oli raihnainen ja melkein sokea. Heti hän ryhtyi keskusteluihin hänen kanssaan ja lupasi, ettei häneltä enää otettaisi lehmää, jos hän luopuisi vihamielisyydestään, sekä antoi hänelle piippunsa ja vähän tupakkaa, tavaraa, jolle alkuasukkaat antavat suuren arvon.

Jonkun ajan kuluttua Bidden kävi hänen luonaan, ja Gordon antoi hänelle silloin jalomielisesti takaisin kaksikymmentä lehmää. Tämä teki valtaavan vaikutuksen ympäristön heimoihin.

KAHDESKYMMENESKOLMAS LUKU.

Gordonin kärsivällisyys joutuu koetukselle. — — Hyökkäys Linantin kimppuun.

Seuraavat kuukaudet Gordon vietti enimmäkseen Niilillä perustellen asemia pitkin sen rantoja. Luke-mattomat vaikeudet oli hänellä voitettavinaan. Matkaa viivytti suunnattomasti m. m. se, että joki oli monin paikoin kuukausimäärät täynnä erästä vesikasvia. Silloin oli Gordonin veneitä vedettävä köysillä pitkin jokea.

Olojaan täällä hän kuvaa eräessä kotiin lähettämässään kirjeessä seuraavasti:

»Telta, päivällä kuumuutta, yöllä kosteaa kylmyyttä, ruokaa mahdollisimman vähän: kuivia korpupuja, kuivattua lihaa, vähän makaroonia, siinä kaikki. Yhtä kirjaa lukuunottamatta ei mitään lukemista, eikä voi sitäkään levon puutteessa lukea niin usein kuin pitäisi; — — kaikkea täytyy minun yksin ajatella.»

Erityisesti häntä kiusasi sotilaittensa laiskuus ja tylsyys sekä että nämä ynnä maan asukkaat lakkaamatta seisattuivat häntä töllistelemään. »Minun täytyy sietää jotakin samanlaista, josta kuninkaalliset henkilöt varmaankin kärsivät, kun heitä lakkaamatta katsellaan», kirjoitti hän. »Sudanin sotilailla

ei näytä olevan mitään hauskeempaa kuin toisten liik-
keiden tarkasteleminen. Se on hyvin kiusallista.
Jotkut saattavat seisoa tuntikausia minuun tuijo-
tellen.»

Yleensä olivat eri heimot hänelle ystävällisiä, ja
Gordon piti erinomaisen tarkkaa huolta siitä, että
hänen sotilaansa eivät saisi millään tavalla kiusata
neekereitä. Niinpä hän esim. pysähtyessään jollekin
seudulle ei sallinut miestensä koskaan asettua asu-
maan alkuasukasten luokse, vaan he saivat majoittua
kauemmaksi. Hänhän kyllä tiesi, minkä verran
heihin saattoi luottaa.

Kerran heidän matkustaessaan nousi ankara
myrsky ukonilmoineen ja salamoineen, niin että
heidän täytyi pysähtyä. Silloin kuului äkkiä pyssyn-
laukaus, ja Gordonin sotilasten kesken nousi huhu,
että heidät oli petetty. Käyttäen hyväkseen levotto-
muutta ja mellakkaa he ryöstivät alkuasukkaita.
Kun tutkimus sitten pantiin toimeen, huomattiin, että
muutamit sotamiehet olivat ruvenneet ampumaan
alkuasukkaita saadakseen tilaisuutta ryöstämiseen.
Sillä kertaa Gordon aivan raivostui heihin.

Vihdoinkin saatiin Niili liikenteelle sopivaksi, niin
että sitä myöten saattoi tulla pari hänen Kartumista
tilaamaansa höyrylaivaa. Mutta nyt kohtasi uusia
seikkailuja. Niiden seutujen alkuasukkaat, joiden
läpi alusten tuli kulkea, osoittivat muukalaisia koh-

taan selvää vihamielisyyttä. He seurasivat jonkun matkan päässä Gordonin veneitä, kutsuivat muutamia taikureita ja noita-akkoja kiroamaan häntä ja heittivät veteen kasveja ladellen salaperäisiä loitsujaan, lumotakseen sen. Kaiken tämän Gordon saattoi eroittaa erinomaisella kaukoputkellaan. Vihdoin hän peljästyttääkseen heitä ampui kiväärillä rantaan päin. Luoti putosi viidenkymmenen askeleen päähän siellä seisovista. Se näytti saattaneen heidät ymmälle, niin että he lakkasivat vehkeilyistään.

Mutta jonkun ajan kuluttua he kävivät erään aseman kimppuun, joka oli jonkun matkan päässä siitä paikasta, missä Gordon oleskeli, ja tulivat vihdoin niin rohkeiksi, että rupesivat heittelemään keihäitä hänen leirinsä teltoja kohti. Koska Gordon nyt näki, etenkin leirissä olevien naisten ja lasten vuoksi, olevansa pakoitettu heitä aikatavalla peloitamaan, ammutti hän silloin tällöin muutamia laukauksia rannalle päin. Sen ohella hän piti heitä tarkoin silmällä ja otti kiinni useita heidän lähettämiään vakoojia, jotka hiipivät ympäri ja piiloutuivat korkeaan ruohostoon tahi maissiin.

Asema ei ollut vaaraton, koska Gordonin oli täytynyt lähettää suuri osa joukostaan ottamaan selkoa eräästä matalikolle tarttuneesta aluksesta.

Apu tuli kuitenkin ajoissa. Englantilainen Linant, jonka veli oli kuollut Gondokorossa, palasi juuri

kuningas Mtesan — jonka valtakunta sijaitsi Viktori-järven pohjoispuolella — luokse tekemältään pitkältä retkeilyltä. Gordon oli lähettänyt hänet neuvottelemaan kuninkaan kanssa. Kestettyään luke-mattomia seikkailuja ja vaikeuksia viholliskansojen keskuudessa oli Linant nyt palannut. Hän onnistui saamaan jonkun verran lähiseutujen alkuasukkaita avuksi, ja niin saattoi Gordon olla levollisempi.

Linantin mielestä oli nyt paras rientää rannalle kukistamaan taistelunhaluiset neekerit sekä estää heidät hyökkäämästä haaksirikkoutuneen aluksen kimppuun. Ja hän halusi itse kiihkeästi päästä pienen retkikunnan johtajaksi. Ainoastaan pitkään epäröimisten jälkeen Gordon suostui siihen.

Elokuun 26 päivän aamuna 1875 Linant läksi matkaan. Puolenpäivän aikana kuului useita laukauksia rannasta, ja kaukoputkellaan näki Gordon sekä Linantin, jonka hän tunsu punaisesta paidastaan, että hänen miehensä. Mutta yhtäkkiä he kaikki katosivat. Sen sijaan näkyi joukko neekereitä kiiruhtavan pitkin rantaa. Gordon ymmärsi, että he pyrkivät alukselle, ja ampui pari laukausta heitä kohti. Koska Linantilla kuitenkin oli kokonaista 36 miestä ja hän oli tottunut selviämään vaikeuksista, toivoi Gordon kaiken käyvän hyvin.

Sitä enemmän hän kauhistui, kun illalla eräs miehistä, joka oli ollut Linantin mukana, tuli kaikin

voimin juosten rannalle. Heti lähetettiin vene häntä noutamaan.

»Missä pyssysi on?» kysyi Gordon.

Silloin mies kertoi, että neekerit olivat sen ottaneet ja että he olivat surmanneet kaikki hänen toverinsa. Linantin kimppuun he olivat käyneet kaikkein ensiksi. Hänen punainen paitansa oli heitä houkutelut siinä määrin, että he eivät harkinneet mitä tekivät. Kurjat sotilaanlurjukset olivat pötkineet pakoon, vaikkakin heillä oli yllin kyllin ampumavaroja puolustautuakseen.

Gordon suri tapahtumaa sitä syvemmin, kun hän itse oli antanut Linantille paidan. Miten raskaalta hänestä nyt tuntuikaan velvollisuus ilmoittaa kaatuneen isälle, että hänen toinenkin poikansa oli kuollut!

Gordonin asema oli nyt entistään vaarallisempi, sillä hänellä oli mukanaan ainoastaan kolmekymmentä miestä, ja heidätkin oli kauhu aivan herpaisut. Koska tällä asemalla ei ollut minkäänlaisia linoituksia, ei hänellä ollut muuta neuvoa kuin koettaa päästä lähimmälle, mutta se ei ollut mikään helppo asia. Tarvittiin useita veneitä, jotta niillä voisi kuljettaa kaikki sotamiehet vaimoineen ja lapsineen. Sen lisäksi tuotti vielä virran vuolaus kaikenlaisia vaikeuksia. Kaikesta huolimatta he pääsivät alukselle, jossa muun miehistön lisänä oli myöskin muu-

tamia Linantin joukosta paenneita. Ne tiedot, jotka Gordon ennen oli saanut hänen kuolemastaan, osoit-
tautuivat nyt tosiksi.

KAHDESKYMMENESNELJÄS LUKU.

Niili kartoitettuna. — Gordonin kolmivuotisen toiminnan tulos Sudanissa.

Äärettömistä vastoinkäymisistä huolimatta pe-
rusti Gordon suunnittelemansa asemat Niilin var-
sille. Aina Dufileen asti oli joki purjehduskelpoinen,
mutta täällä sulkivat valtavat Fola-putoukset kulku-
väylän. Se oli suuri pettymys Gordonille, joka oli toi-
vonut voivansa ylläpitää säännöllistä liikettä Albert-
järven ja Kartumin välillä. Nyt hän sai kuitenkin
tyytyä jo risteilemänsä valtavaan alueeseen, jossa
hänen perustamiensa asemien turvissa rauha ku-
koisti ja johon posti saapui säännöllisesti.

Dufilea ympäröivä alue, jonka halki koko Niilin
valtava vesipaljous vaahdoten ja jyristen vyöryi,
oli yksinäistä, hyvin kosteaa seutua, missä kasvoi
monen metrin korkuista ruohoa. Oltuaan täällä jon-
kun aikaa Gordon sai kostean ilman vaikutuksesta
samalla kertaa vilu- ja maksataudin, jonka vuoksi
hänen täytyi siirtyä erääseen korkeammalla sijaitse-

vaan seutuun. Siellä hän pian parani, mikä olikin erittäin tarpeellista, sillä eri haaroilta rupesi saapumaan levottomuutta herättäviä tietoja.

Koska hän kuitenkin tiesi, että näillä seuduilla piili vielä orjakauppiaita, jotka hän aikoi vangita, täytyi hänen vielä pysyä paikoillaan jonkun aikaa. Vihdoinkin hän sai puhdistetuksi erään »pienen pesän», kuten hän sanoi, ja lähetti orjakauppiat sidotuina Kartumiin.

Vaikka Gordon, joka oli suuresti kiintynyt maantieteellisiin tutkimuksiin, kernaasti olisi tahtonut olla ensimmäisenä tutkimassa Albert Njansaa, jätti hän kuitenkin tämän tehtävän apulaiselleen Gestille. Hän näet tunsu itseään enemmän tarvittavan toisella taholla.

Viktoria-järven pohjoispuolella oleville kauhistuttavan autioille seuduille hän perusti lukuisia sotilasasemia. Sen jälkeen hän katsoi voivansa ruveta tutkimaan sitä Niilin osaa, joka lähtee Viktoria-järvestä. Se oli yhdentoista peninkulman pituinen alue ja aivan tuntematon. Ei edes tiedetty, juoksiko Niili Viktoria-järvestä Albert-järveen ja siitä pohjoiseen, vai muodostuiko se Albert-järvestä ja Viktoria-järvestä tulevasta kahdesta toisiinsa yhtyneestä joesta.¹

Gordon ratkaisi kysymyksen. Niilin kartasta poistettiin siinä ennen ollut aukko. Mutta läpi vaikea-

¹ Ks. karttaa!

pääsyisten, orjantappurapensasta ja korkeaa saraheinää kasvavien seutujen, joissa etenemistä lisäksi vaikeuttivat ajoittaiset, erittäin ankarat rankkasateet, täytyi hänen miehineen tiensä raivata.

Niinä kolmena vuonna, jotka Gordon oli ollut Sudanissa, oli hänen suunnitelmiaan lakkaamatta vastustanut Kartumin kenraalikuvernööri Ismael Jakub. Turhaan hän oli pyytänyt kediiviltä apua. Koska vastaisuudessaakaan ei näyttänyt olevan odotettavissa mitään muutosta, päätti hän pyytää eroa, etenkin kun hän jo katsoi suorittaneensa loppuun pääsiallisen tehtävänsä. Hän tunsikin myöskin tarvitsevänsä lepoa näiden kolmen vuoden jälkeen, jona hän ei ollut viettänyt »yhtä ainoata sunnuntaita».

Kediivi suostui Gordonin pyyntöön. Gordon olikin tehnyt hänelle arvaamattoman kallisarvoisia palveluksia. Valtavan, uuden alueen — vesistöalueen — oli Gordon yhdistänyt hänen valtikkaansa, varmoilla linnoitetuilla, kulkuneuvojen toisiinsa yhdistämällä paikoilla hän oli turvannut sekä tämän että vanhat egyptiläiset alueet, Niilinlaakson nekeriheimojen keskuuteen hän oli saanut rauhan palautetuksi, niin että nekerit vapaaehtoisesti möivät lihaa ja norsunluuta sotilasasemille, hän oli kartuttanut melko lailla kediivin rahastoa harjoittamatta ollenkaan kiristystä ja vihdoin hän oli avannut Gondokoron ja suurten järvien välisen vesiväylän.

Maantieteilijänä hän oli saavuttanut itselleen nimen m. m. kartoittamalla Valkoisen Niilin Kartumista Viktoria Njansaan saakka.

Mutta tärkein hänen kaikista töistään oli se, että hän oli hävittänyt orjakaupan koko Niilin varsilta.

KAHDESKYMMENESVIIDES LUKU.

Sudanin maiden kenraalikuvernöörinä. — Kartumissa. — »Salaman nopeudella».

Kauan ei Gordon saanut olla kotonaan rauhassa. Jouluiltana 1876 hän saapui Lontooseen, ja jo seuraavan kuukauden keskivaiheilla hän sai kediiviltä kirjeen, jossa tämä hartaasti pyysi häntä palaamaan Sudaniin jatkamaan uudistustyötänsä. Ismael oli pian huomannut, että hänen oli mahdoton tulla toimeen ilman Gordonia. Nyt hän vetosi vanhaan lupaukseen, että Gordon ei jättäisi hänen asiaansa.

»En saata ajatella», kirjoitti hän, »että Gordonin kaltainen jalo mies voisi rikkoa lupaustansa, ja sen vuoksi, rakas Gordon, odotan teidän tulevan takaisin.»

Mutta ainoastaan yhdellä ehdolla Gordon suostui päättämään alkuunpanemansa työn: hänen tuli

saada hallita koko Sudania, eikä ainoastaan sen eteläistä osaa. Muussa tapauksessa hän lakkaamatta joutuisi riitoihin Ismael Jakubin kanssa. Sitä paitsi olisi orjakaupan kukistamiseksi välttämätöntä, että Gordon saisi Kartumista käsin johtaa koko alueen hallitusta.

Kediivi suostui heti Gordonin ehdotukseen, ja helmikuussa 1877 oli hän jälleen matkalla Sudaniin. Seitsemän peninkulman päivämatkoin hän ratsasti kamelilla erämaan halki. Hänen ympärillään oli ainoastaan arabialaisia, jotka eivät häntä puheillaan vaivanneet, ja niinpä hän sai täydessä rauhassa ajatella edessään olevaa suurenmoista tehtävää. —

Erityisesti häntä kiusasi se ääretön kunnioitus ja nöyryys, jota hänen seurueensa luuli olevansa veloitettu osoittamaan »Sudanin kenraalikuvernöörille». Samassa silmänräpäyksessä kun hänen piti nousta kamelin selkään, hyökkäsi kahdeksan tahi kymmenen miestä häntä auttamaan, »aivan kuin olisin sairas», sanoo hän. Milloin hän nousi seisomaan, teki jokainen samoin, milloin hän istuutui, istuutuivat myöskin kaikki.

Toukokuun 5 päivänä Gordon saapui Kartumiin. Täällä hänet otettiin vastaan hyvin suurilla juhlallisuuksilla. Ammuttiin kanuunoilla, ja kaikki sotajoukot marssivat hänen ohitsensa juhlakulkuessa. Ylin egyptiläinen virkamies luki kuninkaallisen käs-

kykirjeen, jolla Gordon julistettiin Sudanin maiden kenraalikuvernööriksi. Sen sijaan että Gordon olisi pitänyt häntä varten varatulta valtaistuimelta juhallisen puheen, sanoi hän ainoastaan: »Jumalan avulla olen pitävä vaakakuppia oikealla kohdalla.» Ja alkuasukkaat, jotka hyvin tiesivät, mitä hän tarkoitti, nimittäin että hän hallitseisi heitä oikeudenmukaisesti, riemuitsivat.

Kartum on jokseenkin suuri kauppakaupunki. Siinä oli tähän aikaan noin 50,000 asukasta. Tulvien ja sateiden aikoina se on maanpiirin epäterveellisimpiä kaupunkeja. Talot ovat yksikerroksisia, aurinгон paahtamista tiilistä rakennettuja. Ainoastaan ylhäisimpäin rakennukset, kuten eurooppalaisten konsulien asunnot ja lähetyskoulu, ovat rakennetut poltetusta tiilestä. Sellainen oli myöskin kenraalikuvernöörin suuri palatsi, johon Gordon nyt muutti.

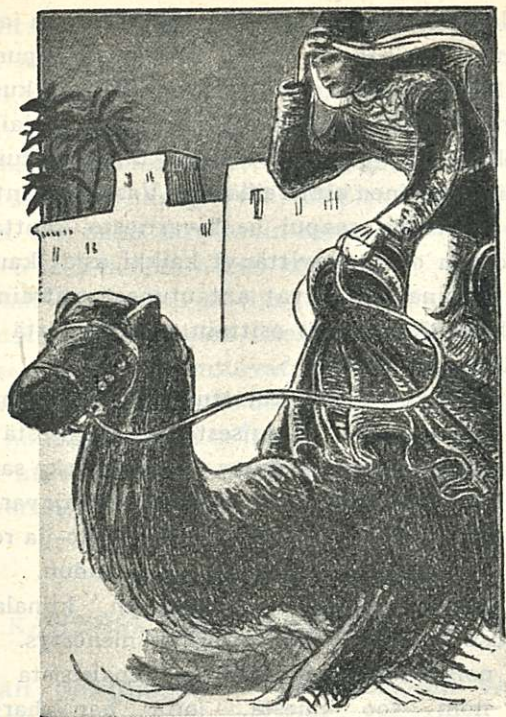
Kauhistiksekseen hän huomasi, että maan tapa pakoitti häntä pitämään kolmatta sataa palvelijaa. Nämä huomasivat jok'ikisen hänen liikkeensä, vartioivat häntä »kuin kultamöhkälettä», kuten hän sanoo. Sitä vastoin he antoivat skorpionien, hämähäkien, sisiliskojen, kyykäärmeiden ja ampiaisten vapaasti asuskella palatsin hämärissä nurkissa, löysipä Gordon joskus skorpioneja pesusienestäänkin.

Eräs Gordonin toimeenpanemia tärkeimpiä uudistuksia oli se, että hän poisti osan niitä omituisia me-

noja, jotka estivät alkuasukasta kääntymästä valituksineen suoraan kenraalikuvernöörin puoleen. — Hän sai enemmän kuin tarpeekseen tällaisista menoista heimopäälliköiden tullessa palatsiin, jolloin hänen täytyi alistua kaikenlaisiin kummallisiin tapoihin. Joskus perinpohjin kyllästyneenä jonkin päällikön liian pitkään vierailuun saattoi Gordon mitä vakavimman näköisenä lausua hänelle vasten kasvoja englanniksi jonkun leikillisen lauseen, kuten »nytpä sinä, miesparka, saattaisit jo mennä tiehesi!» Ja päällikkö, joka ei ymmärtänyt sanaakaan englantia, puhisi ylpeydestä luullen, että hänelle oli osoitettu suuri kunnia.

Ei kestänyt kauan, ennenkuin avunhakijat oikein piirittivät palatsin. Miten toisin kuin ennen, jolloin kenraalikuvernöörin käskystä joka päivä ainakin 10—15 henkilöä ruoskittiin kuoliaaksi palatsin pihalla!

Pian täytyi Gordonin lähteä Kartumista kukistaakseen erään Dar-Furissa puhjenneen kapinan. Kapinalliset olivat monelta taholta piirittäneet täällä olevan egyptiläisen linnavaen, eikä eräästä näitä vastaan lähetetystä joukosta ollut mitään kuulunut. Mukanaan kaksisataa henkivartijaa läksi Gordon tänne suoraan erämaiden halki. Kaikeksi onneksi hän oli saanut ratsastettavakseen erinomaisen kameelin. Sen ainoa vika oli se, että se lähdettyään juoksemaan ei tahtonut millään pysähtyä.

„Salaman nopeudella minä saavuin kaupunkiin.“

Ensiksi tuli Gordonin ottaa kapinallisilta Fodja niminen kaupunki. Ollessaan vielä pitkän matkan päässä kaupungista päästi Gordon kamelinsa juoksemaan täyttä laukkaa. Se kiiti eteenpäin »niin, että

arabialaisetkin hämmästyivät», kertoo hän ja jatkaa: »Salaman nopeudella minä saavuin kaupunkiin. Miten hullunkurinen mahtoi näky ollakaan, kun hänen ylhäisyytensä, puettuna kullalla kirjailtuun marsalkanpukuun, saapui kaupunkiin ikäänkuin vihollinen olisi hänen kintereillään.» Vasta puolentoista tunnin kuluttua saapui henkivartiosto, mutta silloin Gordon oli jo selvittänyt kaikki asiat kaupungissa. Kapinalliset olivat antautuneet osittain pelkästä hämmästyksestä, osittain peljäten, että suuri sotajoukko oli tulossa.

Muutamain päivän kuluttua hän sai ensimmäiset tiedot 3,000 miehen suuruisesta egyptiläisestä joukosta, joka oli tänne lähetetty. Joukko, joka samoin kuin siellä täällä samoilevat egyptiläiset rajavartijat, n. s. bashi-bozukit, oli mitä pahinta roisto- ja roska- väkeä, oli hajaantunut ympäri koko seudun.

Gordonille johtui nyt mieleen kiinalainen joukkonsa ja sillä saavuttamansa menestys. Hän valitsi noista nälkiintyneistä ja repaleisista sotilaista noin 500 miestä, joita hän harjoitti niin paljon kuin suinkin voi. Mutta enemmän kuin näihin joukkoihin hän luotti siihen, että hän rauhallisesti neuvotellen heidän kanssaan voisi muuttaa vihamieliset heimopäälliköt ystävikseen. Näiden avulla hän sitten arveli voivansa lähteä Fasheria vastaan, joka oli kapinallisten pesäpaikka.

Miten Gordon saattoi näin ajatella? Eikö se ollut sulaa hulluutta?

Ei, sitä se ei ollut. Sangen monta kertaa hän oli jo nähnyt, miten suuri vaikutusvalta hänellä oli ihmisiin; hänen omasta mielestään riippui tämä vaikutusvalta siitä, että hän aina rukouksella alkoi tehtävänsä.

Ja hän onnistui tälläkin kertaa. Heimo toisensa jälkeen teki rauhan hänen kanssaan.

Pian Gordon sai selville, että kapina oli saanut alkunsa bashi-bozukien ilkeästä käytöksestä. Kun alkuasukkaat kokoontuivat hänen ympärilleen ja kyynelsilmin pyysivät häneltä anteeksi, ei hän voinut olla huudahtamatta: »Teidän on ennemmin annettava meille anteeksi!» Silloin hän päätti hajoittaa rajavartioston.

KAHDESKYMMENESKUODES LUKU.

Daran pakolaiset. — Pällikköjen vala. — Taistelu »Leopardeja» vastaan.

Daran kaupunkiin, johon Gordon tämän jälkeen tuli, oli hänen maineensa ehtinyt paljoa ennen häntä itseään. Sinne samosi tuhansittain pakolaisia päästäkseen peljättyjen arabialaisten orjakauppiaiden kynsistä. Liittyivätpä monet näistäkin Gordoniin,

joskin tämä tapahtui pakosta. He pelkäsivät näet, että heidät kokonaan kukistaisi koko Dar-Furin mahtavin mies, Suleiman, Zubair pashan poika, joka hallitsi isänsä nimessä ja jolla oli noin 10,000 miehen suuruinen sotajoukko.

Eräältä heimopäälliköistä Gordon sai tietää seikan, jota hän jo ennen oli aavistanut, että nimittäin kapinan takana ja koko sen herättäjänä oli Zubair pasha.

Ennenkuin tämä läksi Kairoon, mukanaan kaksi miljoonaansa, oli hän, kertoi päällikkö, kutsunut kaikki alueensa orjanpyydystystä harrastavat päälliköt erämaahan suuren puun alle. Täällä hän oli vannottanut heitä koraanin kautta, että he kaikki yhtenä miehenä nousisivat hallitusta vastaan hänen antaessaan merkin. — Kun nyt Gordon, jonka nimi oli sekä peljätty että kunnioitettu hänen Sudanin kuvernöörinä olonsa aikana, nimitettiin kenraalikuvernööriksi, alkoi vanha ihmisryöväri toden teolla ruveta pelkäämään vaaran uhkaavan valtaansa ja hän muistutti orjainpyydystäjiä tekemästään valasta. Ja käskyä oli toteltu.

Luonnollisesti Gordon nyt iloitsi siitä, että suuret joukot sen sijaan, että olisivat liittyneet Zubairiin, liittyivätkin häneen. Mutta mistä hän saisi ravintoa kaikille näille pakolaisille, näille orja paroilta, joista useimmat eivät olleet Daraan tekemänsä matkan

viimeisinä vuorokausina saaneet ruuan hiventäkään? Maa oli autio, nälänhätä raivosi ympäristöllä. Ja ensiksihän hänen täytyi katsoa, että hänen sotajoukkonsa saivat ruokaa! Enin häntä säälistivät vaimot ja lapset.

Saattaa kyllä ymmärtää, millaiset hänen tunteensa olivat, kun hän eräessä kotiin kirjoittamassaan kirjeessä huudahtaa: »Tahtoisin antaa henkeni aivan tänä päivänä lieventääkseni näiden ihmisparkain hätää.» Yhä enemmän hänelle selveni, että suurin vaikeus tässä hänen aloittamassaan taistelussa ei ollut itse orjakaupan kukistaminen, vaan huolenpito avuttomista orjista.

Juuri kun Gordonin piti lähteä Darasta, sai hän tietää, että eräs lukuisa vihollisjoukko, Leopardit, oli noussut kapinaan ja aikoi eroittaa hänet erästä lähellä olevasta sotavoimasta. Ei ollut muuta neuvoa kuin kiireimmiten hyökätä heidän kimppuunsa, ja niinpä Gordon läksi matkaan joukkoineen, johon vielä liittyi apujoukko erästä hänelle alamaisestä heimosta. Syntyi ankara taistelu — ja kaikki Gordonin »sankarit» läksivät käpälämäkeen. Mutta kaksikymmentä urhoollista neekeriheimoon kuuluvaa miestä piti puolensa useita satoja Leopardveja vastaan!

»Olin haljeta harmista», kirjoittaa Gordon, »nähdessäni nämä kaksikymmentä urhoollista miestä rat-

sastavan kerallani Leopardija vastaan, kun sitä vastoin omat mieheni hiipivät piiloon ja pakenivat.»

Hetkeksi hänessä heräsi halu kuolla sankari-kuolema näiden kahdenkymmenen urhoollisen miehen kanssa, mutta ajatellessaan, miten hänen hallittavalleen alueelle sitten kävisi, kesti hän kiusauksen.

Kukistaakseen täydellisesti Leopardit ei Gordonnilla lopuksi ollut muuta neuvoa kuin sulkea heidän vesilähteensä, seikka, joka kyllä koski häneen kovasti, etenkin vaimojen ja lasten vuoksi.

Keino olikin tehoisa. Ennen pitkää tulivat miehet joukoissa hengästyneinä, kuivin huulin, pyytämään armoa.

Otettuaan heiltä heidän keihäänsä vannotti Gordon heitä koraanin kautta ja lähetti heidät sitten kaikki tyynni lähimmälle lähteelle virkistämään itseään. Hän nautti sanomattomasti nähdessään heidän juovan kyllikseen.

KAHDESKYMMENESSEITSEMÄS LUKU.

Huonoja palvelijoita. — »Gordonin kaappaukset.»

Gordon läksi sitten Fasheria kohti ja valloitti tämän kaupungin. Lakkaamatta hän sai kärsiä sotamiestensä raukkamaisuudesta ja epäluotettavuudesta. Kaiken lisäksi hänen musta kirjurinsa sairastui, niin että hänellä itsellään oli entistä enemmän tekemistä.

Pienimmänkin asian vuoksi tunkeutuivat ihmiset ilmoittautumatta hänen telttansa ja koettivat saada heti asiansa toimitetuksi.

Jos hän olisi voinut luottaa palvelijoihinsa apuun, olisi hänellä ollut paljon helpompi. Mutta hänen itsensä täytyi yksin herättääkin heidät aamuisin. Joskus tultuaan kotiin peräti uupuneena hän huomasi, että tuulispää oli temmannut hänen telttansa, mutta vierellä istuivat palvelijat kaikessa rauhassa, ikäänkuin olisivat odottaneet, että telta nousisi itsestään paikoilleen. »Sellaisten tapahtumain jälkeen en ollut mikään enkeli», kirjoitti hän kotiin.

Sillä välin oli Suleiman päättänyt oivallisine joukkoineen uskaltautua otteluun Gordonin kanssa. Hän läksi Daraa kohti ja aikoi valloittaa tämän kaupungin.

Silloin Gordon päätti tehdä tapansa mukaan uhkarohkean kaappauksen.

Nähdessään ettei ollut hukattava ainoatakaan silmänräpäystä, jos mieli yllättää Suleiman, ei hän malttanut odottaa edes henkivartiostoaan, vaan läksi yksin edeltäkäs in kamelillaan Daraan. Miten ihmeellisen onnellisesti tämä uhkarohkea yritys päättyi, siitä hän kertoo kirjeessään sisarelleen seuraavasti:

»Tulin kuin salama väkeni keskelle Daraan. Toinnuttuaan hieman hämmästyksestään ampuivat he tervehdyslaukauksen. Minun vaivainen suojeluväki raukkani! Missähän se mahtoi olla? Kuvitteleppa mielessäsi yksinäisen, pölyisen, päivänpaahtaman miehen kokonaan hyönteisten peittämänä äkkiä ilmestyvän mitään aavistamattomien alkuasukasten keskelle! He olivat aivan kuin herpaantuneet eivätkä tahtoneet uskoa silmiään. — Ei ollut mitään päivällistä odottamassa minua pitkän ratsastusmatkani jälkeen, mutta sainhan levollisen yön, jolloin saato in unohtaa kaiken kurjuuteni.

Päivän koittaessa nousin ylös, pu in päälleni kedii-
vin lahjoittaman kultaisen virkapukuni ja menin ulos tarkastellakseni joukkojani. Sen jälkeen nousin hevosen selkään, ja henkivartiostonani bashi-bozuryöväreitä ratsastin toisten ryövärien leiriin kolmen peninkulman päähän kaupungista.

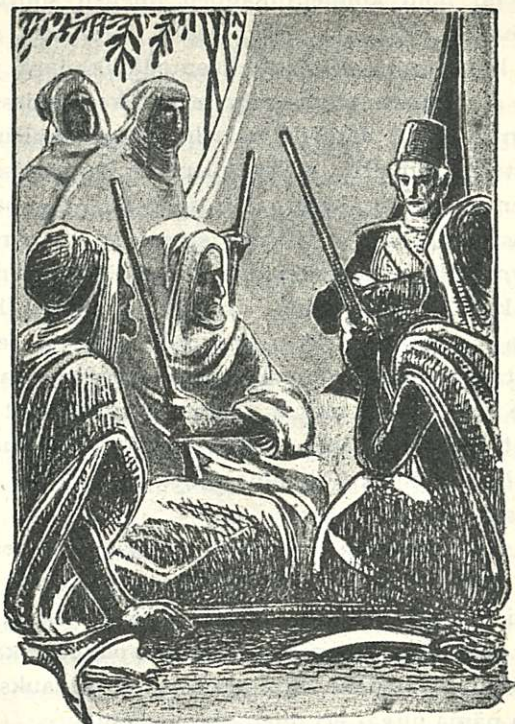
Zubairin poika tuli minua vastaan — hän oli kaunis, kaksikymmenvuotias nuorukainen — ja minä ratsastin hänen kanssaan halki ryöväri leirin.

Siellä oli noin kolmentuhannen miehen suuruinen sotajoukko. Minä ratsastin hänen teltalleen; sinne olivat kokoontuneet kaikki hänen päällikkönsä, jotka aivan ällistyivät nähdessään minut keskuudessaan. Pyysin lasillisen vettä ja palasin sitten takaisin kehoitettuani Zubairin poikaa tulemaan heimolaisineen luokseni vastavierailulle. He tulivatkin hampaisiin asti asetettuina, ja heidän istuessaan ympärilläni puoliympyrässä ilmaisin heille valikoiduin sanoin arabian kielellä ajatukseni, nimittäin, että heillä oli kapina mielessä ja että minä riisuisin heiltä aseet ja hajoittaisin heidät. Se oli minun viimeinen sanani.

He kuuntelivat minua vaieten ja poistuivat sitte neuvottelemaan. Sain juuri heidän kirjelmänsä, jossa he vakuuttavat alamaisuuttaan. Kiitän Luojaani siitä.»

Mutta Suleiman antautui ainoastaan näennäisesti. Saavuttuaan pesäpaikkaansa, Shekkaan, neuvotteli hän muutamien arabialaispäällikköjen, Darassa sovinnon tehneiden orjakauppiaiden kanssa ja tahtoi taivuttaa heitä rikkomaan lupauksensa. Mutta nämä olivat eri mieltä keskenään.

Gordon, joka aavisti, mitä oli tekeillä, päätti vielä kerran oikein tuntuvalta tavalla näyttää heille mahtinsa. Nopeaan, mutta mukanaan ainoastaan neljä komppaniaa hän samosi Shekkaan. Nytkin hänen persoonallisuutensa vaikutti niin voimakkaasti, että Sulei-

„ . . . ilmaisin heille valikoiduin sanoin arabian
kielellä ajatukseni.“

man alistui. Mutta jälkeenpäin hän sai tietää, että niinä kahtena päivänä, jotka hän oli ollut siellä, oli pidetty sotaneuvottelua siitä, olisiko hänet otettava vangiksi vai eikö. Luultavasti juuri hänen täydellinen välinpitämättömyytensä vaarasta herpasi viholliset, niin että he eivät tulleet ottaneeksi häntä kiinni.

Vihdoinkin — lokakuussa — Gordon saattoi palata Kartumiin. Kansa tuli riemuiten häntä vastaan, sillä viesti hänen rohkeasta, nopeasta voittokulustaan oli saapunut ennen häntä. Mutta nyt hänellä olikin tuhansia asioita selvitettävänä. Virkamiehiä, liikemiehiä, pappeja, konsuleja, tungeskeli lakkaamatta hänen vastaanottohuoneessaan, niin että hän tuskin ehti edes nauttia aterioitaan.

KAHDESKYMMENESKAHDEKSAS LUKU.

**Uusia kapinoita. — Orjakaupan kauhuja. —
Gessin ja Suleimanin välinen taistelu. —
Oikeutta!**

Vuosi 1878 oli Gordonille kovien koetusten vuosi. Hän sairastui ollen kauan hyvin huonona, ja sitä paitsi antoi orjalähetysten vangitseminen hänelle paljon työtä — kahden kuukauden aikana hän otti niitä takavarikkoon kokonaista kaksitoista. Kaiken

muun lisäksi puhkesi vielä uusia mustan pashan alkuunpanemia kapinoita. Tämä mies oli yhä edelleen salaisessa yhteydessä Suleimanin ja suurimpain orjainomistajain kanssa. Hänen salainen laskelmansa oli — kuten sittemmin kävi selville — että hallitus, joka tiesi mikä vaikutusvalta hänellä oli Sudanissa, antaisi hänen tehtäväkseen kapinallisten kukistamisen. Sitten hän pääsisi vapaaksi vankeudestaan! Nubar pasha, joka oli raivoissaan sen vuoksi, että Gordon ei antautunut hänen tahdottomaksi välikap-paleekseen, oli Zubairin puolella.

Mutta Gordon oli reipas kuten ainakin. Koska hän ei itse tahtonut poistua Kartumista, lähetti hän parhaan avustajansa, Gessin, joukko-osastoineen Suleimania vastaan, joka nytkin johti kapinaa. Kernaasti hän olisi tahtonut lähettää Gessille lisäjoukkoja, mutta kaikkiin hallitukselle tekemiinsä esityksiin lisäjoukkojen saamiseksi hän sai kieltävän vastauksen. Nubar näet oli hallituksen ohjissa! Mitä iloiseksi Gordon tulikaan, kun hän eräänä päivänä sai tiedon, että kediivi oli eroittanut Nubarin! Sitten hänelle todellakin onnistui joukkojen saaminen.

Jonkun ajan kuluttua Gordon päätti kukistaa Dar-Furissa ja Kordofanissa syntyneet levottomuudet ja sitten liittyä Gessiin. Jälleen hän sai tehdä pitkiä kameliratsastuksia yksinäisten erämaiden halki. Heh-

kuvan kuumina päivinä ja purevan kylminä öinä hän kiiti yli äärettömien hietalakeuksien. Lakkaamatta hän kohtasi orjakaravaaneja, joita usein johtivat hänen omat viheliäiset bashi-bozukinsa.

Gordonin kotiinsa kirjoittamasta kirjeestä voi saada käsityksen kaikesta hänen näkemästään kurjuudesta.

»Minä vihaan (ei ole olemassa mitään muuta sanaa) näitä arabialaisia¹ ja minä rakastan näitä mustia neekerejä, jotka ovat yhtä kärsivällisiä ja hiljaisia kuin arabialaiset ovat halpamaisia, julmia ja raukkamaisia. Kaiken tämän kurjuuden aiheuttavat arabialaiset pashat. Minä en jäisi tänne enää ainoaksi-kaan päiväksi näiden viheliäisten vuoksi, mutta mustien puolesta saattaisin antaa henkeni — — Ainoakaan mies, jolla on äiti, sisaria tahi lapsia, ei voisi olla tunteeton näiden onnettomien olentojen kuulumattomille kärsimyksille.

Tänä iltana tuotiin minun luokseni seitsemän kauppiasta orjajoukkoineen. On mahdotonta kuvata näiden ihmisten kurjuutta — toiset heistä ovat lapsia, jotka eivät ole vielä täyttäneet kolmeakaan vuotta. He ovat tulleet jalkaisin Shekkasta halki tämän polttavan kuuman erämaan, ja se on

¹ Vuosisatojen kuluessa oli arabialaisheimo toisensa jälkeen tullut yli Punaisenmeren Afrikkaan ja asettunut sinne.

matka, joka saattaa minut k a m e l i l l a r a t s a s t a e n k i n kauhistumaan!

Vangitutin heti kauppiaat ja tein kaiken voitavani orjien hyväksi. Pidän edelliset vangittuina, kunnes näen hyväksi heidät vapauttaa. — — Kernaimmin tahtoisin ampua heidät, mutta nykyiset lait eivät sitä salli. — — Koko tie Shekkaan asti on täynnä jälkiä noiden hirviöiden raakuuksista; se on pääkallojen peittämä.

Kun vanki raukka näantyy uupumuksesta ja nälästä, on luoti otsaan ainoa armo, joka hänelle osoitetaan, ennenkuin hänet jätetään sakaalien ja korppikotkien saaliiksi. Miten monet tuhannet onnettomat ovatkaan kulkeneet tätä tietä! — Tällä retkellä vapautettujen orjien luku on ainakin 1,700! Useimmat ovat naisia ja lapsia. Minä luulen, niin ainakin toivon, että he ovat onnellisia vapautuksensa johdosta.

Eräs pieni pojan palleroinen, jonka nimi on Capsune ja joka ei ole vielä nelivuotiaskaan, on antanut minulle tärkeitä tietoja orjakauppiaista. Tällä pienellä olennolla on pää, iso vatsa ja pienet koivet, lihat kuin nuppineulat. Capsune ei hymyile koskaan, pieni poika parka on jo saanut kärsiä liian paljon voidakseen olla hilpeä. Kysyin häneltä tänään, onko hän jo toipunut väsymyksestään, ja hän vastasi: 'En, en, minä olen väsynyt ja minä olen sairas

janosta.¹ Sen jälkeen kun kirjoitin nämä rivit, ovat minun sotilaani likitienoilta jo löytäneet 45 orjaa, naisia ja lapsia, kaksi orjanpyydystäjä ja suuren joukon aseja ja kameleja. — — Miten voinkaan kuljettaa kaikki nämä orjat, joiden luku todenmukaisesti kohoaa vielä kaksinkertaiseksi, mukanani halki erämaan tietä, joka kulkee vedettömien seutujen kautta! Minä en voi enempää, tuntuu kuin sydämeni lakkaisi lyömästä. Ei mikään, ei mikään hyvä tässä maailmassa saattaisi minua enää houkutella. Ainoa mitä toivon, on yö, jona en tarvitsisi uneksia! Älä kuitenkaan luule, että olen menettänyt kaiken rohkeuteni!»

Enin syytti Gordon kurjuudesta Egyptin hallitusta. Tämähän oli kutsunut hänet lopettamaan orjakauppaa sitoutuen Englannin kanssa v. 1877 tekemässään sopimuksessa rankaisemaan kuolemalla siihen syylliset, mutta samalla antanut julistuksen, jossa säädettiin, että orjakauppa vielä kaksitoista vuotta olisi luvallinen Sudanissa. S i t t e m m i n olisi lain rikkominen rangaistava vähintään viiden vuoden vankeudella.

¹ Capsunen otti sitten hoiviinsa eräs englantilainen nainen, joka oli Gordonin ystävä. Pieni poika ei koskaan unohtanut „hyvää pashaa“ ja puheli hyvin mielellään hänestä hoivaajansa keralla. Kerran hän kysyi peloissaan, oliko Gordonilla vielä jäljellä siniset silmänsä, joilla hän saattoi katsoa aivan hänen lävitsensä.

Turhaan oli Gordon kerran toisensa jälkeen viitanut molempien lakien väliseen ristiriitaan. Kairossa ei ollenkaan kiinnitetty huomiota hänen sanoihinsa.

Valonsäteenä hänelle olivat hänen Gessiltä saamansa tiedot. Tämä oli saanut helposti matkan varrella olevat heimot liittymään itseensä, sillä Suleiman oli harjoittanut mitä kauheinta julmuutta; hän oli käynyt useiden turkkilaisten joukkojen kimppuun hakkauttaen heidät maahan sekä oli useiden orjapyydystäjien kanssa ryöstänyt tuhansia ihmisiä Bahr-el-Ghazalin alueen kylistä.

Koska hänellä oli kymmenentuhannen miehen suuruinen sotajoukko, oli hän täysin varma, että hän voisi helposti voittaa Gessin ja hänen harvat joukkonsa. Niin, olipa hän niin varma menestyksestään, että ostatti valmiiksi köysiä Gessin ja hänen miestensä sitomista varten. — Sitten seurasi taistelu toisensa jälkeen, ja Suleiman joutui joka kerta häviölle. Vihdoin hän vannotutti miehiänsä koraanin kautta, että he joko voittavat tahi kuolevat. Mutta Gessi ja hänen joukkonsa, joita menestys oli rohkaissut, päättivät myöskin taistella, kunnes täydellisesti voittaisivat vihollisensa.

Seuraavassa taistelussa Gessi jälleen voitti. Silloin Suleiman tuli aivan raivoihinsa, huusi tahtovansa kuolla, ja hänet saatettiin ainoastaan väkivalalla estää heittäytymästä jälleen taisteluun.

Gessin menestyksistä huolimatta kesti taistelua kuitenkin monta kuukautta, Suleiman onnistui näet aina pakenemaan viime hetkessä.

Mutta vihdoinkin Gessi sai hänet käsiinsä. Hän oli vetäytynyt vaikeapäisyiseen vuoriseltuun ja luuli siellä olevansa turvassa. Gessi, joka kuitenkin oli saanut vihiä hänen olopaikastaan, kiiruhti sinne pika-marssissa ja yllätti hänet eräänä aamuna hänen vielä maatessaan. — Kauheasti raivostui nuorukainen huomattessaan miten pieni se joukko oli, joka Gessillä oli ollut mukanaan.

»Jospa minun isäni olisi ollut täällä, ei meitä koskaan olisi voitettu!» huudahti hän.

Huomattavimmat orjakauppiat, luvultaan noin 150, otettiin vangiksi, mutta Suleiman ja kymmenen pääjohtajaa ammuttiin Gordonin käskystä.

Kuolleelta Suleimanilta löydettiin Zubairin lähettämä kirje, jossa tämä kehoitti poikaa asettumaan kapinallisten johtajaksi. Tiedonanto tästä lähetettiin Kairoon. Zubair asetettiin oikeuden tutkittavaksi, todistettiin syylliseksi ja tuomittiin kuolemaan. »Saatte nähdä, että hänelle ei kuitenkaan tapahdu mitään», kirjoitti Gordon, saatuaan tiedon tuomiosta. Ja aivan oikein — Zubair säilytti edelleenkin henkensä ja sai joka kuukausi elatuksensa kediivin rahastosta.

KAHDESKYMMENESYHDEKSÄS LUKU.

Uusi kediivi. — Panetteluja ja juonia. —

»Mene, mene, tekel, upharsin.»

Toukokuussa 1879 Gordon sai tärkeitä tietoja: Gessin lopullisen voiton Suleimanista ja kediivi Ismaelin kaatumisen. Useiden juonittelujen jälkeen oli sulttaani eroittanut jälkimäisen, ja häntä seurasi nyt hänen vanhin poikansa, Tewfik.

Uusi kediivi kutsutti Gordonin Kairoon antaakseen hänelle uuden tehtävän: hänen tuli koettaa ohjata rauhankeskusteluja Abessiinian kanssa, koska tämän maan ja Egyptin välit olivat kireät.

Kairossa Gordon huomasi, että orjakaupalle ystävällisillä pashoilla oli entistäänkin suurempi valta. He olivat tehneet kaiken voitavansa herättääkseen Tewfikissä epäluuloa Gordonia kohtaan. Levitettiinpä sellainenkin huhu, että Gordon pyrki Sudanin sulttaaniksi. »Ei, sellainen ei todellakaan sopisi meidän suvullemme», sanoi Gordon, kun huhu saapui hänen korviinsa.

Lähtiessään Kairosta mennäkseen Abessiiniaan lausui Gordon, että hän, jos saisi kuulla jonkun ministereistä vehkeilleen häntä vastaan, pyytäisi Tewfikä määräämään tälle rangaistuksen, joka oli kuolemanrangaistuksen veroinen, nimittäin, että hänet määrättäisiin Sudanin kenraalikuvernööriksi!

Gordon oli syvästi loukkaantunut kaikista juoruista, joita hänestä oli levitetty Kairossa, ja raskain sydämin hän läksi Abessiiniaan, varsinkin huomatesaan Egyptin tehneen itsensä syypääksi moniin vääryyksiin tätä maata kohtaan.

Abessiiniassa Gordonilla oli monet vaikeudet ja vastukset voitettavinaan. Maan kuningas, Johannes, oli tyrannimainen, kavala, epäluuloinen ruhtinas, joka kaikin tavoin koetti ärsyttää ja nöyryyttää Egyptin lähettilästä. Hän joutui kuitenkin melkein suunniltaan hämmästyksestä, kun Gordon ei näyttänyt olevansa milläänkään hänen mahtailustaan.

Ensimmäisessä juhlallisessa vastaanottotilaisuudessa oli Gordonia varten asetettu tuoli pari porrasta alemmaksi valtaistuinta. Mutta Gordon, jonka tuli edustaa Egyptin kediiviä, ei taipunut tähän järjestykseen, vaan muutti aivan levollisesti tuolinsa valtaistuimen viereen.

Kuningas sanoi silloin vihastuneena: »Ettekö tiedä, Gordon pasha, että minä voin surmata teidät heti paikalla, jos tahdon?»

»Tiedän sen varsin hyvin, teidän majesteettinne; tehkää niin, jos se tuottaa teille kuninkaallista huvia! Minä olen valmis.»

»Mitä, valmis kuolemaan?» huudahti kuningas hämmästyneenä.

»Niin juuri», vastasi Gordon, »minä olen aina

valmis kuolemaan, ja kaukana siitä, että pelkäisin kuolemaa, katsoisin sitä teidän osoittamaksenne palvelukseksi minulle. Te vapauttaisitte minut kai-kista niistä huolista, joita vastaisuus minulle tarjoaa.»

Kuningas huudahti aivan kalpeana:

»Silloinhan minun valtani ei herätä teissä pienintäkään pelkoa?»

»Ei vähintäkään», vastasi Gordon täysin levollisena.

Kuningas Johannes osoittautui aivan mahdottomaksi keskusteluihin, jonka vuoksi Gordonilla ei ollut muuta neuvoa kuin lähteä pois.

Hän marssi halki vuoriston, tietttömiä, autioiden seutujen. Mutta tuskin hän oli ehtinyt kulkea muutamia tunteja, kun hänen kimppuunsa kävi Ras Arya, Johanneksen isä, mukanaan 120 abessiinialaista.

Gordon seurueineen suljettiin pieneen kylään, ja vasta suurten vaikeuksien jälkeen onnistui hänen lahjomalla lähettää kediiville sähkösanoma, jossa hän pyysi tätä lähettämään rykmentin ja kaksi kanuunavenettä lähimpään kaupunkiin, Massauaan. Mutta mitään vastausta ei kuulunut, eikä mitään joukkoja saapunut. Koska monet Kairosta saapuneet tiedot viittasivat siihen, että kediivi oli kokonaan lakannut pitämästä huolta hänen asemastaan, ei Gordonilla ollut mitään muuta neuvoa kuin maksaa Ras

Aryan vaatimat suuret lunnaat, kokonaista 1,400 puntaa. Noin 14-päiväisen vankeuden perästä Gordon saapui Massauaan, jossa suureksi ilokseen tapasi tänne aivan sattumalta saapuneen englantilaisen kanuunaveneen. On epätietoista miten olisi käynyt, jollei tätä olisi ollut.

Jo ennen Abessiiniaan lähtöään oli Gordon päättänyt luopua kediivin palveluksesta. Osittain hän oli kyllästynyt egyptiläisten ministerien ja etenkin jälleen armoihin otetun Nubarin vehkeilyihin, osittain hän tunsu itsensä melkein murtuneeksi kaikista huolistista ja kaikesta työstä. Tewfikin menettely hänen joutuessaan ahdinkoon Abessiinian-retkellään oli omiaan vain vahvistamaan hänen päätöstänsä.

Vuoden 1879 loppupuolella oli Gordon jälleen Kairossa. Siellä hän joutui useihin yhteentörmäyksiin pashojen kanssa. Hän lausui heille suoraan totuuden ja viime työkseen hän lähetti heille lähtiesään Kairosta näin kuuluvan sähkösanoman: »Mene, mene, tekel, upharsin». (Katso, minä olen sinut vaa'alla punninnut ja köykäiseksi havainnut.) Kaikki selvänäköiset epäitsekkäät egyptiläiset virkamiehet ymmärsivät, minkä sanomattoman tappion hänen lähtönsä Egyptille tuotti.

Mutta ennen kaikkea häntä luonnollisesti kaivattiin Sudanissa. Sen onneton kansa sai pian kokea, millainen suojelija »hyvä pasha» oli heille ollut.

Kenties vasta Egyptistä lähdettyään ja saavuttuaan kotiinsa Englantiin tunki Gordon, miten ylen välttämätön hetken lepo hänelle oli. Afrikassa olivat vastuunalaisuus ja lakkaamaton hermojenjännitys pitäneet häntä pystyssä. Nyt hän ikäänkuin lyyhistyi kokoon.

Jotenkin pian hän kuitenkin toipui. Hyvin iloiseksi hän tunki itsensä saadessaan joka päivä olla yhdessä Augusta sisarensa kanssa. Kaikista ihmisistä oli hän Gordonia lähinnä ja ymmärsi häntä parhaiten. Hänelle hän myöskin kirjoitti kernaimmin ja useimmin.

KOLMASKYMMENES LUKU.

**Jälleen kotona. — Gordonin lepovuosi. —
Kuningas Leopoldin antama tehtävä. —
Afrikan-matka.**

Voimien mukana palasi myöskin toimintahalu.

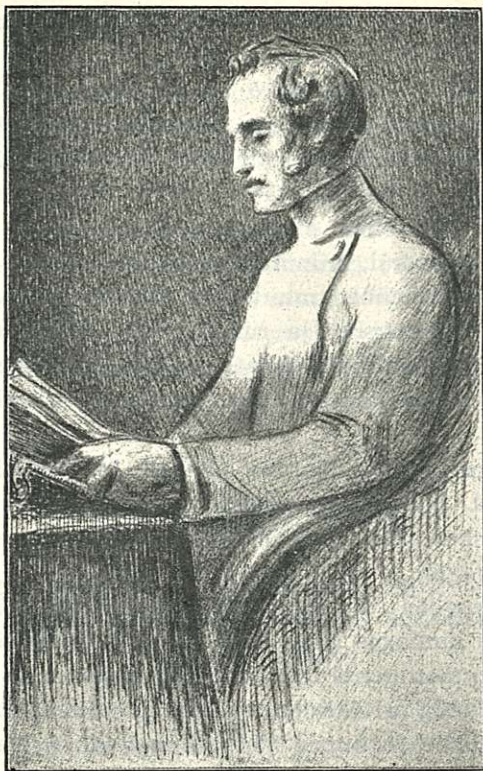
V. 1880 Gordon meni Intian varakuninkaan palvelukseen. Mutta kun tämä työ ei häntä tyydyttänyt, jätti hän sen pian. Oltuaan sitten melkein vuoden Mauritius-saarella insinöörikunnan päällikkönä ja oleskeltuaan sen jälkeen Kapmaassa suorittamassa erästä hallituksen hänelle antamaa tehtävää, päätti

hän toteuttaa jo kauan hautomansa lempiajatuksen: hän päätti käydä pyhässä maassa.

Täällä hän vietti koko vuoden 1883. Se oli Gordonin elämän varsinainen lepoaika, ja hänen kotiinsa kirjoittamista kirjeistä saa selvän käsityksen siitä, miten hän tästä nautti. Maan luonto ja väestö, johon hän pitkällä vaellus- ja ratsastusretkillään tutustui, kiinnittivät suuresti hänen mieltään. Mutta ennen muuta hän käytti aikansa raamatuntutkimuksiin ja rukoukseen. Miten kiitollinen ja iloinen hän olikaan saadessaan oikein syventyä siihen kirjaan, joka hänelle oli rakkain kaikista!

Enimmäkseen Gordon oleskeli Jerusalemissa ja Jaffassa. Viimeksimainitussa kaupungissa hän myöskin oleskeli silloin, kun hänet kutsuttiin uuteen suureen työhön.

Jo vuoden 1880 alussa oli Kongovaltion hallitsija, Belgian kuningas Leopold, kääntynyt Gordonin puoleen pyytäen häntä tulemaan palvelukseensa. Lokakuussa 1883 sai Gordon nyt kuninkaalta sähkösanoman, jossa hän kutsui hänet Kongovaltion hallituksen johtoon. Hän muistutti Gordonia hänen kerran antamastaan puolinaisesta lupauksesta, ja Gordon, joka ymmärsi täällä saavansa suuren toiminta-alueen, päätti ottaa tarjouksen vastaan. Olihan Kongossa-kin kysymyksessä orjakaupan poistaminen ja sivilis-

„Miten kiitollinen ja iloinen hän olikaan saadessaan oikein syven-
tyä siihen kirjaan, joka hänelle oli rakkain kaikista!“

tyksen levittäminen. Hän ei kuitenkaan tiennyt asiaa, joka vasta myöhemmin tuli tunnetuksi, nimittäin, että kuningas Leopold oli aikonut tehdä hänet Kongoon kuninkaaksi.

Saman vuoden uudenvuodeniltana Gordon saapui Genuaan, ja itse uudenvuodenyönä hän tuli Brysseliin käydäkseen kuninkaan luona kunniatervehdyksellä ja ottaakseen vastaan määräykset.

Belgiaan Gordon jäi muutamiksi viikoiksi. Sillä ajalla hän kävi myöskin muutamia kertoja Englannissa.

Kaikki oli valmista hänen Kongoon lähtönsä varten, jonka tuli tapahtua tammikuun 26 päivänä. Mutta 17 päivänä hän sai kenraali Wolseleyltä sähkösanoman, jossa oli ainoastaan sanat: »Tulkaa heti!» Samana iltana Gordon läksi Brysselistä, ja jo kahdeksan aikana seuraavana aamuna hän oli kenraalin luona. Hän tiesi jo ennestään, mistä oli kysymys, sillä Wolseley oli hänen käydessään Lontoossa kutsunut hänet luokseen ja neuvotellut hänen kanssaan. Vaikeita rauhattomuuksia oli syntynyt Sudanissa, ja Englannin hallitus tarvitsi häntä siellä!

Päätös tehtiin kuitenkin vasta puolenpäivän ajoissa kaikkien ministerien kokoonnuttua.

»Hänen majesteettinsa hallitus tarvitsee teidän apuanne. Se on päättänyt poistaa joukot Sudanista, koska se ei tahdo enää vastata maan vastaisesta hal-

linnosta.» Tahdotteko ottaa tämän tehtäväksenne?» kysyi lordi Wolseley juhlallisesti.

Ja Gordon vastasi päättävästi: »Tahdon.»

Olihan selvää, että kuningas Leopoldin kanssa tehty sopimus oli rikottava, silloin kun hänen oma maansa tarvitsi hänen palvelustaan.

Töin tuskin Gordon ehti tavata sukulaisiaankaan, sillä asia oli niin kiireellinen, että hänen täytyi jo samana iltana lähteä Englannista. Hänen veljensä Henry tapasi hänet ilosta säteilevänä. Mitkään huolet tai pelot eivät näyttäneet häntä painavan.

Apulaisekseen Gordon sai erinomaisen miehen, eversti Stewartin, joka jo ennen oli oleskellut Sudanissa ja joka jo monta vuotta oli halunnut päästä Gordonin palvelukseen.

KOLMASKYMMENESYHDES LUKU.

Sudanin rauhattomuuksien syyt.

Mitä oli sitten Sudanissa tapahtunut, koska Gordonia siellä tarvittiin?

Ei kestänyt kauan, ennenkuin kediivi Tewfik selvästi osoitti, ettei hän kyennyt hallitsemaan. Koska hän oli nuori ja heikko, joutui hän oikuttelevien ministerien ja pashojen leikkikaluksi. Kansa oli

hänelle vihamielinen, koska hän melkoisessa määrässä noudatti Englannin hallituksen ohjeita. Vihdoin muodostui erikoinen puolue, joka tahtoi saada kediivin ottaaman neuvonantajikseen ainoastaan kotimaisia miehiä.

Tämän puolueen johtajana oli Arabi pasha.

Hänen valtansa yhä suureni, viha muukalaisia vastaan kasvoi kasvamistaan, ja v. 1882 se puhkesi ilmi, kun joukko eurooppalaisia murhattiin. Englantilaisille ja ranskalaisille, jotka olivat melkolailla sekaantuneet Egyptin asioihin, näytti asema synkältä. Ja koska oli syytä peljätä, että Arabi pasha aikoi sulkea Suezin kanavan, päätti Englannin hallitus sekaantua leikkiin.

Aleksandriaa pommitti englantilainen laivasto, ja brittiläinen, kenraali Wolseleyn johtama sotajoukko kukisti Arabin joukot. Sittemmin ajettiin Arabi maanpakoon ja hänen eroittamansa Tewfik kohotettiin jälleen valtaistuimelle. Mutta tästä lähtien hän oli ainoastaan varjokuningas ja Englannin vasalli. Hän ei saanut tehdä mitään tärkeää päätöstä neuvottelematta asiasta Englannin Kairossa olevan lähettilään kanssa.

Näinä pohjois-Egyptissä tapahtuneiden mellastusten aikoina olivat Sudanin maiden asukkaat kerran toisensa jälkeen valittaneet kediiville viheliäistä kohtaloaan. Vaikka Gordon niin ankarasti oli varoitta-

nut Tewfikiä ottamasta palvelukseensa erästä Reuf pasha nimistä miestä, joka hänen oli täytynyt eroittaa virasta kaksi kertaa, nimitti kediivi kuitenkin tämän miehen Gordonin seuraajaksi Sudaniin. Väestö, joka Gordonin kolme vuotta sitä hallitessa oli tottunut oikeudenmukaiseen ja inhimilliseen kohteluun, sai nyt kärsiä täydellistä mielivaltaa. Parhaan käsityksen asiain tilasta voimme saada erään englantilaisen sanomalehtimiehen Sudanin oloista antamasta kuvauksesta.

»Jokaisen asukkaan», sanotaan siinä, »tulee maksaa veroa itsensä, lastensa ja vaimojensa puolesta. Jokainen vero kiskotaan kolminkertaisesti: ensiksi hallitukselle, sitten kantomiehelle ja vihdoin kenraalikuvernöörille. On itsestään selvää, että molemmat viimeksimainitut maksut riippuvat täydellisesti laittomasta kiristysjärjestelmästä, mutta maksettavat ne ovat viimeiseen ropoon.

Maanviljelijän tulee maksaa kolme puntaa vuodessa siitä yksinkertaisesta oikeudesta, että hän saa kylvää maissinsa, kahdeksan puntaa siitä, että saa ohjata veden Niilistä pellolleen, joka ilman tätä on viljelykseen kelpaamaton. Hänen täytyy lopuksi maksaa erityinen vero siitä, että saa kylvää viljansa. Jos sato on hyvä, tulee vero kaksinkertaiseksi sekä hallitukselle että pashalle.

Jokaisesta joessa kulkevasta veneestä maksetaan

vuosittain neljä puntaa. Pienimmästäkin ansiosta on maksettava veroa. Selkäsauna ja vankeus odottavat vastahakoista. Jos joku talonpoika parka ostaa vihe-
liäisen vaaterievun vaimolleen tahi lapselleen tahi jos hän koettaa tukkia reiän ränstyneessä majassaan, niin heti sanotaan, että hänellä on varmaan kätkössä rahoja, ja heti on verojenkantaja kintereillä. Lyhyesti sanoen: kansan täytyy maksaa maksamistaan ja taaskin maksaa, kyetköönpä tahi ei.»

Kun nyt sudanilaisten valitukset eivät koskaan kuuluneet Kairoon, oli selvää, että heillä ei ollut mitään muuta neuvoa kuin nousta julkiseen kapinaan. Ker-
ran toisensa jälkeen oli Gordon ennustanut kediiville seurauksen olevan sellaisen, jos hän edelleen antaisi hallita Sudania vanhalla tavalla.

Mutta sillä, että kapina puhkesi juuri vuonna 1882, oli erikoiset syynsä.

Keski-Afrikassa on kokonaisia kansakuntia, jotka tunnustavat Muhammedin oppia. Näiden kansojen keskuudessa vallitsi jo varhain se usko, että, heidän ajanlaskunsa mukaan noin vuonna 1300 — meidän 1883 — ilmestyisi M a h d i (Jumalan ohjaama) niminen profeetta, jonka olisi miekalla täytettävä Muhammedin työ, nimittäin kaikkien uskottomien sukupuuttoon hävittäminen maan päältä ja vanhurskauden valtakunnan perustaminen. Tällä Mahdilla tulisi olla sama nimi kuin profeetta

Muhammedilla ja hänen isällensä ja äidillensä tulisi olla sama nimi kuin tämän vanhemmilla: Abdallah ja Amina.

Kaikki tämä soveltui erääseen Dongolan kaupungista kotoisin olevaan nubialaisen. Isä oli veneenrakentaja, ja nuorena antautui Muhammed samaan ammattiin. Kun isä oli häntä eräänä päivänä kurittanut siitä, että hän ei tahtonut tehdä työtä, vaan vajosi lakkaamatta haaveiluihin ja mietiskelyihin, läksi hän pois kotoa.

Hän meni sitten erään hyvin viisaana pidetyn fakiirin luo ja tutkiskeli siellä innokkaasti koraania. Tutkittuaan niin paljon, että hän voi tulla itse fakiiriksi, vetäytyi hän pieneen Niilissä olevaan Abba nimiseen kalliosaareen. Täällä hän vietti ajan lihan-
kidutuksissa ja mietiskelyissä. Hänen suuren pyhyytensä maine levisi ympäristöön, ja joukko muhammettilaisia munkkeja, dervishejä, kokoontui hänen ympärilleen. Hänelle lähetettiin lahjoja ja uhreja, hänestä tuli rikas mies, ja hän valitsi vaimonsa ylhäisten sheikkien tyttäristä¹.

Keväällä 1881 hän kirjoitti muille Sudanin fakiireille, että pääenkeli Gabriel oli käsenyt häntä vetämään miekan huotrastaan ja perustamaan muhammettilaisen maailmanvallan, jossa vallitsisi yleinen rauha; islamista tulisi koko maailman uskonto, sama

¹ Sheikki on arabialaisen heimopäällikön arvonimi.

laki vallitsisi kaikkialla, ja kaikki omaisuus olisi yhteistä. Jokainen, joka ei tahtoisi tunnustaa Mahdia, hävitettäisiin maailmasta, olipa hän kristitty, pakana tahi muhamettilainen.

Olihan aivan selvää, että näinä vaarallisina aikoina tyytymättömyyden kuohuessa kaikkialla Sudanissa tämän miehen sanat vaikuttivat kuin tulisoitu. »Ei mitään veroja, ei mitään maksuja!» tuli mahdiliikkeen sotahuudoksi.

KOLMASKYMMENESKAHDES LUKU.

Mahdi. — Hicksin perikato. — Gordon Sudaniin!

Mahdista itsestään on annettu monia erilaisia arvosteluja. Muutamat ovat pitäneet häntä suurena kiihkoilijana, jonka ainoana tarkoitusperänä oli islamin levittäminen yli maailman. Mutta monet muut, niiden joukossa myöskin Gordon, joka, jos kukaan, oli perehtynyt Sudanin kansaan ja sen ajatus-tapaan ja joka arkaili yhtä paljon kristityn kuin muhamettilaisenkin väärin tuomitsemista, piti häntä kerskailijana ja petturina.

Monet tuntemamme seikat tukevat myös tätä mielipidettä.

Koraani sallii miehen pitää ainoastaan neljä vaimoa, mutta Mahdin, jolla oli kolmekymmentäyhdeksän, kiersi tämän pykälän siten, että erosi toisesta toisensa jälkeen ja sitten otti heidät jälleen armsihinsa.

Hän oli olevinaan ylen kohtuullinen, nautti ainoastaan vettä ja durraa, mutta salaisessa asunnossaan hän korvasi vahingon moninkertaisesti, joipa viiniäkin, jonka koraani tykkänään kieltää.

Sitä kohtaan, joka ei tunnustanut häntä Mahdiksi, hän saattoi olla kammottavan julma, mutta surmautettuaan jonkun vuodatti hän aina katkeria kyöneleitä, jotta ihmiset luulisivat hänen rankaisevan vasten tahtaan ja Allahin käskystä. Myöhemmin selveni myöskin syy miksi itkeminen oli hänelle niin helppoa: hän piti kynsiensä välissä hienoksi survottua pippuria.

»Pippurijuttu», kirjoittaa Gordon, »tuntuu todellakin sangen hullunkuriselta. Ne jotka tulevat pyytämään armsoa, ryömivät polvillaan, nuora kaulassa hänen luokseen. Mahdi nousee, hieroo silmiään, kyönelet valuvat virtanaan, ja hän ottaa pois köyden!»

Mahdiliike levisi nopeasti ympäristöön, ja turhaan koetti Reuf pasha kerran toisensa jälkeen sitä kukistaa. Mahdia auttoi salaa Kairossa oleskeleva Arabi pasha. Vihdoin Tewfik eroitti Reufin ja asetti uuden kenraalikuvernöörin, joka osoittamalla inhi-

„Ne jotka tulevat pyytämään armoa, ryömivät polvillaan, nuora
kaulassa hänen luokseen.“

millisempää kohtelua, järjestämällä paremmin hallituksen, alentamalla verot j. n. e. koetti voittaa uudelleen väestön suosion.

Mutta se tapahtui liian myöhään. Koko Kordofan, El-Obeid pääkaupunkina, oli Mahdin vallassa, ja Dar-Fur oli itse asiassa kokonaan eroitettu Egyptin hallituksesta.

Kun englantilaiset nyt huomasivat, että koko heidän valtansa Egyptissä oli vaarassa, ja koska heillä oli valvottavana siellä paljon liike-etuja, päättivät he lähettää kunnollisen miehen, eversti Hicksin, johtamaan sotaretkeä Sudaniin.

Luultiin olevan helppoa taistella Mahdia vastaan, kun vain sotajoukko olisi jotenkuten kunnollinen ja johtaja hyvä.

Sitä suurempi oli senvuoksi suru ja hämmästys Euroopassa, kun kului kuukausia, eikä Hicksistä kuulunut sanaakaan. Vasta monen vuoden kuluttua selveni kauhea totuus. Mahdin lahjomat oppaat olivat houkutelleet Hicksin joukkoineen yhä syvemmälle erämaahan. Nähtyään, etteivät sotajoukot mitenkään voineet enää päästä heidän käsistään, karkasivat he tiehensä ja ilmoittivat Mahdille vihollisten olopaikan. Tämä hyökkäsi silloin heidän kimpuunsa, ja koska he olivat täysin uupuneet kolmen päivän nälästä ja janosta, antautuivat he helposti. Mutta Hicks ja hänen lähimmät miehensä taistelivat

leijonain tavoin. Tappelupaikalle mahdolliset pystyttivät valtavan pyramiidin pääkalloista.

Saattaa ymmärtää, mitä tämä loistava menestys merkitsi Mahdille. Nyt alkoi Sudanin väestö tuhansittain kääntyä hänen puolelleen. Kartumissa ja Kairossa syntyi suuri levottomuus, sillä huhu tiesi kertoa Mahdin aikovan lähteä Mekkaan asti ja siellä julistavan pyhän sodan kaikkia itämaiden kristittyjä valtoja vastaan.

Englannin hallituskin, joka vasta nyt ensi kerran tunsu Egyptin holhoamisesta syntyvät vaikeudet, alkoi tulla levottomaksi. Se lähetti pari kanuunavenettä Punaisen meren rannalla oleviin kaupunkkeihin, joissa oli joukoittain egyptiläisiä asukkaita, mutta vastasi kartellen, vaikka Egyptin hallitus rukoilemistaan rukoili lähettämään sotajoukkoja turvaksi Sudanissa oleville tuhansille Egyptin alamaisille. Yksin Kartumissa asui noin 11,000 egyptiläistä. Ja jokaisessa pienessä kaupungissa oli egyptiläinen miehistö, joka varmasti olisi joutuva Mahdin julmuuksien uhriksi, jollei apua saapuisi.

Kului päivä toisensa jälkeen, ja Sudanista tuli yhä arveluttava npiä tietoja. Mahdi sai vielä yhden voiton hallituksen joukoista, joissa jo alkoi herätä oikein hurja kauhu tätä miestä kohtaan. Egyptin asujaimet lähettivät yhä uusia ja uusia avunpyyntöjä — eikö heitä siis todellakaan aiottu auttaa?

Vihdoin syntyi Englannissa voimakas liike, jonka tarkoituksena oli onnettomien auttaminen. Huomattiin Englannin kunnian olevan kysymyksessä; kun se kerran ennen oli esiintynyt Egyptin herrana ja ohjannut sen ulkomaanpolitiikkaa, niin ei se nyt saanut vetäytyä syrjään Egyptin pyytäessä apua tuhansille uskollisille asukkailleen.

Egypti tarvitsi järjestettyjä joukkoja ja ennen kaikkea miestä, jolla oli kylliksi voimaa ja vaikutusvaltaa neuvotellakseen Mahdin kanssa ja vapauttaakseen sotajoukot sekä pelastaakseen mitä Sudanin haaksirikosta oli pelastettavissa. Pidettiin ratkaistuna asiana, että Egyptin herruus tässä maassa oli loppunut.

Oli kuitenkin olemassa mies, joka katsottiin soveliaaksi tähän vaikeaan tehtävään; se mies oli Gordon.

Miksi ei hallitus lähettänyt häntä?

Tiedettiin kyllä Belgian kuninkaan kutsuneen hänet Kongoon, mutta miten saattoikaan Englannin kansa luovuttaa hänet nyt, kun häntä niin kipeästi tarvittiin Sudanissa? Sanomalehdet alkoivat yhä enemmän puhua asiasta, ja Englannin hallitus, joka aluksi ei ollenkaan tahtonut ottaa huomioon niiden lausuntoja — peljäten sekaantuvansa ennenaavistamattomiin vaikeuksiin — näki vihdoinkin yleisen mielipiteen vaatimuksesta olevansa pakoitettu kutsumaan Gordonin kotiin Brysselistä ja antamaan hä-

nelle kysymyksenalaisen tehtävän. Se sitoutui neuvottelemaan asiasta Belgian kuninkaan kanssa Gordonin lähdön jälkeen.

Saatamme ymmärtää, miten suunnattomasti koko Englannin kansa riemuitsi tammikuun 19 päivänä 1884 lukiessaan Timesistä tiedonannon, että Gordon edellisenä päivänä oli lähtenyt Sudaniin.

KOLMASKYMMENESKOLMAS LUKU.

Gordon ja sir Baring. — Kohtaus Zubair pashan kanssa.

Mahdollisimman nopeasti matkustivat Gordon ja Stewart Euroopan halki Egyptiin. Matkalla Gordon laati Englannin hallitukselle pitkän kirjelmän, jossa hän lähemmin teki selkoa joukkojen Sudanista poistamista koskevasta suunnitelmastaan. Sen mukaan oli maa vapautettava Egyptin huonosta hallinnosta, tehtävä riippumattomaksi ja jätettävä niiden sulttaanien perillisille, jotka olivat hallinneet sitä, ennenkuin Muhammed Ali sen valtasi; kaikki Sudanissa olevat egyptiläiset miehistöt olivat vietävät takaisin niiden omaan maahan.

Gordon pelkäsi jo nyt yhteentörmäystä Mahdin kanssa ja sen vuoksi hän kirjeessään lausui toivo-

muksen voivansa vaikeuksien ilmaantuessa turvautua Englannin hallituksen apuun.

Kairossa Gordon tapasi Englannin lähettilään, sir E. Baringin.

Tiedämme, että Englannin hallitus varsinaisesti määräsi kaikki Egyptin asiat; neuvonsa ja käskynsä se esitti siellä olevan lähettiläänsä välityksellä. Gordoninkin tuli sir Baringilta saada Englannista tulevat määräykset; ja sen vucksi nämä molemmat miehet tulivat olemaan seuraavana aikana hyvin läheisessä suhteessa toisiinsa.

Varmaankin olisi ollut onnellisempaa, jos he olisivat olleet vähän enemmän toistensa kaltaiset. Baring oli taitava valtiomies, ylen varovainen, harkitseva, kylmä ja viisas; Gordon sitä vastoin avosydäminen, helposti innostuva ja joskus varomaton. Valtiomiehiä ja ruhtinaiden ja hallitsijain neuvonantajia kohtaan hän oli kovin epäluuloinen. Tämä epäluuloisuus johtui luonnollisesti siitä, että hän juuri näissä oli huomannut niin paljon omanvoitonpyyntöä, petollisuutta ja juonittelemishalua.

Kuitenkaan ei Kairossa ollut mitään mielipiteiden eroavaisuutta näiden molempien miesten kesken, ja omituista on, ettei kumpikaan heistä näy ymmärtäneen, että Gordon, kun kediivi nimitti hänet Sudanin kenraalikuvernööriksi — nimitys tapahtui

vähän jälkeen Gordonin Kairoon saapumisen — joutui epäedulliseen asemaan.

Toiselta puolen oli näet Englannin hallitus asettanut hänet ainoastaan järjestämään egyptiläisten joukkojen maasta poistamista, toiselta puolen taas hänen oli Egyptin kediivin virkamiehenä vastattava koko tuon avaran maan olojen järjestämisestä. Se seikka, ettei Gordon älynnyt kahden herran palvelemisesta ja kahdesta eri tehtävästä syntyviä vaikeuksia, johtui varmaankin osittain hänen luontaisesta toivorikkaudestaan, osittain hänen luottamuksesta sekä Englannin että Egyptin antamiin ystävällisiin avunlupauksiin.

Oleskellessaan Kairossa pyysi Gordon sir Barin-gilta, että tämä järjestäisi kohtauksen hänen ja Zubair pashan kesken. Gordon oli näet jo nyt tullut ajatelleeksi, että jos tämä mies vain voisi unohtaa vihansa häntä kohtaan, olisi hän erinomainen Mahdin vastustajana. Hän oli erittäin ylhäistä sukua, jota paitsi hänen voimansa ja lahjakkaisuutensa olivat tehneet valtavan vaikutuksen Sudanin väestöön. Jos hän tukisi Gordonia Kartumissa, niin varmaankin heimo toisensa jälkeen kiiruhtaisi liittymään heihin eikä Mahdiin. Ja sen verran voisi Zubairia kuitenkin pitää silmällä, ettei hän uskaltaisi tehdä itseään syyppääksi vanhoihin synteihinsä. Mutta kaikki riip-

pui siitä, saattoiko Zubair unohtaa, että hänen poikansa Suleiman oli ammuttu Gordonin käskystä.

Neuvottelu saatiin aikaan, ja siinä oli läsnä useita henkilöitä, m. m. sir Baring. Oli ihmeellistä nähdä tummaihoisen, musta-, hehkusilmäinen Zubair loisteliaassa itämaisessä puvussaan hintelän, valkoihoisen englantilaisen upseerin vieressä. Molemmat innostuivat ja kiihtyivät keskustelun kestäessä, ja Zubair kielsi kokonaan kehoittaneensa poikaa kappinaan Egyptin hallitusta vastaan. Gordon, jolla kuitenkin Suleimanilta hänen kuolemansa jälkeen löydetty kirje oli varmana todistuksena Zubairin petollisuudesta, pysyi häntä vastaan nostamassaan syytteessä. Gordonin mielipahaksi ei heidän keskustelunsa johtanut mihinkään tulokseen, ja hänen täytyi luopua suunnitelmastaan.

KOLMASKYMMENESNELJÄS LUKU.

»Hyvä pasha.»

Tammikuun 26 p:nä Gordon lähti Kairosta. Olihan Kartum hänen päämääränsä, ja sinne oli päästävä mahdollisimman pian. Kukaan ei tavallisesti suorittanut Kairon ja Kartumin välistä matkaa kulkua lyhemmässä ajassa, mutta Gordon toivoi pää-

sevänsä perille kolmessa viikossa. Koko Euroopassa ja Egyptissä hänen matkaansa seurattiin mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Tiedettiin näet, että hän ratsastaessaan kamelilla erämaan halki joutuisi hyvin vaarallisiin seutuihin, joissa Mahdin joukkoja samoili kaikkialla.

Gordon kulki kuitenkin miehineen sata peninkulmaa toisensa jälkeen. Kukaan ei käynyt heidän kimppuunsa. Vanha taikavoima näytti häntä jälleen ympäröivän, tahi häntä ohjasi, kuten hän itse sanoi, »päivisin pilvi- ja öisin tulipatsas».

Sillä aikaa tapahtui jotain surullista Sudanin itäisessä osassa. Osa egyptiläisiä joukkoja, jotka olivat lähetetyt auttamaan paria piiritettyä kaupunkia, kärsi perinpohjaisen tappion. Tosin englantilaisten joukot sittemmin voittivat Mahdin ylipäällikön, mutta se ei riittänyt täydellisesti hävittämään mielistä sitä tappiota, jonka Mahdin vastustajat olivat kärsineet.

Kaikesta tästä ei Gordon tiennyt mitään. Luottaen Luojan apuun hän tunsi itsensä hilpeäksi, rohkeaksi ja toivehikkaaksi. Kartumin neuvottomalle varusväelle hän sähköitti: »Olette miehiä ettekä naisia. Älkää peljätkö. Minä tulen.» Ja eräälle arabialais-sheikille, jonka hän kohtasi matkallaan, hän sanoi: »Jos haluatte rauhaa, niin tuon sen teille; jos etsitte sotaa, olen valmis siihenkin.»

Kulovalkean nopeudella levisi Sudanissa huhu »hyvän pashan» tulosta!

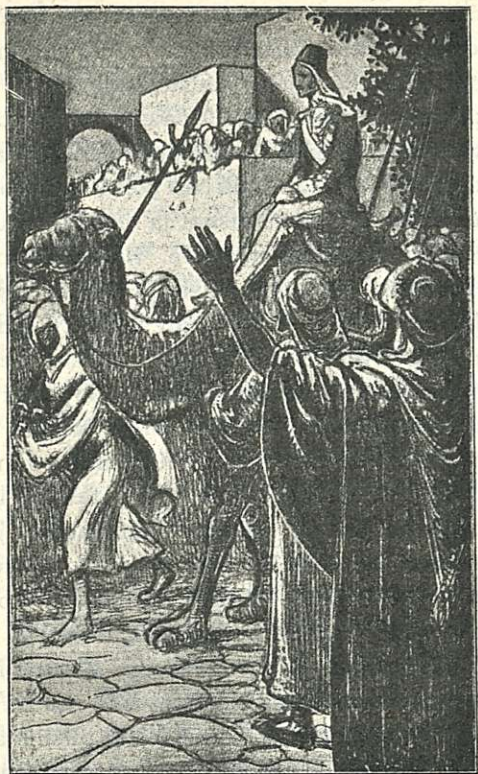
Matkan loppupuolella kokoontui kansa yhä innokkaammin Gordonin ympärille; heimopäälliköt kilpailivat hänen suosiostaan, ja hän voitti heidät kaikki antamallaan lupauksilla ja selityksillä. Jos joku muu kuin »hyvä pasha» olisi heille puhunut, eivät he varmaankaan olisi uskoneet sitä iloista sanomaa, jota hän julisti: maan tuli saada rauha ja vapaus, Sudan oli annettava takaisin sen omille lapsille.

Rohkaistakseen Kartumin asukkaita lähetti Gordon edellään julistuksen, jossa hän lupasi poistaa tähän asti vallinneen vääryyden ja sorron.

Tämä Gordonin kirjelmä herätti uutta elämää kaupungin veltossa ja välinpitämättömässä väestössä. Tuhannet, jotka tähän asti olivat pitäneet Mahdiin turvautumista ainoana pelastuksena, päättivät nyt kokoontua Gordonin ympärille. Ja hänen saapuessaan helmikuun 18 päivänä Kartumiin otti hänet vastaan riemuitseva kansanjoukko. Se tunkeutui tielle, jota hän kamelillaan ratsasti, kunnioitti häntä sulnaaninaan, isänään ja kurjuudesta vapahtajanaan.

Ympäröivälle kansanjoukolle hän puhui näin:

»Tulen ilman sotamiehiä, mutta Jumalani turvissa. Tulen poistamaan tämän maan hätää. En tahdo taistella aseilla, vaan oikeudella. Tästä lähtien on bashi-bozukien valta lopussa.»

„Ja hänen saapuessaan Kartumiin otti hänet
vastaan riemuitseva kansanjoukko.“

Puheen jälkeen kohosi kaupunkilaisten riemu vielä korkeammalle. »Hän lupaa meille paljon enemmän kuin Mahdi!» kuului suusta suuhun.

Eikä Gordon viivytellyt lupaustensa täyttämistä. Verot vähennettiin heti puolta pienemmiksi, ja palatsinsa edessä olevalla kentällä hän poltatti Egyptin hallituksen verokirjat sekä ruoskat ja muut kuritusaseet.

Sitten tuli vankiloiden vuoro. Näissä kitui tuhansittain ihmisiä — miehiä, naisia ja lapsia, syyttömiä ja syyllisiä sekaisin. Monet oli heitetty sinne sen vuoksi, että eivät olleet voineet maksaa verojaan. Useimmat olivat rautakahleissa. Nopeasti käski Gordon irrottamaan kahleet, jonka jälkeen tapahtui lyhyt kuulustelu. Silloin tuli ilmi kauhistavia vääryyksiä. Oli sellaisia vankeja, jotka eivät tienneet miksi heidät oli heitetty vankeuteen, joita ei ollut koskaan kuulusteltu eikä tuomittu oikeudessa.

Eräs vanha heimopäällikkö kannettiin Gordonin eteen paareilla. Entinen maaherra, Hussein pasha, joka oli oikeastaan syypää kaikkeen Kartumin kurjuuteen, oli ruoskituttanut onnetonta miestä jalkapohjiin siihen määrään, että kaikki liha oli niistä irtautunut. — Gordon ei sanonut sanaakaan, vaan sähkötti Kairoon, että vanhalle päällikölle annettaisiin viisikymmentä puntaa vuotuista eläkettä.

Sitten hän käski, että vankilarakennus oli syytettävä tuleen. Ja myöhäiseen yöhön tanssivat mie-

het, naiset ja lapset rovion ympärillä riemuiten ja taputtaen käsiään. Näytti siltä, kuin toteutuisivat erään matkalla Gordonia vastaan tulleen arabialaisen sanat: »Gordonin ottavat ystävällisesti vastaan sekä arabialaiset että mustat. Hänen tulonsa on merkki siitä, että egyptiläisten valta ruoskineen ja lahjomisineen on mennyttä.» Mutta myöhemmin oli, paha kyllä, osoittautuva todeksi, mitä mies vielä lisäsi: »Hänen olisi vain pitänyt tulla vuotta aikaisemmin. Nyt on kaikki myöhäistä!»

Mutta Gordon ei ajatellut samoin. Hän työskenteli uupumatta parantaakseen kaupungin oloja. —

Silloin tällöin hän kävi katsomassa sairashuoneita ja kouluja. Pienet mustat lapset ihastuivat »hyvään pashaan» pian yhtä paljon kuin täysi-ikäisetkin ja huudahtivat riemastuksesta hänen ilmaantuessaan kadulle.

Kerran tapahtui, että erään Gordonin puolella olevan päällikön yhdeksänvuotias poika joutui Mahdin joukkojen vangiksi. Pienokainen käyttäytyi kuin sankari. Säkenöivin silmin ja raivosta polkien jalkaansa hän seisoj ja selitti varmana, ettei hän aikoonut koskaan hyljätä Gordon pashaa — tekivätpä he hänelle mitä hyvänsä, vaikkapa surmaisivatkin hänet! Hän pääsi, omituista kyllä, vapaaksi.

Gordonin jokapäiväistä elämää tähän aikaan kuvaa eräs suuren englantilaisen Times lehden kir-

jeenvaihtaja, joka oleskeli Kartumissa m. m. seuraavasti:

»Gordon on mies, jolla on mitä rakastettavin luonne; hän on levollinen, lempeä, jalo ja voimakas. Kun hän vain menee ovesta ulos, niin on katu täynnä arabialaisia, miehiä ja naisia, jotka suutelevat hänen jalkojansa. Kaksi kertaa ovat naiset tänään nostaneet hänen jalkojaan, niin että hän on kaatunut takaperin. — Hän on, siitä olen vakuutettu, tämän vuosisadan suurin ja parhain mies. — Minä pidän hänestä päivä päivältä enemmän; hänellä on mitä rakastettavin esiintymistapa, ja hän on minulle hyvin ystävällinen. Hän on iloinen, milloin joku vähänkin haluaa auttaa häntä hänen suuressa työssään.»

Heti kun kaupungin olot tulivat vähän rauhallisemmiksi, ryhtyi Gordon lähettämään sieltä pois egyptiläistä väestöä. Saattaa ymmärtää, miten äärettömän paljon työtä tämä vaati, kun Gordonin ja hänen virkamiestensä oli aina katsottava, että jokaisella pakolaisella oli tarpeelliset paperit. Ilman niitä olisi englantilaiselle kenraalille, joka nyt oleskeli Sudanin erämaan pohjoisimmassa osassa, käynyt aivan mahdottomaksi pakolaisten vastaanottaminen ja itsekunkin kotiseudulle lähettäminen. Niin hyvin oli Gordon järjestänyt heidän lähettämisensä, että joukko toisensa perästä tuli melkein tunnilleen määräpaikkaan. Täten pelastui 2,500 henkeä.

Miten lämpimästi Gordon huolehti monien vaimo ja lapsi parkain kohtalosta, ilmenee seuraavista, hänen eräässä kirjeessä kirjoittamista sanoista: »Koetakaan löytää joku äidillinen eurooppalainen nainen, joka voi ottaa hoiviinsa nämä vaimo ja lapsi parat, sillä he eivät ole koskaan ennen olleet Egyptissä.»

KOLMASKYMMENESVIIDES LUKU.

Kaksi tietä. — Zubairia koskeva ehdotus. Gordon ja hallitus.

Gordonin ja Englannin hallituksen oli täytynyt luopua ajatuksesta, että Sudan jätettäisiin muinaisten sulttaanien jälkeläisille, koska näitä ei ollut löydettävissä.

Miten oli siis nyt meneteltävä?

Oikeastaan oli valittavana ainoastaan kaksi mahdollisuutta. Gordon saattoi joko panna koko voimansa liikkeelle pelastaakseen Sudanissa olevat miehistöt ja jättää sitten koko maan oman onnensa nojaan tahi jäädä joukkoineen Kartumiin, kunnes löytäisi jonkun mahtavan, vaikutusvaltaisen miehen, joka ottaisi kaupungin huostaansa ja sieltä käsin järjestäisi Sudanin asiat.

Gordon olisi kenties tehnyt viisaammin valitessaan ensiksimmäitun keinon, mutta me saatamme hyvin ymmärtää, miten vaikeaa hänelle olisi ollut jättää Mahdin mielivaltaan koko Kartumin väestö — eikähän sitä kuitenkaan voinut ottaa mukaan Kairoon. Kuka tiesi miten hän heitä kohtelisi? Ja sitä paitsi mitä kauheita levottomuuksia saattoikaan puhjeta kaupungissa, jossa ei ollut hallitusmiestä?

Eikä hän myöskään, vaikka olisi ponnistanut viimeiset voimansa, olisi voinut pelastaa k a i k k i a Sudanin varusväkiä. Monet kaukaisemmat paikat jäisivät joka tapauksessa oman onnensa nojaan. Gordonin sydän vuoti verta hänen tätä ajatellessaan, hän tunsi, ettei hän Sudanin kenraalikuvernöörinä voisi täten menetellä. Tosin tuli sotajoukkojen lähettämisen lykkäys päivä päivältä yhä vaarallisemmaksi, sillä Mahdin joukot lisääntyivät lisääntymistään, ja pohjoiseen päin vievä tie oli vaarassa tulla suljetuksi. Mutta Gordon ei ajatellut koskaan sitä mahdollisuutta, että Englannin hallitus kieltäytyisi lähettämästä hänelle joukkoja, jos niitä välttämättä tarvittaisiin.

Saattaisi arvella, että jo yksin Gordonin verrattoman suuri vaikutusvalta ihmisiin olisi voinut koota joukkoja Mahdia vastaan. Niin, olisipa hän vain tullut varemmin Sudaniin, olisi epäilemättä niin ta-

pahtunutkin. Nyt oli kuitenkin Mahdin valta painunut sanomattomasti, niin että monet uskoivat häneen niin kuin Jumalaan, eikä Gordon, joka oli kristitty ja muukalainen, ollut kyllin voimakas häntä vastustaakseen.

Tämän Gordon huomasi varsin hyvin, ja sen vuoksi hän tahtoi toteuttaa Zubairia koskevan vanhan suunnitelmansa. Hän arveli, ettei asiain nykyisellä kannalla ollen ollut mitään muuta pelastuskeinoa. Jos Zubair tulisi, arveli Gordon, että kaikki vielä olisi päättyvä onnellisesti. Gordon voisi silloin jättää väestön Kartumista siirtämisen Stewartille ja lähteä itse Sudanin eteläosaan, vapauttaa varusväet ja laskea tämän alueen Belgian kuninkaan valtaan. Jälkimäinen olisi hyvä asia, sillä jos se maan osa, joka oli orjakaupan pesäpaikka, saisi järjestetyn hallinnon, niin lakkaisi orjakauppa itsestään.

Jos Gordonilla olisi ollut vapaat kädet toimia, jos Englannin hallitus ja sir Baring olisivat luottaneet hänen kokemukseensa ja lähettäneet avuksi Zubair pashan, niin on mahdollista, että Gordonille olisi onnistunut tehtävänsä täyttäminen, niin äärettömän vaikea kuin se olikin. Mutta hallitus sekä kieltäytyi lähettämästä hänelle joukkoja että antamasta Zubairin mennä.

Mikä saattoikaan olla tähän syynä, kun se kerran itse oli lähettänyt Gordonin Sudaniin?

Ennen kaikkea se tietysti riippui siitä, että Englannin ministerit eivät tunteneet kyllin tarkkaan kaukaisen maan olosuhteita. Heillä oli hyvässä muistossa Gordonin ensimmäinen toivorikas sähkösanoma, eivätkä he olleet kiinnittäneet huomiota siihen, miten muuttunut hänen asemansa oli. Ennen muuta he jättivät harkitsematta, miten vaarallista viivytys oli.

Mutta sen lisäksi he olivat ylen arkailevia ja pelokkaita, kun oli kysymyksessä jonkin päätöksen tekeminen tässä asiassa. Hicksin joukon kauhea kohtalo oli herättänyt heissä sellaisen kauhun, etteivät he uskaltaneet enää lähettää joukkoja kuin suurimmassa hätätilassa. Ja Zubairin he taasen pelkäsivät hankkivan itselleen liian suuren vallan eivätkä he myöskään uskaltaneet häntä lähettää, koska koko Englannin kansa oli sitä vastaan.

Gordonin tätä asiaa koskeva ehdotus oli näet herättänyt myrskyn Englannissa.

Hänen syistään ei oltu täysin selvillä, oltiin vain harmissaan siitä, että hän edes saattoi ajatella niin suuren vallan antamista entiselle orjakauppiaalle. Tätä askelta saattoivat luonnollisesti helposti arvostella ne, jotka istuivat kotona kaikessa rauhassa!

Sähkösanoma toisensa jälkeen vaihdettiin Lontoon, Kairon ja Kartumin välillä. Mitä innokkaammin Gordon teki esityksiänsä, sitä torjuvammat

olivat hallituksen vastaukset. Siinä tapauksessa, että se taipuisi, syntyisi maassa varmaankin niin suuri tyytymättömyys, että sen täytyisi erota! Eikä sillä ollut siihen ollenkaan halua.

Niin kuuluivat viikot, ja marraskuussa saapui Gordonilta seuraava sähkösanoma: »Englannin hallituksen heikkouden tähden ovat monet liittyneet vallankumouksellisiin. Kaikki tiedonannot vakuuttavat sen, mitä jo olen teille sanonut, nimittäin, että me pian joudumme saarroksiin.»

Kun hallitus ei nytkään ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, näyttää Gordon joutuneen aivan suunniltaan.

Huhtikuussa hän lähetti seuraavan sähkösanoman: »Käsitykseni asemasta on tämä: Te pysytte päätöksessänne, ettette lähetä apua tänne ettekä Berberiin, ja te kiellätte Zubairia minua auttamasta. Kestän täällä niin kauan kuin voin, ja jos voin kukistaa kapinan, teen sen. Jollen voi, vetäydyn päivän-tasaajaa kohti ja jätän teidän kannettavaksenne sen pois pesemättömän häpeän, että te olette hyljänneet Sennaarissa, Kassalassa, Berberissä ja Dongolessa olevat joukot, varmana, että olette sittemmin pakoitetut suurilla vaikeuksilla kukistamaan Mahdin, jos tahdotte palauttaa rauhan Egyptiin.»

Mutta tämäkin Gordonin huuto kaikui kuuroille korville.

KOLMASKYMMENESKUODES LUKU.

Mahdin valta kasvaa. — Jokialukset. — Puolustusta järjestetään. — Suljettuna.

Jo silloin kun ensinäiset näistä sähkösanomista lähetettiin, oli Kartumin asema hyvin arveluttava. Gordon oli lähettänyt pienen retkikunnan eversti Stewartin johdolla Niilille ottamaan selkoa kaupungin ympäristöllä asuvien heimojen mielialasta. Stewart huomasi, että Mahdin joukot olivat jo piirittäneet monet kylät, ja useat hänen tapaamistaan ystävällisistä heimoista selittivät, että heidän täytyi siirtyä Mahdin puolelle, jolleivät voineet päästä jonkun voimakkaan hallituksen suojaan.

Juuri senhän Gordon ja Stewart itsekin olivat ymmärtäneet: jos Sudan jätettäisiin oman onnensa nojaan, niin syntyisi siellä mitä kauheimpia rauhattomuuksia, ja Mahdi voisi sen helposti anastaa. Kartum ja sen 60,000 asukasta olisivat tuhon omat, eikä kukaan saattaisi tietää, miten pitkälle Mahdin voittoretket sitten ulottuisivat.

Gordonin korviin tuli lakkaamatta huolestuttavia tietoja.

Vihollisen saarroslinja tuli yhä lähemmäksi ja lähemmäksi Berberia, Sudanin tärkeintä paikkaa

Kartumin pohjoispuolella, ja kaikki tämän kaupungin ja Kartumin väliset heimot alkoivat tulla rauhattomiksi. Niin, myöskin Berberin pohjoispuolella olevat asujaimet liittyivät joukoittain Mahdiin. Kartumkin alkoi joutua hänen vaikutuksensa alaiseksi. Gordon sai ilmi useita salajuonia, ja pari mestausta tapahtui.

Kuitenkin oli hänen vaikutuksensa siellä oleviin asukkaihin vielä hyvin suuri, ja toivo, että Englannista tulisi sotajoukko avuksi, piti voimassa heidän rohkeuttaan. Gordon ei saattanut olla uskomatta, että hallitus, päästyään vihdoinkin täysin selville asemasta, lähettäisi sellaisen. — Hän ryhtyi kuitenkin kaikkiin toimenpiteisiin tehdäkseen kaupungin aseman niin lujaksi kuin mahdollista.

Kaikeksi onneksi oli Niili nousussaan, niin että Gordonilla saattoi olla suuri hyöty pienistä, oivallisista jokialuksistaan. Hän oli itse ollut niitä rakentamassa. Ne olivat ulkopuolelta varustetut kaksinkertaisella puusuojuksella ja rautalevyillä, jotta vihollisten luodit eivät tunkeutuisi niiden lävitse.

Ei kulunut ainoatakaan viikkoa, jona nämä alukset eivät olisi puhdistaneet lähimpiä rantoja vihollisista.

Palatsinsa katolle Gordon rakennutti näkötornin, josta hän saattoi sekä päivin että öin huomata kaikki vihollisten liikkeet kaukana erämaassa. Hän saat-

toi niinmuodoin laskea, miten kauan kestäisi, ennenkuin kaupunki joutuisi saarroksiin.

Ajattelun vihollisen mahdollisesti ryhtyvän hyökkäykseen asetutti hän miinoja yltympäri kaupunkia sekä antoi siroittaa maahan lasipalasia, teräviä, piikkisiä luoteja y. m. Nämä mahdollisesti peloitaisivat paljain jaloin kulkevia arabialaisia.

Ruutia valmistettiin ja muonavarat vietiin katoliseen kirkkoon, joka oli alhaalla lähellä jokea ja jonka kimppuun vihollinen ei sen vuoksi voinut yhtä helposti hyökätä maan puolelta.

Gordon tutki tarkoin, miten paljon kaupungissa oli muonavaroja. Hän huomasi silloin, että varastot voisivat vielä riittää viideksi kuukaudeksi, vieläpä elokuuhun asti.

Näin kuluivat päivät, viikot ja kuukaudet, ja yhä taajemmaksi tuli Kartumia piirittävien kehä, pommitusta jatkui joka päivä, ja kuulia sateli lakkaamatta kohti kenraalikuvernöörin palatsia. Mutta vaaraa ajattelematta Gordon valvoi ylhäällä tornissa huostaansa uskottua kaupunkia. Raskaat ajatukset täyttivät usein hänen mielensä. Mutta ettei kuolemanpelko näitä aiheuttanut, sen osoittavat m. m. seuraavat hänen kirjoittamansa rivit:

»Kuolemanpelon olen, Jumalan kiitos, voittanut. Mutta minä pelkään tappiota ja sen seurauksia.»

Jo maaliskuussa alkoi Kartumin ja Kairon välinen sähkölennätinyhteys tulla hyvin epävarmaksi, ja vähitellen kului yhä useampia ja useampia viikkoja, joina ensinmainitusta kaupungista ei tullut mitään tietoja. Kairossa elettiin levottomassa epätietoisuudessa Gordonin asemasta. Oliko hän toteuttanut päätöksensä ja vetäytynyt etelään päin?

Vihdoin syyskuussa tuli varmoja tietoja.

Sanoma, jonka Gordon oli lähettänyt jo heinäkuun 31 päivänä vastaukseksi Englannin hallituksen seikkaperäiseen sähkösanomaan, saapui silloin Kairoon. Se kuului: »Pyydätte minua esittämään syyt, miksi en lähde Kartumista, kun kerran tiedän, että Englannin hallitus ei tahdo ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin asioiden järjestämiseksi Sudanissa. Syy on se, että arabialaiset ovat meidät saartaneet eivätkä tahdo päästää meitä pois.»

KOLMASKYMMENESSEITSEMÄS LUKU.

Levottomuus Englannissa. — Hallitus ei tahdo lähettää pelastusretkikuntaa. — Wolseleyn sanat. — Powerin sähkösanoma.

Englannin kansa seurasi luonnollisesti suurella jännityksellä Gordonin kohtaloa. Ainoakaan mies Englannissa ei ollut enemmän arvossapidetty ja ihailtu kuin hän, ja kun huhtikuussa ei enää tullut mitään tietoja hänestä, oli luonnollista, että se aiheutti suuren levottomuuden.

Jo nyt esitti lord Wolseley, joka tunsu hyvin Egyptin olosuhteet, että Sudaniin lähetettäisiin retkikunta auttamaan Gordonia ja Kartumia.

Hän sai useat parlamentinjäsenet kannattamaan mielipidettään, ja sanomalehdistökin puolusti retkikunnan lähettämistä, mutta Englannin ministerit olivat kuuroja kaikille esityksille: he kannattivat rauhanpolitiikkaa eivätkä tahtoneet suinkaan ryhtyä niin kalliiseen ja vaaralliseen yritykseen kuin suuren englantilaisen sotavoiman lähettämiseen kaukaiseen maahan. Itse Gladstone, valtioministeri, ei ymmärtänyt Gordonin asemaa, vaan selitti, että oli Gordonin omassa vallassa luopua milloin hyvänsä hänelle uskotusta tehtävästä ja palata Englantiin.

Turhaan kokosivat yksityiset suuren summan avustaakseen retkikuntaa — hallitus pysyi jyrkästi kiellossaan.

Sitten tuli tieto Berberin kukistumisesta. Siellä oleva päällikkö oli kerran toisensa jälkeen pyytänyt hallituksen apua, mutta saanut saman vastauksen kuin Gordonkin. Selitettiin, ettei englantilaisen soturien henkeä ja verta saanut panna alttiiksi vieraiden joukkojen vuoksi. »Me olemme hukassa, jollei Jumala meitä auta», kuului sieltä tuleva viimeinen hätähuuto, ja toukokuussa kaupunki kukistui. Koko viidentuhannen suuruinen miehistö kaadettiin maahan. Kaupunki sai kokea vuorostaan Mahdin hirvittävää kohtelua.

»Tämä oli Kartumin tapahtumain esinäytös, se oli hälyytyskello, joka antoi viimeisen merkkisöiton», kirjoittaa eräs kirjailija.

Jälleen — tämä tapahtui heinäkuun 24 päivänä — koetti kenraali Wolseley tarttua asiaan. Vakavin sanoin hän kehoitti hallitusta silmänräpäyksessä toimimaan: »kolme- tahi neljätuhatta brittiläistä soturia on heti lähetettävä Dongolaan; m u t t a a i k a r i e n t ä ä. Olen varma, että tämä joukko pääsee Dongolaan elokuun 15 päiväksi, kun hallitus vain tarmokkaasti ja ripeästi tarttuu asiaan käsiksi Muistakaa, e i k o k o E n g l a n n i n k u l t a

voi vaikuttaa mitään Niilin nousemiseen tahi laskemiseen, Egyptin kuumiin tahi kylmiin vuodenaikoihin. Aika on tällöin tärkein kysymys, ja häviämätön häpeäpilkku jää kunniaamme, jos me sallimme jaloimman, urhoollisimman, isänmaallisimman palvelijamme kuolla avun puutteeseen tahi joutua vihollisen julmiin käsiin, syystä ettemme ole ojentaneet kättämme häntä pelastaksemme.

Mutta päivät kuluivat ja viikot vierivät hallituksen ryhtymättä mihinkään toimenpiteisiin. Vihdoin alkoi kuitenkin koko Englannissa herätä niin suuri katkeruus ja levottomuus, että se näki olevansa pakoitettu taipumaan. Varustettiin retkikunta kenraali Wolseleyn johdolla, ja elokuun viimeisenä päivänä se lähti Lontoosta. Koskaan ei sotajoukkoa ole seurannut lämpimämmät menestyksen toivotukset. Kun se ei vain saapuisi perille liian myöhään!

Saattaa ymmärtää miltä englantilaisista tuntui, kun he monikuukautisen vaitiolon jälkeen saivat syyskuun 29 päivänä Times lehdestä Gordonista tietoja. Siinä oli joukko sähkösanomia, jotka olivat kirjoitetut maaliskuun 29 ja heinäkuun 31 päivän välillä, mutta vasta nyt saapuivat perille.

»Me olemme nyt (heinäkuun 31 päivänä) olleet saarroksissa viisi kuukautta», kirjoitti Power. — —
»Kun muonavaramme, joita saattaa vielä riittää kahdeksi kuukaudeksi, ovat lopussa, täytyy meidän kukistua. Meillä ei ole mitään toiveita, että voisimme näiden soturien ja suuren nais- ja lapsijoukon kanssa tunkeutua vihollisten läpi. Meillä ei ole riittävästi höyryaluksia, ja ainoastaan höyryaluksillamme voimme mennä vihollista vastaan. Yksi ainoa arabialainen ratsumies riittää ajamaan kaksisataa meidän miehistämme pakosalle. Tuonnoittain ajoi kahdeksan keihäillä varustettua arabialaista pakosalle kaksisataa remingtonkivääreillä varustettua meidän miestämme.»

Ensimmäisten Gordonista saapuneiden tietojen aiheuttaman voimakkaan ilontunteen jälkeen valtasi kuitenkin mielet jäytävä pelko. »Kun meidän muonavaramme, joita saattaa vielä riittää kahdeksi kuukaudeksi, ovat lopussa, täytyy meidän kukistua» — niinhän Power oli kirjoittanut—siis heinäkuun 31 päivänä, ja nyt oli jo syyskuun 29 päivä. Parin päivän perästähän nämä kaksi kuukautta olivat kuluneet, eikä retkikunta voinut toivoa joutuvansa perille ennen tammikuun alkua!

KOLMASKYMMENESKAHDEKSAS LUKU.

Eurooppalaiset lähtevät Kartumista. — Äkkylläkkö. — Käännetystryityksiä.

Mutta yhä enemmän vähenivät Gordoninkin toiveet, ja syyskuun alussa hänelle kuten muillekin eurooppalaisille selveni, että asema oli toivoton.

Silloin Gordon päätti lähettää »Abbas» nimisen höyryaluksensa, joka oli hänen parhaitaan, erään kelvollisen arabialaisen kapteenin johdolla pohjoista kohti. Hänen pääasiallinen tarkoituksensa oli saattaa turvaan kallis päiväkirjansa, jota hän oli pitänyt maaliskuun 1:stä syyskuun 15 päivään ja jossa hän teki selkoa kaikista Kartumissa tällä ajalla tapahtuneista tärkeimmistä asioista. Joukko muitakin tärkeitä papereja lähetettiin mukaan.

Kolme Kartumissa jäljellä olevaa eurooppalaista: Stewart, Power ja eräs Herbin niminen ranskalainen, pyysivät saada lähteä laivan mukana. Gordon suostui siihen kernaasti, ja kun Stewart sittemmin epäröi lähteä, koska mahdollisesti näyttäisi siltä, kuin hän jättäisi paikkansa, kirjoitti Gordon hänelle seuraavat sanat: »'Abbas' lähtee jokea myöten, te sanotte olevanne halukas seuraamaan mukana, jos minä olen sitä mieltä, että te voitte sen tehdä kunnialla. Sen te voitte, sillä te ette voi enää toimittaa täällä mitään.

Jos matkustatte, voitte päinvastoin sähköteitse lähettää minun mielipiteeni asemasta kauemmaksi.»

Gordon koetti kaikin tavoin pitää huolta siitä, etteivät hänen ystävänsä turhanpäiten joutuneet mihinkään vaaraan. Yksityiskohtia myöten hän valvoi »Abbasin» varustamista, ja kapteeni oli saanut ankarat määräykset olemaan ylen varovainen. Noin viisikymmentä sotilasta oli mukana. Kahden höyryaluksen tuli seurata »Abbasia» vaarallisimmalla alkumatkalla.

Näistä kolmesta miehestä tuntui luonnollisesti hyvin vaikealta erota Gordonista. Viimeiseen asti täytyi Gordonin heille vakuuttaa, että heidän matkustamisestaan olisi hänelle paljon enemmän hyötyä kuin pakoilleen jäämisestä ja että hän tuntisi itsensä paljon rauhallisemmaksi, koska hän nyt saattoi toivoa, että he pelastuisivat.

Niin oli Gordon yksin suuressa, autiossa palatsissa. Siitä, miten yksin hän oli, saamme käsityksen m. m. seuraavista päiväkirjan riveistä: »Pieni rotta on Stewartin paikalla pöydässä. Se tulee syömään minun lautaseltani ollenkaan pelkäämättä.» Silloin tällöin valtasi hänet suuri tuska ajatellessaan, millaisen kohtalon alaiseksi kaupungin väestö joutuisi. Jollei hänen harras uskonnollisuutensa olisi häntä pitännyt pystyssä, olisi hän varmaankin sortunut. »Minä en ole yksin, sillä minä tunnen, että Vapahtajani on

kanssani», kirjoitti hän jo helmikuussa sisarelleen. Miten paljoa enemmän hän tarvitsikaan nyt tästä yhteydestä lähtevää voimaa!

Näin kului syyskuu, ja Gordon alkoi ihmetellä sitä, että hän ei saanut minkäänlaisia tietoja matkustajista. Tuli lokakuu — mutta ei vielääkään tullut ainoatakaan kirjettä. Silloin Gordon rupesi aavistamaan pahinta. Mutta vasta kuun lopussa hän sai tietää totuuden; 22 päivänä saapui näet Kartumiin Mahdin sanansaattaja tuoden pitkän kirjelmän, jossa Muhammed Akmet kertoi, että »Abbas» laiva oli anastettu ja sen miehistö surmattu.

Se oli kauhistuttava isku yksinäiselle miehelle.

Gordon aavisti, ihmeellistä kyllä, miten kaikki oli tapahtunut, vaikkakaan Mahdi ei ollut yhtään kertonut hänelle itse tapahtumasta. Kun sitten verrattiin hänen päiväkirjaan kirjoittamiaan ajatuksia tositapahtumiin, huomattiin, että ne melkein täydellisesti pitivät yhtä.

Syyskuun 18 päivänä tarttui »Abbas» eräälle Niilin karille.

Aluksen irtisaaminen oli mahdotonta, eikä silloin ollut muuta keinoa kuin turvautua pelastusveneeseen, panna siihen tarpeelliset kapineet ja lähteä lähellä olevaan pieneen saareen. Kanuunia ja muonavarar-arkkua ei Stewart uskaltanut jättää jäljelle, koska tiedettiin oltavan vihollisen alueella ja ihmisiä

oli nähty liikkuvan rannalla. Kaikki tyynni heitettiin jokeen.

Hetkisen kuluttua kokoontui kansaa yhä enemmän rannalle huutaen: »Antakaa meille rauhaa ja viljaa!»

»Rauhaa», vastasi Stewart.

Sheikki, joka oli pienessä Niilin varrella olevassa mökissä, astui nyt itse ulos ja huusi Stewartia tulemaan miehineen maihin. Mutta sotamiesten piti laskea pois aseensa, muutoin kansa kauhistuisi, sanoi hän. Lyhyen neuvottelun jälkeen läksivät kaikki kolme eurooppalaista tulkki mukanaan mökkiin, jonka omisti eräs sokea fakiiri. Ainoastaan Stewart oli asetettu. Nyt aiottiin koettaa sopia sheikin kanssa siten, että hän maksua vastaan antaisi heille jonkun määrän kameleja, niin että he maitse voisivat jatkaa matkaansa Dongolaan.

Näiden neljän miehen ollessa majassa nousivat toiset »Abbas» laivasta rannalle. Äkkiä sheikki meni ulos ja antoi merkin, jonka jälkeen alkuasukkaat jakaantuivat kahteen ryhmään. Toinen hyökkäsi mökkiin, toinen rannalla olevien miesten kimppuun. Power ja Herbin saivat heti surmansa. Revolveri temmattiin Stewartilta, mutta hän taisteli edelleen paljain käsin. Tulkki piti sokeaa fakiiria edessään kilpenään. Hetkisen kuluttua hän pääsi pakenemaan. Kaikki murhattujen taskuissa olevat arvoesineet,

„Tulkki piti sokeaa fakiiria edessään kilpenään.“

kaikki paperit, niiden joukossa kallisarvoinen päiväkirja, anastettiin. Paperit lähetettiin sitten Mahdille, joka säilytti niitä Omdurmanissa aarreitassaan. Niitä ei ole koskaan onnistuttu saamaan takaisin.

Oli luonnollista, että Mahdi riemuitsi tästä tapahtumasta, ja hänen Gordonille lähettämä kirjelmänsä sisälsi myöskin selviä riemun merkkejä. Hän lopetti näin: »Me kehoitamme teitä palaamaan korkeimman Jumalan puoleen ja tulemaan muhamettilaiseksi ja kuulemaan hänen käskyään ja profeettaansa ja tunnustamaan meidät Mahdiksi.»

Tämä ei ollut ainoa kerta, jolloin Gordonia kehoitettiin kääntymään Mahdin puolelle. Eräänä päivänä ilmestyi Kartumiin kaksi dervishiä pyytäen päästä kenraalikuvernöörin puheille. He toivat mukanaan dervishipuvun ja tahtoivat, että hän pukisi sen päällensä merkiksi siitä, että hän kunnioitti Mahdia, ja lukivat erään fakiirin kirjeen, jossa tämä kiihkeästi kehoitti häntä liittymään Mahdiin.

Gordon antoi luonnollisesti heti kieltävän vastauksen.

Mitä hän ajatteli uskostaan luopumisesta pelastaakseen oman henkensä, siitä saamme käsityksen muutamista hänen päiväkirjansa sanoista, jotka hän kirjoitti saadessaan kerran kuulla, että kuolemanpelko oli saattanut joukon eurooppalaisia kääntymään Mahdin puolelle. »U s k o n s a p e t t ä

minen henkensä pelastamiseksi on alhaista ja kunniatonta, jos kerran pitää uskontonsa totena. Onko mitään ankarampia sanoja kuin nämä: 'Se joka kieltää minut maan päällä, hänen minä olen kieltävä taivaassa'. — — Petos ei vie koskaan hyvään tulokseen, ja käyköönpä meille miten hyvänsä, on kuitenkin parempi kaatua kädet puhtaina kuin voittaa häpeällisesti.»

Vaikka Gordonilla oli hyvin vähän toiveita Kartumin pelastumisesta, laati hän lakkaamatta puolustussuunnitelmia ja työskenteli itse niitä toteuttaakseen. Suurimman osan yöstä hän vietti tornissaan, jossa yksin seisominen tuotti hänelle melkein lepoa.»

Kolmen ajoissa aamulla hän tavallisesti meni alas ja vaipui unenhorroksiin. Mutta silloin saattoi äkkiä kuulua rummutusta — joku silmänräpäys, ja hän hyökkäsi ylös. Mitä onkaan tekeillä? Ei ole mitään muuta neuvoa kuin rientää jälleen torniin. Kahakka on parhaillaan käynnissä, ja hänet valtaa jälleen kalvava levottomuus: onko sotajoukolla riittävästi muonavaroja? Hetkisen kuluttua ovat kaikki palatsissa hereillä, »satelee sähkösanomia, käskyjä, huudahduksia ja kirouksia», kirjoittaa Gordon.

Kaikkein vaikeinta hänelle oli se, että hänellä ei ollut luonaan ainoatakaan ihmistä, johon hän olisi

saattanut luottaa, ei upseerien eikä palvelijain joukossa. Petosta, varkautta, tylsyyttä ja laiskuutta hän huomasi kaikkialla.

Eräänä päivänä hän yllätti vanhan mustan kirjuriinsa, johon hän paljon luotti ja jonka hän oli aikonut kohottaa beyksi¹, varkaudesta. Eikä kaiketikaan ole ihmeellistä, että hän silloin tällöin vihastui.

Palvelijoiden neuvominen ja kehoittaminen näytti melkein hyödyttömältä. Kerran marraskuussa tapahtui, että muutamat orjat kiiruhtivat myöhään illalla Niilin vasemmalla rannalla olevaan Omdurmanin linnoitukseen tuoden mukanaan tiedon, että arabialaiset aikoivat valloittaa sen seuraavana aamuna.

Asiasta sähkötettiin heti Kartumiin, josta tiedettiin saatavan apua. Mutta Kartumin sähköttäjän mielestä kenraalikuvernööri kyllä ehti saada asiasta tiedon seuraavanakin päivänä ja hän — meni nukkumaan.

Varhain aamulla Gordonin herätti Omdurmanista päin kuuluva kiivas ampuminen. Hän ymmärsi heti mitä oli tekeillä ja kiiruhti aluksille lähteäkseen niillä linnoitusta auttamaan. Hän tietysti uskoi, että ne heti olisivät käyttökelpoiset, sillä hän oli määrännyt, että niitä oli aina lämmitettävä ja pan-

¹ Eräs turkkilainen arvonimi.

tava kuntoon yön aikana, jolloin ampumisen täytyi lakata pimeään vuoksi. Mutta tullessaan rannalle näki Gordon, ettei niitä oltu lämmitetty! »Mitä tuskia tunsinkaan näinä kuutena tuntina», kirjoitti hän päiväkirjaansa, »joina näin arabialaisten luotien viiltävän vettä alusteni ympärillä! — — Olen elänyt vuosikausia niiden kestäessä.» — Tällä kertaa lyötiin Mahdi kuitenkin takaisin Omdurmanista.

Eräänä päivänä hän vietti katkeran hetken nähdessään katolla olevasta tähystystornistaan erään pienistä oivallisista aluksistaan tarttuvan joessa karille. »Minä näin sen pysähtyvän ja puhaltavan pois höyrynsä ja minä annoin kaukoputken mustalle palvelijalleni t u n t i e n a i v a n s i i h e n p a i k k a a n m e n e h t y v ä n i», kirjoittaa hän päiväkirjassaan.

Gordon käski irroittaa aluksen yöllä, jolloin ei tarvinnut niin paljon peljätä arabialaisten luoteja. Mutta tultuaan puoli kahdentoista aikaan yöllä joelle ei hän nähnyt siellä ainoatakaan upseeriaan. He olivat menneet kotiin nukkumaan.

KOLMASKYMMENESYHDEKSÄS LUKU.

Gordon on aina oma itsensä. — Tärkeä tiedonanto. — Jäähyväiskirje. — Odotus.

On aivan ihmeellistä, että Gordon näissä kaikissa vaikeissa olosuhteissa saattoi pysyä niin rohkaisevana, hilpeänä ja ystävällisenä kaikkia kohtaan, jotka tarvitsivat hänen apuaan. Herättääkseen uutta rohkeutta väestössä perusti hän m. m. urhoollisuudesta annettavan arvoasteen. Kaikki, vieläpä naiset ja lapsetkin, jotka olivat tehneet jonkin kiitettävän työn, voivat saada tämän arvon. — Ja mikä vielä ihmeellisempää, Gordon ei ollut menettänyt edes hilpeyttään ja leikillisyyttäänkään, mitä monet hänen päiväkirjansa lehdet todistavat.

Eräs hänen huvejaan oli se, että hän antoi alkusukasten näiden tullessa hänen luokseen katsella kuvaansa palatsin peileistä. Häntä huvitti silloin suuresti heidän oman kauneutensa herättämä ihasutus. Eräänä päivänä tuli kerrallaan kokonainen seurue, jossa oli sotilaita, naisia, orjia ja pienen pieni poikanen. Koko jono sai peilailia itseään. Pikku poikanen hyppi ja tanssi riemastuksesta. Äiti oli kuin seitsemännessä taivaassa.

Koko tällä ajalla ei Gordon voinut seurustella ainoankaan ihmisen kanssa. Ajatuksensa hän sen

sijaan kirjoitti päiväkirjaan, ja onneksi on suurin osa siitä säilynyt. Hän ei uskaltanut pitää sitä luonaan, vaan lähetti sen eri osissa pikku aluksilla pohjoista kohti.

Täten saatamme seurata Gordonia syyskuun 10 päivästä joulukuun 10 päivään. Mutta siitä lähtien tiedämme hänestä vain suullisten kertomusten kautta. Päiväkirjan viimeinen osa näet joutui Mahdin käsiin.

Vasta marraskuun alussa Gordon sai selville, että retkikunta oli lähetetty Englannista. Utinen tuli hänelle hyvin ihmeellisellä tavalla.

Eräänä päivänä oli posti saatu tuoduksi hänelle salaa. Siinä oli kuitenkin ainoastaan arvottomia lähettyksiä Kairosta. Ne olivat olleet käärittyinä erääseen sanomalehteen. Tämä heitettiin pihalle, ja sen siellä leijaillessa otti sen kiinni eräs ohi kulkeva kirjuri, joka osasi hieman englantia. Hänen juuri sitä lueskellessaan tuli paikalla asuva alkuasukas-lääkäri silmälilleeksi sanomalehden päivämäärää ja huomasi sen olevan syyskuun 5 päivältä 1884! Silmänräpäyksessä hän otti lehden ja antoi sen Gordonille, joka sai nyt lukea, että lord Wolseley oli lähtenyt retkikuntineen matkalle häntä pelastamaan.

Tämän tiedon johdosta ei Gordon kuitenkaan tuntenut yksinomaan iloa. Hän tunsii näet itsensä loukkaantuneeksi siitä, että joukot olivat lähetetyt ainoastaan häntä pelastamaan.

»En voi kyllin voimakkaasti panna vastalausestani sitä vastaan, että retkikunta tulee minua pelastamaan!» kirjoittaa hän päiväkirjassaan. »Sen täytyy tulla pelastamaan meidän kansallista kunniamme päästämällä linnaväet tilasta, johon meidän esiintymisemme Egyptissä on ne saattanut. Minä olin pelastusretkikunta n:o 1. Tämä on pelastusretkikunta n:o 2. Mitä minuun itseeni tulee, niin minä kyllä voisin missä hetkessä hyvänsä pelastaa itseni . . . Sekä ensimmäinen että toinen retkikunta merkitsevät yhtä paljon Englannin kunnialle. Minä tulin pelastamaan linnaväkiä, mutta se ei minulle onnistunut. Earle¹ tulee pelastamaan linnaväkiä ja onnistuu toivoakseni. Earle ei tule minua pelastamaan.»

Gordon oli oikeassa lausueksaan, että hän olisi voinut pelastaa itsensä, jos olisi tahtonut. Hän olisi voinut ylen helposti paeta kaupungista pohjoiseen päin jollakin pikku laivalla, vieläpä aivan viime hetkessäkin. Mutta hän ei tahtonut paeta. »Jos olisin koettanut paeta», kirjoittaa hän, »tuomitsisi kansa näin: te tulitte tänne, ja me luotimme, että te auttaisitte meitä. Jollette te olisi tullut, olisivat monet meistä paenneet Kairoon. Me kärsimme ja olemme

¹ Retkikunnan toisen osaston johtaja.

kärsineet suuria kieltäymyksiä pitääksemme puoliamme Mahdia vastaan; jollette te olisi tullut, olisimme me heti antautuneet ja pyytäneet anteeksi. Itsepäisen puolustuksen jälkeen ei meillä ole odotettavissa mitään armoa Mahdilta, joka kostaa meille Kartumin ulkopuolella vuodatetun veren. — — — Tanne jääminen ja kohtaloomme osaaottaminen on ehdoton velvollisuus. Jos Britannian hallitus hylkää meidät, ei teillä ole syytä samanlaiseen menettelyyn.»

Vaikka Gordon oli melkein täysin vakuutettu siitä, että retkikunta ei ehtisi perille ajoissa, päätti hän tehdä kaikki, mitä voi, helpoittaakseen sen tuloa. Niin, menipä hän niinkin pitkälle, että hän kahdeksasta jäljelläolevasta aluksestaan, jotka olivat hänen paraat puolustusneuvonsa, lähetti viisi Berberiin päin puoliväliin matkaa siellä ottamaan vastaan lord Wolseleyn määräyksiä.

Nyt Gordon saattoi vihdoinkin julistaa Kartumin asukkaille, että apu oli tuleva. Mutta toivo, että se tulisi ajoissa, ei ollut heissä lujempi kuin Gordonissa-kaan.

Mahdin joukkoihin vaikutti tiedonanto ainoastaan innostavasti: heidän oli s a a t a v a kaupunki valtaansa ennen englantilaisten tuloa!

Pommitusta jatkettiin yhä tulisemmin yötä päivää. Palatsi ei ollut koskaan ennen ollut alttiina niin tuimalle tulelle.

Joulukuun 10 päivänä Gordon sai tietää, että Mahdikin oli saarrettu. Ympäristön väestö oli monin paikoin noussut häntä vastaan. »Hän ja me», kirjoittaa Gordon, »olemme niinmuodoin kuin kaksi rottaa loukussa; minä toivoisin että h ä n pääsisi loukusta, sillä tämä ainoastaan kiihoittaa häntä epätoivoisiin ponnistuksiin!»

Kolme päivää sen jälkeen, siis joulukuun 13 päivänä, kirjoitti Gordon päiväkirjaansa seuraavasti: »Jos mitään apua ei tule kymmenen päivän kuluessa, niin kaupunki kukistuu.»

Samana päivänä hän kirjoitti jäähyväiskirjeen sisarelleen ja lähimmille omaisilleen. Miten hyvin tunnemmekaan jälleen Gordonin näistä miehekkäistä, arvokkaista, levollisista kirjoituksista!

»Jääkää hyvästi», kirjoittaa hän erälle Kairossa olevalle ystävälleen, »te ette enää koskaan kuule minusta. — — Asema on sellainen, että kaupungin täytyy kukistua viidessä tahi seitsemässä päivässä. Minä olen tehnyt kaiken voitavani, mutta tunnustan, että pidän meidän asemaamme ylen vakavana, melkein toivottomana; sanon tämän ilman mitään katkeruutta hallitusta kohtaan.»

Sisarelle kirjoitettu kirje päättyy seuraavasti: »— meillä ei ole enää pitkää aikaa loppuun. Pelkään etten minä, monestakin eri syystä, jätä kovin paljon jälkeeni. Oma veljesi.

J. K. Minä tunnen itseni, Jumalan kiitos, täysin levolliseksi ja tyytyväiseksi. Ja minä olen, kuten Lawrence¹, koettanut tehdä velvollisuuteni.»

Joulukuun 14 päivänä, piirityksenz 77:ntenä päivänä Gordon lopetti päiväkirjansa kuudennen osan ja lähetti sen eräällä höyryaluksellaan pohjoista kohti.

Turhaan hän sitten odotti tunti tunnilta, päivä päivältä tietoja retkikunnasta. Kaupungissa hupeivat muonavarat peloittavasti, nälänhätä oli ovella, joukot olivat tylsiä ja uupuneita, ja petosta alkoi ilmetä joka taholla.

Ainoastaan yksi mies seisoo pää pystyssä kaiken tämän hädän keskellä huolimatta melkein yli-inhimillisestä työstä ja edesvastuusta. Hän on kansa raukan ainoa toivo. Hän ei menetä levollisuuttaan, ei nykyisinä eikä tulevana kauhun päivinä. »Hiukseni ovat harmaat, olen muuttunut varjoksi kaikista suruista ja ponnistuksista», saattoi hän sanoa, mutta hänen katseessaan oli kuitenkin rauha, sillä hän oli jättänyt sekä itsensä että kaupungin Luojan haltuun.

¹ Sir Henry Lawrence oli englantilainen upseeri, joka Intian suuressa kapinassa englantilaisia vastaan taisteli ja kesti kuin sankari puolustaessaan Lucknow'n kaupunkia. Hänen toivomuksensa oli, että hänen hautakiveensä piirrettäisiin kirjoitus: „Tässä lepää Henry Lawrence, joka on koettanut tehdä velvollisuutensa.“

NELJÄSKYMMENES LUKU.

Pelastusretkikunnan vaikeudet. — Tietoja Gordonilta. — Taistelu Mahdin joukkoja vastaan. — Uusi viesti.

Oltiin juuri elokuun lopulla. Pelastusretkikunta läksi Englannista, ja ryhdyttiin kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin, jotta joukot voitaisiin mahdollisimman nopeasti kuljettaa Sudaniin.

Mutta lordi Wolseley uskalsi tuskin toivoakaan saapuvansa ajoissa perille. Ja varmaankin tuntui hänestä hyvin katkeralta, kun hän, saavuttuaan Dongolaan marraskuun alussa, laski miten toisenlaista kaikki olisi ollut, jollei hallitus olisi tehnyt itseään syypääksi tähän monen kuukauden viivytykseen!

Dongolassa Wolseley sai tiedon Gordonilta, että tämä oli lähettänyt viisi höyryalusta ja yhdeksän kanuunaa häntä vastaan Metemmaan. Kirjeen muuttamat rivit saivat Wolseleyn melkein pois suunniltaan. Ne kuuluivat näin: »Vielä 40 päivää saatamme kestää, sitten olomme tulee hyvin vaikeaksi.» Hän tiesi näet, että oli aivan mahdotonta ehtiä perille tässä ajassa.

Kuitenkin hän teki kaiken voitavansa innostaakseen joukkoja ja kiiruhtaakseen marssia halki erämaan. Äärettömin ponnistuksin riennettiin eteenpäin.

Joulu tuli ja meni, uusi vuosi teki tuloaan. Sotajoukko jakaantui kahteen osastoon, joista toista johti Herbert Stewart, toista kenraali Earle. Koko joukon ylipäällikkönä oli edelleen lord Wolseley.

Tammikuun 15 päivänä syntyi tappelu Abu Klean luona Mahdin ja Herbert Stewartin joukkojen kesken. Edellisellä oli kokonaista 10,000 miestä, jälkimmäisellä ainoastaan 1,000. Taistelu oli kuuma, mutta englantilaiset voittivat. Kokonaista kymmenen upseeria kaatui, niiden joukossa itse Herbert Stewart, ja joukko sotilaita sai surmansa tahi haavoittui vaikeasti. Mutta vihollisten puolella oli kaatunut tuhatkunta miestä.

Syntyi uusia kahakoita. Tammikuun 21 päivänä pääsi kuitenkin Stewartin joukko, jota nyt johti Charles Wilson, Metemmaan. Siellä odotti Gordonin alus, ja nyt jätettiin hänen päiväkirjansa Wilsonille. Mutta hän sai toisenkin viestin Gordonilta. Eräs Kartumista kotoisin oleva mies oli näet onnistunut hiipimään maan läpi mukanaan kirjelippu Gordonilta. Tähän oli kirjoitettu: »Kaikki hyvin Kartumissa. Kestää vielä vaikka vuosikausia.

29. 12. 84. C. G. G.»

Saattaa käsittää, miten sir Wilson hämmästyí ja riemastui saatuaan tämän tiedon. Mutta vasta sähkötettyään Eurooppaan rupesi hän asiaa lähem-

min harkitsemaan. Miten se oli sopusoinnussa Gordonin ennen lähettämien tietojen kanssa? Mies kutsuttiin sisälle, ja vasta nyt Gordon sai tietää totuuden. Se oli kauhistuttava; ainoastaan hieman ruokavaroja oli enää jäljellä — jollei apu tullut heti, täytyi kaupungin kukistua.

Ei tiedetä varmaan, miksi Gordon oli lähettänyt tällaisen sanoman. Luultavasti toivoen, että arabialaiset, saatuaan lähetin kiinni ja tutkittuaan hänet, kernaasti antaisivat hänen viedä perille väärän tiedonannon — hehän tiesivät aivan hyvin millainen Kartumin todellinen asema oli. Heidän päähänsä ei kenties johtuisikaan ajatus, että mies suullisesti saattoi antaa aivan toisia tietoja.

NELJÄSKYMMENESYHDES LUKU.

**Uusia vaikeuksia. — Ääretön jännitys. —
Liian myöhään.**

Tätä surunsanomaa seurasivat monet toiset. Huhu kertoi, että arabialaiset kokoontuivat suurin joukoin hyökätäkseen retkikunnan kimppuun. Kuumetaudit ja rajattomat rasitukset olivat huventaneet sen mieslukua melkoisesti, ja Wilsonin täytyi, niin vaa-

rallinen kuin jokainen viivytyksikin, ryhtyä erikoisiin varovaisuustoimenpiteisiin, järjestää sairaiden ja kuolevain hoito y. m., ennenkuin hän saattoi lähteä eteenpäin.

Vihdoin tammikuun 24 päivänä hän nousi väkineen Gordonin laivoihin. Kuljettava matka oli noin 16 peninkulmaa; Niilin koskien vuoksi sen täytyi tapahtua hitaasti ja varovasti.

Vihdoin oltiin puolitiessä. Mutta lähimpiin peninkulmiin meni pitkä aika, sillä täällä oli tarkoin kartettava kareja ja luotoja. Tammikuun 27 päivänä sivuutettiin viimein vaarallinen paikka.

Nyt suunnattiin rannoilta kanuunatuli heitä vastaan, mutta se ei tehnyt mitään erikoista vahinkoa.

Pimeän tultua laskettiin ankkuri. Jonkun ajan kuluttua huusivat muutamat arabialaiset rannalta, että eräs kamelilla pohjoiseen päin ratsastaja oli julistanut Kartumin kukistuneen ja Gordonin saaneen surmansa. Laivoilla toivottiin kuitenkin, että hälyytys oli perätön.

Varhain 28 päivän aamuna jatkettiin matkaa. Kaikki olivat kauheassa jännityksessä; sir Wilson ja joukot ajattelivat Gordonin kohtaloa, alusten miehistö ajatteli piiritetyssä kaupungissa olevia perheitään ja omaisuuttaan. Milloin hyvänsä saattoi nyt nähdä kaukoputkella kenraalikuvernöörin palatsin.

Mikä lippu siellä liehuisi?

Vihdoin rupesi palatsi näkymään, kuolonhiljaisuus vallitsi laivoissa, kaikkien kaukoputket suuntautuvat samaa paikkaa kohti — ei, Egyptin lippua ei siellä enää näkynyt! Sen sijaan huomattiin pian Mahdin lippuja eri tahoilla kaupunkia. — Jo ennen oli rannoilta suunnattu kanuuna- ja muskettituli ollut ankara. Mutta nyt se tuli entistään ankarammaksi, alukset joutuivat oikein luotisateeseen, ja vihdoin ei ollut muuta neuvoa kuin kääntyä takaisin. Maihinnousu olisi saattanut vaaraan jokaisen miehen hengen.

Kartum oli kukistunut! Gordon oli kuollut.

NELJÄSKYMMENESKAHDES LUKU.

**Kartumin viimeiset päivät. — Petosta. —
Kauhujen yö. — Gordonin kuolema.**

Siitä, mitä Kartumista joulukuun 4 ja toukokuun 26 päivän väliseltä ajalta tiedämme, saamme suurimmaksi osaksi kiittää erästä englantilaista upseeria, lordi Kitcheneriä. Tämä, joka on kauan oleskellut Dongolassa ja perehtynyt arabian kieleen, on pakolaisia tarkoin kuulustelemalla saanut nähtä-

västi todenmukaisen kuvauksen Kartumin viime hetkistä.

Tammikuun 6 päivän seuduilla Gordon julistutti kaupungin asukkaille, että ne, jotka halusivat, saivat mennä Mahdin puolelle. Hän ei näet tahtonut pitää ketään paikoillaan vasten tahtoaan, osittain sen vuoksi, ettei hänen siten tarvinnut peljätä petosta, osittain sen vuoksi, että hän ei pitänyt sitä oikeana, koska mikään pelastuminen ei näyttänyt mahdolliselta. Monet tuhannet ihmiset käyttivät lupaa hyväkseen.

Sen jälkeen pani.

Gordon kaiken voimansa liikkeelle pitääkseen yllä väkensä rohkeutta ja luottamusta. »Joka päivä oli Gordon pashalla tapana sanoa», lausuu eräs todistaja, Boordini bey, »tänään täytyy englantilaisten tulla'. Mutta he eivät tulleet koskaan, ja niin me aloimme uskoa, että heidät oli voitettu matkalla.»

Yhä lähemmäksi kaupunkia siirsivät piirittäjät juoksuhautansa. Tammikuun 18 päivänä teki linnaväki ulosryntäyksen, mutta seuraus oli onneton. Kadotettuaan 200 miestä täytyi heidän vetäytyä takaisin muurien sisälle.

Pian alkoi nälänhätä raivota kaupungissa. Kaikki aasit, koirat, kissat ja rotat oli syöty loppuun, jonka vuoksi koetettiin leipoa jonkinlaista leipää palmupuiden kuiduista.

Vihdoin saatiin vihollisten leirissä tieto englantilaisten voitosta Abu Klean luona ja heidän etenemisestään. Silloin Mahdi ymmärsi, että hänen täytyi panna kaikki alttiiksi yhdellä kertaa ja ryhtyä hyökkäykseen. Mutta huhu retkikunnan lähenemisestä oli myöskin levinnyt Kartumiin. Vielä kerran leimahti toivo ilmiliekkiin.

Osa Gordonin joukkoja oli erään Ferratsh nimisen pashan johdettavana. Gordon epäili monista syistä hänen olevan salaisessa yhteydessä Mahdin kanssa, ja hänen epäluulonsa vahvistui, kun hän tammikuun 23 päivänä huomasi hänet syypääksi vakavaan laiminlyöntiin: eräs joen rannalla oleva tärkeä paikka oli hyvin huonossa puolustuskunnossa. Pasha vihastui Gordonin moitteiden johdosta ja puhui jotakin siihen suuntaan, että kaupungin pitäisi antautua. Hän oli selvillä Mahdin ehdoista, ja hän piti niitä hyväksyttävänä. Gordon joutui suunniltaan ja vastasi Ferratshille antamalla hänelle korvapuustin, jonka jälkeen tämä raivoissaan lähti palatsista.

Tammikuun 25 päivänä Gordon piti jälleen sota-neuvottelua. Hän pyysi, että kaupunkia koetettaisiin puolustaa vielä 24 tuntia; ennen sitä hän toivoi varmasti englantilaisten saapuvan.

»Mitäpä muuta voin enää sanoa?» lausui hän sota-neuvottelun jälkeen Boordini beylle. »Kansa ei ole uskova minua. Kerran toisensa jälkeen olen sano-

nut heille avun tulevan, mutta sitä ei ole koskaan tullut, ja nyt näyttää siltä, kuin olisin valehdellut. Jollei lupaukseni tälläkään kertaa täyty, sitten en mahda enää mitään.»

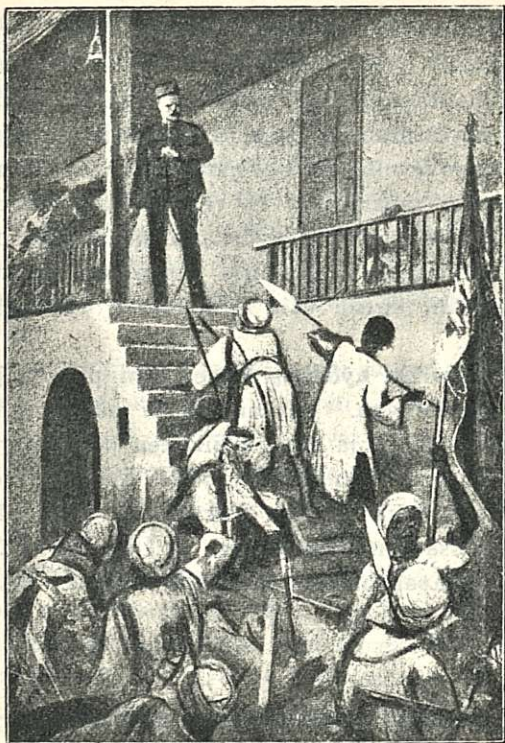
Yön kuluessa jättivät monet nälkiintyneet sotilaat paikkansa muureilla hakeakseen ravintoa kaupungista.

Ainoastaan riittämätön määrä miehiä oli pantavissa heidän sijaansa. Ferratsh pasha karkasi Mahdin leiriin. Toinen toistaan kauheampi huhu levisi kaupunkiin. Perheenisät kiiruhtivat asestautumaan ja orjat suorittamaan palvelusta valleilla.

Päivän koittaessa tehtiin hyökkäys kaupunkia vastaan kahdelta taholta. Toisessa paikassa miehistö piti puolensa, mutta toisesta arabialaisten onnistui tunkeutua porteista linnoitukseen. Menestys antoi heille rohkeutta, nopeasti täyttyivät haudat oljilla ja risukimpuilla, ja niin päästiin muureille. Helppo oli nyt saada kiinni ja surmata uupuneet sotilaat, ja hetken kuluttua Kartumin kadut olivat täynnä rai-voavia, kirkuvia ja murhaavia arabialaisia.

»Se oli hirvittävä yö», kertoo eräs kreikkalainen, joka silloin oli kaupungissa, mutta pääsi pakenemaan, »ilma oli täynnä kauhistuttavaa karjumista, kirkumista, tuskanhuutoja ja verenhajua.»

Pian olivat joukot palatsin edustalla. Gordon, josta joku kertoo, ettei hän tähän aikaan juuri kos-

„Hän ei sanonut sanaakaan, ei tehnyt liikettäkään, katsoi vain
rauhallisesti hyökkäävään joukkoon.“

kaan nukkunut, oli juuri aamupuoleen vaipunut levottomaan uneen. Herättyään huutoihin ymmärsi hän silmänräpäyksessä mitä oli tekeillä. Hän pukeutui univormuunsa, meni palatsiin vieville portaille ja jäi siihen levollisena seisomaan. Hänellä oli miekka kupeellaan, mutta hän ei vetänyt sitä huotrasta. Eikä hän käyttänyt myöskään kädessään olevaa revolveria. Hän ei sanonut sanaakaan, ei tehnyt liikettäkään, katsoi vain rauhallisesti hyökkäävään joukkoon.

Eräs sheikki hyökkäsi hänen kimppuunsa ja iski häntä miekallaan. Gordon ojensi oikean kätensä tehden levollisen ja ylvään liikkeen ja kääntyi ympäri. Samassa silmänräpäyksessä hyökkäsi joukko ylös, ja miekka miekan jälkeen iskettiin häneen. Muutamassa silmänräpäyksessä hän oli kuollut.

Tämä tapahtui tammikuun 26 päivänä 1885.

Siinä kaikki mitä tiedämme Kartumin sankarin viime hetkistä.

Me emme tiedä, oliko hänessä jäljellä hiventäkään toivoa, että hänen maanmiehensä ehtisivät ajoissa, me emme tiedä mitä hänen sydämessään liikkui sinä hetkenä, jona palatsin ulkopuolelta tulevat hurjat huudot ja kirkuna ilmaisivat hänelle, että hänelle

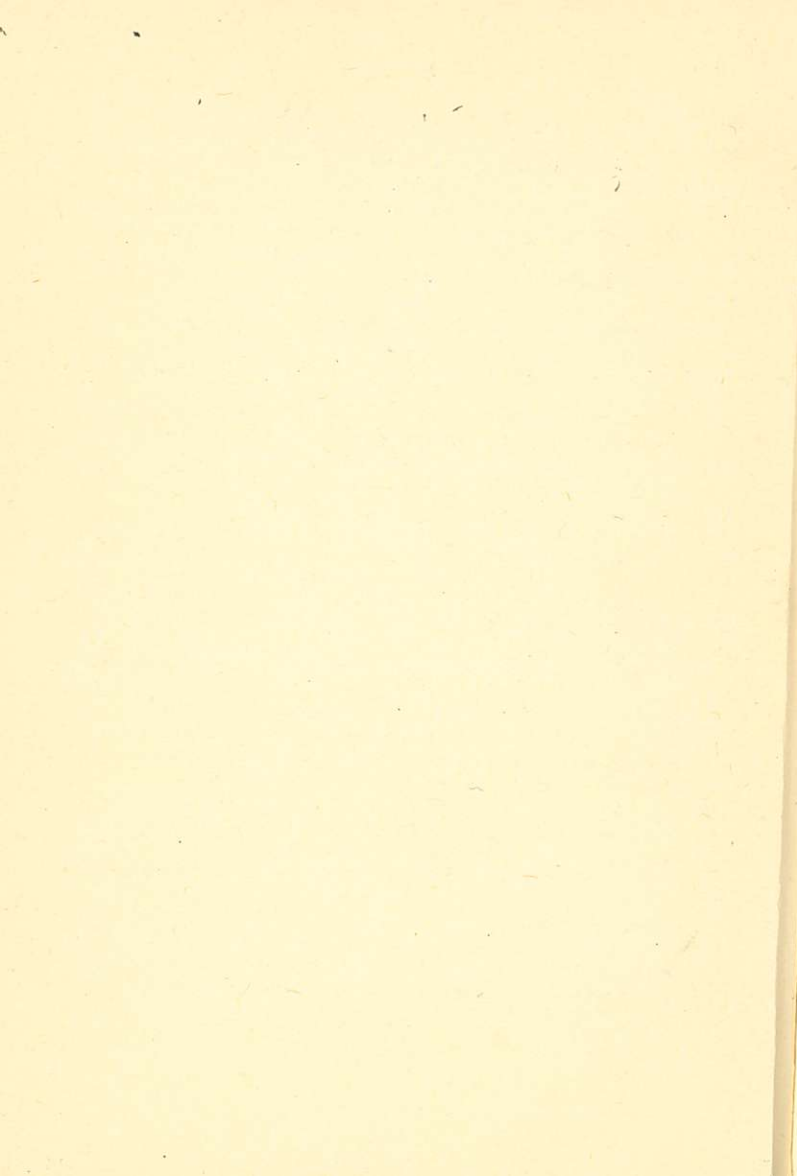
uskottu kaupunki oli vihollisten vallassa — mutta se, mitä tiedämme, on, että kuolema ei ollut hänelle mikään epävarmuus eikä kauhu, vaan tie, joka vei hänet kaipauksensa päämäärään, lähelle Jumalaa. Ja niin suuri oli hänessä tämä kaipuu, että runsaimmatkin maiset lahjat — kulta, kunnia, mahti — olivat hänelle pieniä ja vähäpätöisiä. Vielä täysissä miehuudenvoimissaan hän kirjoitti seuraavat rivit, kenties kauneimmat, mitkä hänen kädestään ovat lähteneet:

»Oi, olisimmepa kotona, missä raskas taistelu on loppunut, missä kuuma työ on ohi ja elämän kruunu saavutettu, missä silmämme saavat nähdä Hänet, ainoan, joka tunsi meidän surumme, joka kantoi kanssamme meidän koetuksemme, joka lohdutti meidän väsyneitä sielujamme — — —. Matka on pitkä, väsyttävä, mutta me näemme jo sen päämäärän. Vuosiemme virstapatsaat lentävät nopeasti ohitsemme, ja jokaisen päivän taakkaa seuraa sen kantamiseen tarvittava voima. Kenties on vaeltaja jo ennen uuden virstapatsaan tuloa päässyt elämän virran tuolla puolen loistavaan valoisaan kotiin, jossa ei ole enää hätää, ei itkua eikä mitään surua — — —.»

Sisällys.

	Siv.
1. Kotona ja koulussa.....	3
2. Juoksuhaudoissa Sevastopolin luona. — Kunnollinen upseeri	9
3. Armeeniassa. — Opiumisota. — Musta lehti Englannin historiassa. — Kesäpalatsin hävitys	15
4. Vihollisen maassa. — Hietamyrsky	22
5. Kiinan jättiläiskapina. — Shanghaita uhataan. — Vapaaehtoinen joukko muodostetaan	26
6. Gordon taistelee taipingejä vastaan. — „Voittoisalla armeijalla“ ei ole päällikköä	33
7. Gordon ottaa vastaan päällikkyuden. — „Hyson“ tekee suuren palveluksen. — Quinsanin valloitus	38
8. Salaliitto. — „Mies, jolla oli taikasauva.“ — Rikottu lupaus. — Burgevine liittyy vallankumouksellisiin	45
9. Ihmeellinen pelastus. — Burgevinen miehet karkaavat. — Gordon pelastaa vangit. — Burgevine suunnittelee petosta	54
10. Gordon ja luutnantti Perry. — Sankariutta. — Mohwangin kuolema	61
11. Ryöstämiskielto. — Kauhistuttava epäluulo. — Taipingien vallassa.....	67
12. Petos. — Gordon Li'tä ahdistamassa. — Mies, joka ei ota vastaan rahalahjoja eikä kunniamerkkejä.....	71
13. Uudelleen taistelutanterelle. — Li'n vilpin uusia seureauksia. — Kenraali haavoitettuna. — Tshantshufun valloitus	78
14. Nankingin kukistuminen. — Kiinan hallitus ja Gordon. — Erään kapinallisen todistus kenraalista	85
15. Jälleen kotona. — „Kiina-Gordon“	91
16. Gravesendissa. — Gordonin „kuninkaat“. — Jaloa kylvöä	95
17. Toisenlaatuista työtä. — Gordon määrätään johtamaan taistelua Keski-Afrikan orjanpyydystäjiä vastaan ..	102
18. Egypti ennen ja nyt. — Orjakaupan synty Sudanissa. — „Ryöväripasha“	104

19.	Kairossa. — Matka ja tulo Gondokoroon	108
20.	Muutamia orjakaupan hedelmiä. — Hyvä alku.....	112
21.	„Pieni kediivi“. — Sairautta ja muita vaikeuksia. — Ensimmäinen vuosi Sudanissa	116
22.	Suuria suunnitelmia. — Gordon ja Bidden	121
23.	Gordonin kärsivällisyys joutuu koetukselle. — Hyökkäys Linantin kimppuun	124
24.	Niili kartoitettuna. — Gordonin kolmivuotisen toi- minnan tulos Sudanissa.....	129
25.	Sudanin maiden kenraalikuvernöörinä. — Kartumissa. — — „Salaman nopeudella“	133
26.	Daran pakolaiset. — Päällikköjen vala. — Taistelu „Leopardeja“ vastaan.....	139
27.	Huonoja palvelijoita. — „Gordonin kaappaukset“	143
28.	Uusia kapinoita. — Orjakaupan kauhuja. — Gessin ja Suleimanin välinen taistelu. — Oikeutta!	147
29.	Uusi kediivi. — Panetteluja ja juonia. — „Mene, mene, tekel, upharsin“	154
30.	Jälleen kotona. — Gordonin lepovuosi. — Kuningas Leopoldin antama tehtävä. — Afrikan-matka	158
31.	Sudanin rauhattomuuksien syyt	162
32.	Mahdi. — Hicksin perikato. — Gordon Sudaniin!....	167
33.	Gordon ja sir Baring. — Kohtaus Zubair pashan kanssa	173
34.	„Hyvä pasha“	176
35.	Kaksi tietä. — Zubairia koskeva ehdotus. — Gordon ja hallitus	183
36.	Mahdin valta kasvaa. — Jokialukset. — Puolustusta järjestetään. — Suljettuna.....	188
37.	Levottomuus Englannissa. — Hallitus ei tahdo lähettää pelastusretkikuntaa. — Wolseleyn sanat. Powerin sähkösanoma	192
38.	Eurooppalaiset lähtevät Kartumista. — Äkkiylläkkö. — Käännetysoyryityksiä	196
39.	Gordon on aina itsensä. — Tärkeä tiedonanto. — Jää- hyväiskirje. — Ehdotus	205
40.	Pelastusretkikunnan vaikeudet. — Tietoja Gordonilta. — Taistelu Mahdin joukkoja vastaan. — Uusi viesti	211
41.	Uusia vaikeuksia. — Ääretön jännitys. — Liian myöhään	213
42.	Kartumin viimeiset päivät. — Petosta. — Kauhujen yö. — Gordonin kuolema	215

Suom. last. kirj. 5.

Pääskysen... 9

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 6179

Pääskysen Kirjasto

sisältää:

- N:o 8. **Musta nuoli**, kirj. R. L. Stevenson. 320 siv. Kuvitettu. Sid. 1:95.
- N:o 7. **Kuningasten jälkeläinen**, kirj. Franz Treller. 408 siv. Kuvitettu. Sid. 2:25.
- N:o 6. **Tanskalaisia kansansatuja**, suom. Anni Swan. 265 siv. Kuvitettu. Sid. 1:75.
- N:o 5. **Uudenmetsän lapset**, kirj. Kapteeni Marryat. 331 siv. Kuvitettu. Sid. 1:90.
- N:o 4. **Uutisasukkaat Kanadassa**, kirj. Kapteeni Marryat. 338 siv. Kuvitettu. Sid. 1:95.
- N:o 3. **Aarniometsän poika**, kirj. E. Berthet. Kuvitettu. 1:65; sid. 1:90.
- N:o 2. **Kuningas Salomon kaivokset**, kirj. Rider Haggard. 329 siv. Kuvitettu. 1:50; sid. 1:75.
- N:o 1. **Kahden vuoden loma-aika**, kirj. Jules Verne. 290 siv. Kuvitettu. 1:50; sid. 1:75.

oooooooooooo

Pääskynen

Nuorten paras ja suosituin lehti. Tilattava kaikista kirjakaupoista, postitoimistoista, asiamiehiltämme tai suoraan kustantajalta. Vuosikerta 2:50.

Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hinta 1:90.